

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

SVÄTÝ
OTEC
V POLSKU

BLÍZI SA
K STOVKE

SLOVENSKÉ
RECITÁCIE
V KACVÍNE

AUGUST
SIERPIEŃ 1999

Č. 8 (495)
CENA 1,70 ZŁ

Skupina školskej mládeže, ktorá sa 7. júna t.r. v Kacvíne zúčastnila súťaže v prednese slovenskej poézie a prózy. Podrobnejšie o súťaži píšeme na str. 18-19. Foto: J. Bryja

Oznamujeme čitateľom nášho časopisu, že sídelný biskup spišský,

Mons. prof. ThDr. FRANTIŠEK TONDRA

navštívi 22. augusta 1999 jurgovskú farnosť. O 11. hod.
odslúži v miestnom kostole sv. omšu pri príležitosti

100. výročia knázskej služby Antona Kubašáka (1865-1921), jurgovského farára
a dekana Nedeckého (Dunajeckého) dekanátu, rodáka zo Zubrohlavy na Orave
a spolužiaka Andreja Hlinku. Srdečne pozývame.

V ČÍSLE:

Pastiersky sviatok na Orave	4
Sväty otoc v Poľsku	5
Blíži sa k stovke	6
Bodrá babička	7
Novinky z Novej Belej	8
Slovenské umenie v Krakove	9
Spomienka na Augustína Andrašáka	10
K 55. výročiu SNP	11
Po stopách minulosti	12
Kronika jedného života	13
Zahučali hory, zahučali lesy	14
O les sa treba starat	15
Slávny slovenský bankár	17
Recitačná súťaž '99	18-19
Povedka na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Polnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Móda	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	33-33
Zaujímavosti	34

NA OBÁLKE: Mladý krajanský folklórny súbor Malí Spišiaci z Novej Belej pri prelome Bielky. Foto: P. Skvarek. Návrh obálky: A. Koziol

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOVÁ

Zespół:

Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:

Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,70 zł
półroczenie - 10,20 zł
rocznie - 20,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PAVOL ORSZÁGH HVIEZDOSLAV

Rok 1999 sa pre mnohých Slovákov spája s významným jubileom - 150. výročím narodenia najväčšieho slovenského básnika, Pavla Országha HVIEZDOSLAVA. K radu podujatí, usporiadaných na počesť tohto veľkého Oravca, prispel aj nás Spolok vydáním knihy prekladov z jeho rozsiahleho diela pod názvom *Deti Prometeusa* a usporiadaním vedeckej „hviezdoslavovskej“ konferencie, za účasti jazykovedcov, historikov a literárnych vedcov zo Slovenska a Polska. Písali sme o tom podrobnejšie v minulom čísle Života. Dnes to chceme doplniť a aspoň stručne, encyklopédicky, pripomenúť život a dielo tohto veľkého básnika.

P. O. Hviezdoslav sa narodil 2. februára 1849 vo Vyšnom Kubíne na Orave v rolnickej zemianskej rodine. Ludovú školu navštievoval v rodisku, Jasenovej a v Leštinách. Potom ho rodičia dali k strýkovi do Miškovca, kde vychodil tri triedy gymnázia a zoznámil sa s dieunami maďarských básnikov, S. Petöfihó a J. Aranya. Tak dobre ovládal maďarčinu, že v tomto jazyku začal tvoriť aj svoje prvé básne. Po strýkovej smrti prešiel Hviezdoslav do lycéa v Kežmarku, kde v roku 1870 aj zmaturoval. Práve tu sa dovršil jeho obrat k slovenčine, na čom - popri matke - mali nemalú zásluhu i oravskí národovci, ktorí vlastným nákladom vydali jeho prvotinu *Básnické prívesenky Jozefa Zbranského*. O svojej príslušnosti k slovenskému národu v bánskom *Mať moja dobrá...* píše:

*Som Slovák, áno. Ked's ty mojomu mati,
ni nemožno mi naskrž iným byť;
len skrže teba ctím i rod môj zlatý,
bo nectiac ten, i teba zhanobiť
bych musel...*

Po maturite odišiel Hviezdoslav do Prešova, kde v rokoch 1870-72 absolvoval právnickú akadémiu. Zblížil sa tam so spisovateľom K. Banžellom, s ktorým vydal almanach *Napred*. Po štúdiách začal pracovať ako advokátsky koncipient v Dolnom Kubíne, potom prešiel do Martina a opäť sa vrátil do Dolného Kubína, kde bol praktikantom na súde. Kedže mu pre verejné vystúpenie na obranu slovenských gymnázií hrozilo prepustenie, odišiel v r. 1874 za advokátskeho koncipistu do Senice. Sem spadá i vznik jeho bánského mena Hviezdoslav, čo dosvedčuje báseň napísaná na súdnom spise s ceruzou vyznačeným rokom 1874-75. Končí sa takto:

*... Vynadšene nadom mnou plávajúce hviezdy.
Váš pohľad noc tak utešenou robí.
Ach, vás ja vídam, vídam vždy rád,
vo vás od mladosti zvyknem sa kochat,
od vás si meno slavne požičíav,
vedzte, že zvem sa Pavol*

Hviezdoslav.

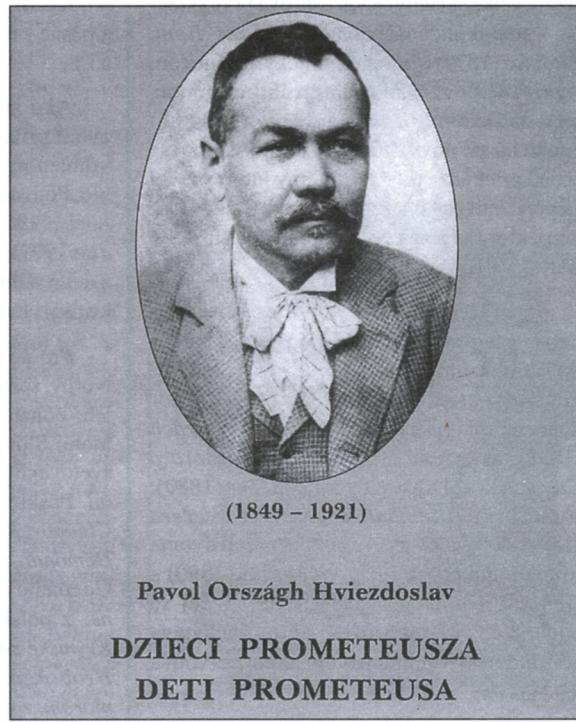
V roku 1875, po zložení advokátskej skúšky v Budapešti, začal pracovať ako advokát v Námestove. Potom bol tri roky podсудcom

na súde v Dolnom Kubíne (1876-79). Tu sa aj v r. 1876 oženil s Ilonou Novákovou, dcérou miestneho evanjelickeho seniora Samuela Nováka. Odtiaľ sa opäť vrátil k advokátstvu do Námestova. V tomto období sa veľmi zintenzívnila jeho publikálna činnosť. V r. 1880 zostavil rukopisnú zbierku *Krb a vatrá*, ktorú poslal do Prahy, ale mu ju nevydali. O rok neskôr, po obnovení Slovenských pohľadov, patril k najvýznamnejším prispievateľom tohto časopisu. V r. 1887 mu zomrela matka, ktorej venoval rozsiahly cyklus básní *Čierny rok*, o rok neskôr umrel aj otec a v nasledujúcom roku brat Mikuláš, ktorého dve deti Hviezdoslav adoptoval. V Námestove ako samostatný advokát prežil celých dvadsať rokov. V r. 1899 sa vzdal advokátskej praxe a žil na odpocinku v Dolnom Kubíne.

Hviezdoslav celý svoj tvorivý život prežil na Orave. Len raz (1895) podnikol kratší zájazd do Nemecka a neskôr bol na dvoch liečebných pobytov v Prahe a Luhačoviciach. V máji 1918 sa zúčastnil na oslavách 50. výročia Národného divadla v Prahe, kde bol prijatý ako oficiálny reprezentant Slovákov. Po prevrate r. 1918 sa stal členom Revolučného národného zhromaždenia. Na začiatku r. 1921 sa Hviezdoslav zdravotný stav začal raptidne zhrošovať. Po liečení v spomínamej Prahe a Luhačoviciach zomrel 8. novembra 1921 v Dolnom Kubíne, kde je aj pochovaný.

Ako sme už spomenuli, po počiatocných maďarských, ba aj nemeckých bánských pokusoch sa Hviezdoslav sústredil na tvorbu v rodnom jazyku. Snažil sa vstrebať celý odkaž slovenskej literatúry, najmä Sládkovičov a Kollárov, a rozvinúť ho impulzmi z najväčších zjavov svetovej spisby (Shakespeare, Goethe, Schiller, Dante, Petöfi, Hugo). Najmä Shakespearov príklad ho zvádzal k dráme už v samých začiatkoch svojej tvorby. V časopise Sokol uverejnil v r. 1868 dramatickú báseň *Vzhledanie*, potom päťdejstovú tragédiu *Pomsta* (1969) a drámu *Otcim* (1871). Mnoho ďalších dramatických náčrtov ostalo v rukopisoch.

K najvýznamnejším bášňam medzi spomínaným almanachom *Napred* (1871) a rukopisnou zbierkou *Krb a vatrá* (1880) patria rozsiahle skladby - cyklus *Severná žiara* (1870-72), *Duma na rumoch* (1875), *Pastieri* (1879), *Pút' ducha* (1979), a najmä veľká kompozícia *Oblaky* (1879). Táto skladba využíva postupy deskriptívno-reflexívnej lyriky, epickej poviedky a dramatickej formy. Okrem snahy vytvoriť novú kvalitu a obsiahnuť nielen národnú a slo-

(1849 – 1921)

Pavol Országh Hviezdoslav

DZIECI PROMETEUSZA DETI PROMETEUSA

Obálka knihy prekladov z diela PO Hviezdoslava, ktorú vydal Spolok Slovákov v Poľsku

vanskú, ale i celosvetovú problematiku, prejavuje aj poplatnosť romantickému druhotnému synkretizmu. Jej rozhraničujúci význam dotvrdzuje fakt, že po nej už možno zrelú Hviezdoslavovu tvorbu jasne deliť na jednotlivé druhy, hoci sa nadáľ pomerne silne prestupovali. Zo štyroch literárnych druhov - lyriky, epiky, drámy a bánského prekladu - treba na prvé miesto klásičnu lyriku, pretože je kľúčom k interpretácii celého diela a je stále prítomná v každej etape jeho tvorby.

Hviezdoslavova lyrika je sústredená väčšinou v obsiahlych cykloch. Patria k nim najmä tri cykly *Leterostov* (1885, 1886-87, 1893-95), v ktorých prevláda bánská reflexia. Autor si v nich objasňuje postavenie básnika v spoločnosti, uvažuje nad osudem porobeného národa, no sú tu aj básne vyjadrujúce osobné žiale (smrť matky), obavy a nádeje. Obavami o budúcnosť národa sú preniknuté *Žalmy a hymny* (1885-95). S nimi kontrastujú optimistické cykly prírodnnej lyriky *Prechádzky jarou* (1898) a *Prechádzky letom* (1898), vyjadrujúce obdiv nad večne tvorivou a obnovujúcou silou prírody. Hviezdoslavova spoločenská angažovanosť sa dostáva do popredia opäť v *Steskoch* (1903), ktorým jeho lyrika myšlienkovu a umelecky vrcholila, ako aj v *Dozvukoch* (1909-11), kde sa už pokusil bilancovať uplynulý život a z tohto vrcholu aj uvažovať o budúcnosti národa. Hviezdoslavova bánský talent naposledy zažiaril v cykle *Krvavé sonety* (1914), odsudzujúcim vojnu ako zločin proti ľudstvu.

Napriek kľúčovému postaveniu lyriky vo Hviezdoslavovej tvorbe, fažisko jeho rozsiahleho diela je v epike. Podobne ako sa v lyrike usiloval o veľké cykly, aj jeho epiku charakte-

rizujú veľké skladby. Kým ešte dve prvé skladby - nedokončená básnická povest *Ilona Žltovlas* (1879) a báseň s biblickým námetom *Agar* (1883) - zahalujú obraz reality alegóriou, jeho ďalšie dielo *Hájniková žena* (1884-86) znamená už nový stupeň v tomto žánri. Na scénu prichádza totiž konkrétny ľudový živel (reprezentovaný o.i. ženou hájnika Čajku Hankou), ktorý sa zráža s odumierajúcou šlachtou (Artuš Villáni).

Další Hviezdoslavov vývin v epike sa uveral smerom ku kratším formám s jednoduchým dejom, k drobnokresbe a k zachyteneiu života oravského ľudu. Patrí sem i nedokončená rukopisná skladba *Mlyn v Tatrách* (1888), ale najmä úměvná idylka *Bútora a Čútora* (1888) a skladby *Na obnôcke* (1889), *V žatvu* (1890), *Poludienok* (1891) a *Večera* (1892). Hviezdoslavova epika vrcholí dvoma rozsiahlymi eposmi *Ežo Vlkolinský* (1890) a *Gábor Vlkolinský* (1891), ktorých dej sa odohráva v 60. rokoch 19. stor. a zachytáva konflikt medzi zemianstvom a sedliactvom a jeho korene.

Samostatný okruh vo Hviezdoslavovej tvorbe tvorí epika s biblickými námetmi s viacmenej zreteľnou alegorickou platnosťou. Začína ju už spomínana báseň *Agar* (1883) a po nej skladby: *Rachel* (1891), *Kain* (1893), *Vianoce* (1897) a *Sen Šalamúnov* (1900).

Po roku 1900 vo Hviezdoslavovej epike dominujú kratšie útvary - balada, nadvážujúca na domáce romantické tradície (*Zuzanka Hraškovie*, *Anča* a.i.), historická epika (*Pribi-*

na, Lútosť Svätopluka, Žofia Bošňáková a.i.) a básne s roľníckou tematikou (*Oráč a kosec* a.i.).

Ako sme už skôr písali, Hviezdoslava zvlášť príťahovala dramatická tvorba. Jej vyvrholením - po prvých pokusoch (Vzhledanie, Pomsta, Otčim) a dramatickej scénke *Na Luciu* (1904) - je tragédia *Herodes a Herodias* (1909), v ktorej sa na pozadí tohto príbehu z dejín židovského národa možno dopátrať aj kritiky vládnúcej vrstvy v Uhorsku.

Pre posledné obdobie Hviezdoslavovej tvorby, späť s Dolným Kubínom, je príznačná jeho bohatá prekladateľská činnosť. Vďaka nej mohli Slováci poznáť viaceré vrcholné diela svetovej literatúry. Z ruskej literatúry preložil o.i. Puškinovho *Borisa Godunova*, *Rusalku*, *Cigánov*, *Kaukazského zajatca*, Lermontovho *Démona*; z nemeckej literatúry o.i. 1. diel Goetheho *Fausta* a Schillerovu *Pieseň o zvone*; z poľskej literatúry o.i. Mickiewiczove *Krymské sonety* a ďalšie básne, Slowackého *Hrob Agamemnona a Otec zachvátených morom*; z maďarskej literatúry lyriku Petöfiho a Aranya, Madáchovu *Tragédiu človeka*, ako aj mnoho ďalších diel.

Hviezdoslavova poézia je nesporne jedným zo základných kameňov slovenskej literatúry a svojou aktuálnosťou i vysokými umeleckými hodnotami sa pevne zaraďuje do širokého kontextu svetovej literatúry.

Dodajme na záver, že Hviezdoslava sa hlboko dotklo rozhodnutie Rady veľvyslancov z 28.

júla 1920, na základe ktorého bola k Poľsku pripojená časť jeho milovanej Oravy, ako aj časť Spiša. Svoj bôl vyjadril v básni pod príznačným názvom 28. júla 1920. Uvádzame ju v plnom znení:

Ja plačem nad Oravou drahou, horko plačem; ach, starec som... Bo mládenec nech, tak zúrim, skáčem od zlosti; păste zatnem na čis' leb, ho zhrdiac jak z biednej hliny črep... Ved'rozrhané ako vetché niti pásky odvekej, v srdciach, v hrude, v skale žitej lásky...

Ach, zrada, pranier, škripec, poprava! Všuľ, Orava, len budeš boľavá, jak nikdy predtým, hoci šťastnou bys byť mohla, jak ešte nikdy!... No, pár, krvida pravdu zohla... Ba, i mňa starého už berie zlosť: fuj, závist brata, sestry hrabivost' bez páru. Majú v moci mnohé milióny, a mizerných tisícok párov ti chvácu mi... No, vlkov susedstvo, cez zuby hryz, poostri na brúse, čo točí kys' vyvrheľ pekla... Ukúš zo spanilých skraní si Oravienky jednu, žvi, žer rovno sani a - zadhrni sa, hlt než prekotíš... Boh pomsty! Ten ti hrozný naval križ! ... Však čo mám z toho? Zbudne zohavenie predsa jak jazva, srdce ti hoc' slnce, s mojím vykrváca - hoc' dážďju vymye... hoc' slnce, moc tá hnacia zem v obeh, v rozvoj súl ju pozlatí: celistvost' tvári, ach, sa nevráti...

Sprac.: JÁN ŠPERNOGA

PASTIERSKY SVIATOK NA ORAVE

Zo stáročných oravských zvykov a tradičíí, spojených s prvým vyháňaním dobytka a oviec na pašu, sa na Orave postupne vyvinulo pekné kultúrno-spoločenské podujatie - Pastiersky sviatok, ktorého jubilejný XXV. ročník sa uskutočnil 26.-27. júna t.r. na obidvoch stranach poľskej a slovenskej hranice, t.j. vo Veľkej Lipnici-Privarovke a v Námestove. Podujatie, ktorému tentoraz žičilo aj pekné, slnečné počasie, sledovalo okrem stoviek Oravcov aj mnoho turistov.

Organizátori Pastierskeho sviatku, teda Gminný úrad vo Veľkej Lipnici a Mestský úrad v Námestove, pripravili pre divákov mnohé súťaže, z ktorých viaceré sa úzko spájajú s pastierskym životom. Diváci mohli teda sledovať dojenie kráv a kôz, kosenie trávy, práškanie z voliarskeho bičia, šplh na 15-metrový kmeň „mája“, ale aj vystúpenia spevákov, hudobníkov, inštrumentalistov a folklórnych súborov.

Súťažné disciplíny

Na hladký kmeň stromu sa dokázali vyšplhať len siedmi pretekári a 1. miesto obsadil T. Spyra z Veľkej Lipnice. V kosení trávy bol najlepší M. Lichosyt a majstrom v dojení kráv sa stal Jan Spyra, ktorý predbehol dve ženy: A. Brenkusovú a M. Węgrzynovú. V dojení kôz dve prvé miesta obsadili P. Surowczyk a S. Jakubina a voliarskym bičom najlepšie „práskal“ M. Węgrzyn.

Na ľudovú nôtu

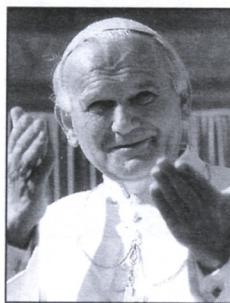
Najväčší priestor počas dvoch dní podujatia patril ako obvykle vystúpeniam ľudových kapiel, inštrumentalistov a speváckych skupín. Divákom sa predstavili kapely Haniaczykovicov, Ludwika Mlynarczyka a Mariána Smutka, oravský a spišský folklór prezentovali súbory Rombaň z Chyžného, Maľe Podhale z

Jabolonky, detský súbor Heródki z Privarovky, Orava z Veľkej Lipnice, krajanská spevácka skupina z Malej Lipnice s Viktória Smrečákovou, huslista Eugen Bandyk z Privarovky, súbor Czardasz z Nedece, Pilsko z Oravského Veselého, Kašumka z Rabčí, Drevená muzika z Oravskéj Lesnej a fujarista A. Kudiak z Námestova.

Na podujatí sa po prvý raz predstavila skupina De Press, ktorú založil a viedie Jabločan A. Dziubek, trvale bývajúci v Oslo, hlavnom meste Nórska. Diváci mohli tiež sledovať hru na nezvyklých hudobných nástrojoch, píšťalke, drumblu, pastierskom rohu, heligónke, ba aj na obyčajnom lístku zo stromu.

Sprievodným podujatím Pastierskeho sviatku boli umelecké dielne, ktoré viedli Marian Smrečák, Wojciech Marchlewski, Stanisław Wyrtel a Ľudovít Jankuliak. Svoje schopnosti si počas nich vyskúšalo vyše dvadsať ľudí o.i. v maľbe na skle, rezbárstve či v hrnčiarstve. Výsledky ich tvorby boli potom vystavené počas slávností Pastierskeho sviatku pod Babiou horou. (pk)

SVÄTÝ OTEC V POŁSKU

Pápež Ján Pavol II. bol v dňoch od 5. do 17. júna t.r. na šiestej, najdlhšej z doterajších pútí v Poľsku. Navštívil počas nej 22 miest, v tom Gdansk, Sopot, Pelplin, Elbląg, Licheń, Bydgoszcz, Toruń, Siedlce, Drohiczyn, Varšavu, Sandomierz, Zamość, Radzymin, Łowicz, Sosnowiec, Gliwice, Starý Sącz, Wadowice, Čenstochovú a Krakov. Počas pobožností a stretnutí s pápežom, ktorých sa podľa odhadov zúčastnilo okolo 10 miliónov veriacich, prednesol Sv. Otec vyše tridsať homílií a prejavov, venovaných rôznym aspektom náboženského i spoločenského života, ale aj politickým, ekonomickým a medzinárodným otázkam. Motto túto znelo: Boh je láska.

Kedže massmédiá obšírne prezentovali priebeh návštevy Jána Pavla II., nebudeme ju popisovať. Pripomienime radšej niektoré jeho myšlienky a slová, vyjadrené počas stretnutí s veriacimi. Skoro vo všetkých homíliach nadvázoval Sv. Otec na osem blahoslavenstiev z evanjelickej reči na Hore. V Elblagu pripomennul Dekalóg, ktorý je, - ako zdôraznil, - základom morálky, aký dal Stvoriteľ človekovi, a súčasne vystríhal, že evanjelium neslobodno interpretovať ľubovoľne, lebo to môže viest na csestie. Vela miesta venoval rodine, nerozlučiteľnosti manželstva, ktoré má rozmer svätosti vždy, dokonca vtedy, keď je krízou cestou. Rozhodne sa vyslovil proti eutanázii a proti neprípustným zákrokom a manipuláciám už na začiatku ľudského života. Vystríhal pred tým, čo ohrozuje rodinu, a v Sandomierzi sa priamo obrátil s výzvou: Bráňte čistotu mraiov vo vašich domovoch a v spoločnosti. Výchova k čistote je jednou z veľkých evanjelickej úloh, ktoré dnes stoja pred nami.

Mládeži na viacerých stretnutiach navrhoval Sv. Otec výber takých základných cností, ako: viera, láska, poctivosť, šľachetnosť, čistota a vekľoudnosť. - Nedajte sa zotročiť, - volal v Sandomierzi. - Nedajte sa zlákať ilúzii šťastia, za ktorú by ste museli zaplatiť príliš

velkú cenu, cenu často nevyliecitelných zranení alebo dokonca zlomeného života, vlastného a cudzieho. A v Łowiczi ešte dodal:

- Nebojte sa nastúpiť cestu vášho povolania, nebojte sa hľadať pravdu o sebe a o svete, ktorý

vás obklopuje. Je pozoruhodné, že mladí s nadšením prijímali jeho odkaz.

Veľmi zaujímavé však bolo to, čo pápež hovoril dospelým, najmä tým, čo vládnu v republike. Vo Varšave, kde o.i. beatifikoval s. Reginu Protmannovú, Edmunda Bojanowského a 108 mučeníkov z obdobia druhej svetovej vojny, stretol sa s prezidentom PR A. Kwaśniewskym a vystúpil v parlamente, kde o.i. zdôraznil: - Poľsko má plné právo zúčastňovať sa vo všeobecnom procese pokroku a rozvoja sveta, najmä Európy... a jeho integráciu s Európskou úniou. Apoštolská stolica od začiatku podporuje. Zároveň však neopomnenul poslancom pripomennúť, v čom majú spočívať ich povinnosti: - Služba národu musí byť vždy zameraná na spoločné dobro, ktoré zabezpečuje každého človeka. Plnenie politickej moci má byť obetavou službou človeku a spoločnosti, a nie hľadaním vlastného či kolektívneho prospechu...

V Sopote Sv. Otec pripomenal zásluhu Solidarity i svoje tamojšie návštevy, ale dal

im súčasný komentár: - Vtedy som od vás počul: Niet slobody bez Solidarity. Dnes však treba povedať: Niet solidarity bez lásky. Ba ešte viac, niet šťastia, niet budúcnosti človeka a národa bez lásky, tej lásky, ktorá odpúšťa, aj keď nezabúda, je citlivá na neštastie iných a pripravená velkomyselne dávať... Pápež neraz naznačil, že dobre vie, čo sa v Poľsku deje, a preto sa viackrát prihováral za chudobných, ukrivených, ponižovaných, či ináč postihnutých. V Elku, kde sa sv. omša zúčastnil aj litovský prezident Valdas Adamkus, podotýkal, že pokrok a hospodársky rozvoj sa nemôže uskutočňovať na úkor človeka a jeho základných potrieb.

Počas pobožností v Siedlcach a Drohiczynie, kde značnú časť účastníkov tvorili pútnici z Ukrajiny, venoval pápež pozornosť ekumenickým otázkam, najmä prekonávaniu prekážok v dialógu medzi pravoslávnou a katolíckou cirkevou. Je to vôbec jeden z významných cieľov celého pontifikátu Jána Pavla II. (Pripomeňme, že tesne predtým navštívil Sv. Otec pravoslávne Rumunsko) a zložitý problém, nielen náboženský, ale aj politický. Snáď aj preto medzi ukrajinskými pútnikmi chýbali štátinci z tejto krajiny.

Úplne ináč to bolo v Starom Sączu, kde sv. omša, spojená s kanonizáciou bl. Kingy, mala - dalo by sa povedať - „vyšehradský“ charakter. Totiž spolu s premiérom PR Jerzym Buzekom sa jej zúčastnili prezident Maďarska

Arpád Göncz a predseda vlády Slovenskej republiky Mikuláš Dzurinda, slovenskí biskupi, nehovoriac o tisícach pútnikov zo Slovenska, Maďarska a Čech. Napriek bohatému programu a oslabeniu po chorobe si pápež našiel čas i na stretnutie s prezidentom a obojma premiérami.

Poznamenajme na záver, že počas prvých návštev v časoch totality prichádzal Sv. Otec potešovať ulápených, a vtedy účasť na sv. omši s pápežom bola aj istým prejavom odporu proti vtedajšiemu systému. Dnes, keď máme slobodu, zástupy na stretnutiach so Sv. Otcem sú rovnako početné, ba nezriedka ešte väčšie, a reakcie na jeho slová ešte vrelšie, emotívnejšie, spontánne. Pápež je dnes pre mnohých veriacich, ale aj neveriacich, poslednou morálou autoritou; všetky iné autority sa opotrebovali alebo boli zničené. Jemu skrátka ľudia veria. Preto počas tejto návštevy všade pokojne a s dôverou čakali na Božie slovo, ale aj na to, čo povie o súčasnom Poľsku, v ktorom predsa nie všetci sú sýti a šťastní, čo odkáže na koniec storčia a tisíčročia. Taktôľ pokojne na jeho slová čakal v daždi rekordný, vyše polodruhamiliónový zástup veriacich v Krakove, dokonca aj vtedy, keď sa dozvedel, že ich prednesie niekto iný, keďže Sv. Otec pre chorobu nemôže prísť. To bol najpresvedčivejší dôkaz dôvery a lásky, tej lásky, ktorá bola mottom celej 13-dňovej púte Sv. Otca po Poľsku a znešlo: Boh je láska.

JÁN
ŠPERNOGA

BLÍŽI SA K STOVKE

V našom putovaní za najstaršími Spiškami sme sa tentokrát zastavili v Tribši, kde býva Alžbeta PAVLICOVÁ, ktorá sa v tomto roku dožíva úctyhodného veku - 99 rokov. Je najstaršou obyvateľkou nielen Tribša a nižnolapšanskej gminy, ale asi celého Spiša. Jej spomienky sú pre nás, mladých, akoby storočnou kronikou tohto územia.

Alžbeta Pavlicová (rodená Šoltýsová) sa narodila 19. novembra 1900 v slovenskej rodine Valenta a Magdalény Šoltýsovovcov. Mala 4 súrodencov: brata Valenta a sestry Máriu, Annu a Rozáliu. Rodičia vlastnili dosť veľké gazdovstvo, na ktorom museli pomáhať aj deti. Valent Šoltys sice zdedil po rodičoch len 60 árov pôdy, lenže ešte za slobodna vycestoval do Ameriky, a po návrate za ušetrené peniaze dokúpil hodne pozemkov a zvierat.

Nebol čas na hry

Tažké časy pre rodinu Šoltýsovovcov nastali v roku 1907, keď im nečakane zomrela matka a zanechala manžela s piatimi malými deťmi, z ktorých najstarší Valent mal 13 rokov a najmladšia Anna len 5. Alžbeta mala vtedy sedem rokov.

- Roboty bolo vyše hlavy, - spomína Alžbeta Šoltýsová. - Cez leto bolo treba seno sušiť, starat sa o dobytok, pásiť kone a kravy, žať obilie, motykami kopat zemiaky... V zime sme s otcom cezmi kopali obilia. Pamäťám sa, že sme mávali vyše 40 mondlov obilia (jeden mondel má obyčajne 17 snopov - pozn. J.B.). Prvý deň sme stihli vymlátiť len jeden mondel, no neskôr sme dokázali vymlátiť aj dva mondle denne. Veľa práce bolo aj s ľanom, ktorý bolo treba rafatiť, močiť, tlčiť, priasť... Po večeroch sme potom na krosnách tkali ľanové plátno na košeľe či nohavice. Ľudia si vtedy vedeli všetko vyrobiť sami. Takmer celý rok sme behali bosí, len v zime sme obútvali papuče. Roboty bolo toľko, že len zriedka sme si našli čas na hry a zábavy. V nedelu, keď sa nerobilo na poli, sme chodili pásiť kone. Treba bolo vstávať ešte za tmy, aby sa kone napásli do prvého zvonenia. Večer sme ich opäť páslí až do noci. Aby nám z paše neušli, viazali sme im predné nohy, ale tak, aby mohli pomaly chodiť. Keď sme išli domov, nohy sme im rozvázovali. Pamäťám sa však, že keď som bola malá, bála som sa, aby mi kôň po ceste neušiel, preto som ho neraz priviedla až domov so spútanými nohami.

Nebo sa otvorilo...

V dávnych časoch si ľudia nevedeli vysvetliť mnohé prírodné javy, preto ich neraz považovali za nadprirodzené. Stávali sa však aj veci, ktoré by sme nevedeli logicky vysvetliť ani dnes. O jednom takomto zážitku z detstva nám porozprávala aj babička Šoltýsová.

- Stalo sa to v nedele v noci. Ako obyčajne sme za dedinou páslí kone. Bolo nás tam via-

cero detí - asi päť dievčat a zopár chlapcov. Na oblohe sa jagalo množstvo hviezd. Zrazu z ničoho nič sa obloha nad našimi hlavami rozostúpila na obidve strany, a my sme tam hore, na nebi, zazreli obraz, akoby vzatý zo zeme. Videli sme tam ľudí, ko-

ne aj z vozmi, polia, skrátka všetko, čo je na zemi. Div sme od strachu nepomreli. Nevedeli sme, čo robiť. Naštastie bol s nami aj jeden starší chlap, ktorý nám kázallahnúť si tvárou k zemi a modliť sa. Lahli sme si teda a nahlas sa modlili. Onedľho sa nebo opäť zavrelo a už nič nebolo vidieť.

Nuž, verte alebo nie, ale Alžbeta Pavlicová nás presviedčala, že tak naozaj bolo. Aj jej príbuzní nám potvrdili, že babka a ostatní, čo s ňou vtedy boli, neraz na tento zážitok spomínali.

Škola

V r. 1906 začala Alžbeta navštěvovať miestnu ľudovú školu. Prvých šesť rokov chodila do školy každý deň, kým v siedmej triede mala vyučovanie len v soboty a nedele.

- V škole učili len traja učiteľia - Glevinský, Kočinský a Žigmuntovič, - spomína. - Všetky predmety sme sa učili po maďarsky a po slovensky. Do školy som chodila rada, aj som sa dobre učila, lenže rodičia ma nemohli poslat ďalej do škôl, vedľa doma bolo veľa práce a ani peňazí nebolo nazvyš.

Hoci dnes od ukončenia školy ubehlo už takmer 90 rokov, babička Pavlicová si z maďarčiny veľa pamäta. Aby potvrdila svoje slova, hned na nás aj spustila príval maďarských slov. Zaujímalo nás, či si rovnako dobre pamäta aj slovenčinu.

- Slovenčinu? Tú ovládam lepšie ako polštinu! - hovorí. - Vedľa ľahkého života ju používam. Vždy som čítala slovenské knižky. Aj dnes si rada prečítam každé číslo Života. Ostatne po celý život som sa nikdy nemodlila ináč, ako po slovensky.

Treba povedať, že A. Pavlicová je nielen vernou čitateľkou Života, ale aj aktívnu členkou Miestnej skupiny Spolku v Tribši od jej vzniku.

Manželstvo

V roku 1920 sa Alžbeta vydala za Jána Pavlicu z Tribša. Spolu s manželom pracovali na nevelkom, asi 7-hektárovom gazdovstve.

- Svadbu sme nemali príliš bohatú, - spomína Alžbeta, - aj keď jedla a pálenky na nej nechýbalo. Lenže nebolo koláčov, šunky a iných dobrôt, ako na dnešných svadbach. Miesto toho sme mali chlieb s bryndzou a praženicu.

A. Pavlicová s pravnúčatami

Manželia Pavlicovci mali 6 detí: dcéry Margitu, Alžbetu, Hélenu, Magdalénu a Máriu a syna Dominika. Dnes už z nich žije len Helena (narodená v roku 1930), Alžbeta (nar. 1934) - obidve bývajú v Huncovciach na Slovensku, a Magdaléna (nar. 1937), ktorá býva v Tribši. Žiaľ, Alžbete a Jánovi Pavlicovcom nebolo súdené dožiť sa spolu staroby. Ján, narodený v roku 1895, bol účastníkom bojov na frontoch prvej svetovej vojny, z ktorej sa vrátil s podlomeným zdravím.

- Manžel často spomína hrôzy vojny, - hovorí Alžbeta. - Raz ho niekde v zákopoch celého zasypalo. Len hlava mu trčala zo zeme. Bol by tam aj zomrel, nebyť toho, že s ním slúžil ešte jeden Tribšan, ktorý ho našiel a zachránil mu život. Po vojne manžel často chorlavel, až v roku 1945 po ľahkej chorobe zomrel. Ostala som sama s deťmi. Nejak sme však prežili, aj keď bolo ľahko. Postupne sa deti porozchádzali za prácou. Doma ostal gázdovať syn Dominik.

Pamäťá si ešte poddanstvo

Alžbeta Pavlicová prežila už takmer celé storočie. Je to veľmi dlho, stačí si len uvedomiť, kolko závažných udalostí sa odvtedy odohralo, ako sa rozvinula veda a technika, nehovoriac o rôznych vynáleزوčoch, ktoré nám majú uľahčiť život. Podľa Alžbety sa však voľakedy žilo lepšie ako dnes, hoci život bol oveľa ľahší. Aj keď práce bolo vždy veľa, ľudia si boli akýsi bližší, častejšie sa stretávali, rozprávali, schádzali na páračkách, či na priadkach.

- Robit vždy bolo treba, - hovorí Alžbeta. - Pamäťám sa, ako rodičia museli robíť na panskom. Spolu s ostatnými Tribšanmi odchádzali skoro ráno s hrabľami a motykami do Nedece-Zámku. Naštastie ja som sa tomu už vyhľa. Vedľa aj bez toho bolo doma roboty vyše hlavy. Aj keď nebolo všetkých výnalezov, ľudia si vždy nejak radili. Ktože vtedy poznal napr. pracie prostriedky? Miesto nich používali popul. Najprv prevarili vodu s popolom, a potom v tejto vode prali svoje ľanové oblečenie a plátno. A verte mi, bolo nielen čisté, ale aj pekne vybielené. Chlieb sme samozrejme tiež piekli doma, vedľa ktorého kúpoval chlieb. Raz v týždni sme v peci naraz upiekli šesť chlebov, ktoré vystačili na celý týždeň. Piekli sme ho z jačmennej a ovsenej

BODRÁ BABIČKA

Dožíť sa vysokého veku a byť aj zdravým, je veľkou túžbou každého človeka. Hoci v našom živote je asi najkrajšie obdobie bezstastného detstva, všetci obdivujeme najmä životnú múdrost starších ľudí. Ich spomienky na to, ako sa kedyži žilo, sú bohatým zdrojom poučenia a poznania. Cesta za najstaršími obyvateľmi Oravy nás tentoraz zaviedla do Pekelníka, kde si na svoj život zaspomínala Petronela VESELOVSKÁ (rod. Plašáková), ktorá onedlho oslávi 98 rokov. Z jej tváre, zbrázdenej nejednou vráskou, sa na mná upierali jasné, nezábudkovomodré oči a na lící žiaril milý úsmev. Kým začala rozprávať, starostlivo si upravila pestrofarebnú šatku.

V službe

Petronela Veselovská sa narodila 8. októbra 1901 vo Veľkej Lipnici. Na svet prišla v slovenskej roľníckej rodine Márie a Karola Veselovskovcov, ako tretie dieťa zo siedmich súrodencov.

- Čo povedať o svojom detstve, - začína spomínať. - V časoch Rakúsko-uhorskej monarchie, keď som sa narodila, bola Orava veľmi chudobná. Hoci moji rodičia tažko pracovali, neraz sa stalo, že misa na stole nebola vždy plná. Preto keď som dovršila sedem rokov, namiesto do školy ma poslali slúžiť. Čítať a počítať som sa naučila až ovela neskôr a po slovensky ma naučila mama. Najskôr som slúžila u gazdu v obci, pásla som husi, kravy, pomáhala som pri kopaní zemiakov i v kuchyni.

Veľká bieda na Orave vynhala za prácou mnoho ľudí. Až za oceán, do ďalekej Ameriky, sa vybral aj otec Petronely.

- Ked' otec odišiel, - hovorí, - najmladší brat Števko mal len pol roka. Zostali sme sami s mamou a mňa čakala ďalšia služba. Na hospodárstve pomáhala mame najstaršia sestra Johana. Tkala aj plátno, ktoré potom predávala v Námestove na Slovensku a za získané peniaze kupovala potraviny, chlieb, cukor a sol. Ďalšie roky som slúžila u bohatej vdovy

Marínovej v Chyžnom a potom u židovského krčmára v Pekelníku. Ani neviem, ako mi utieklo detstvo. Mala som už vyše 16 rokov, keď som doslužila. Domov, do Veľkej Lipnice, som sa však nevrátila. Zostala som bývať v Pekelníku u svojej chorej a starej a babky Ul'jany Gabrilovej, ktorú som musela opatrovať, starat sa jej o domácnosť, prať, variť, skrátka robiť všetko potrebné. Bola som však aspoň u svojich. Ako deti sme chodili váčšinou boso, neskôr sme nosili krpce a v zime sme si nohy omotávali onúcami. Mala som asi pätnásť rokov, keď som dostala prvé topánky.

Spomienky na Vianoce

Z detstva si Petronela predsa len zachovala aj milé spomienky. Dodnes si rada spomína na najmä na vianočný čas.

- Hoci zimy bývali mimoriadne dlhé a tuhé, boli pekné biele, - hovorí. - V zime sme sa aj s ďalšími detmi guľovali, sánkovali a stavali snehuliaka. Vyštípaní mrazom sme večer dobehli do izby a zohrievali sme sa pri príjemne sálajúcej peci. Netrpezliví sme však čakali na Vianoce. Otec, ktorý bol ešte doma, priniesol z hory smriečok, pripervnil ho pod strepom a Johana naň zavesila jablkáčka, orechy, cukríky, retiazky z farebného papiera a trblietavé pozlátko. Hoci sme darčeky nedostávali, tešili sme sa hlavne na štedrovečernú včeru, pretože bola bohatšia ako inokedy. Ked'sme sa pomodlili, všetci sme si sadli k veľkej, hlinenej misie, z ktorej rozvoniali vařené halušky so slivkami. Boli dobre pomaštené a navyše pocukrené, takže ich chuť mi zostala v ústach až dodnes...

Ked' Petronela začala bývať u babičky v Pekelníku, často chodila na trhy do Czarného Dunajca alebo do Jablonky. Hoci musela skoro vstávať a niekoľkokilometrovú cestu absolvovala peši, boli vitaným spestrením jej všedných dní, a navyše mohla si zarobiť pári grošov.

- Na trhy, - hovorí - ktoré sa konali v pondelky a stredy, som niesla vo košíku a lanovej plachtičke uviazanej na chrbe domáce maslo, vajíčka a hrudky syra, vyrobené z kravského mlieka. Za maslo (v pollitrovom hrčku), som dostala 20 grošov, hrudka syra stála 5 grošov a 1 vajíčko 1 groš. Za utržené peniaze som si niekedy kúpila šatku, ale hlavne sol, cukor a bochník bieleho chleba, ved' doma sme jedávali len čierny chlieb a ovsené placky.

Rodinný život

Prešli ďalšie roky, bohaté na spoločensko-politicke udalosti vo svete. Skončila sa 1. svetová vojna, rozpadla sa rakúsko-uhorská monarchia, vznikla 1. Československá republika a Poľsko si onedlho (v roku 1920) privlastnilo Oravu a Spiš. Život sa však zastavil nemohol. Ľudia nadáľ obrábali svoje kamenisté políčka, brali sa i zomierali. Petronela v tom čase spoznala aj svojho budúceho manžela Jozefa Ve-

Petronela Veselovská

selovského, s ktorým sa po polročnej známosti zobrali. Svadbu mali v roku 1921.

- Manžel pochádzal z 9 detí, - hovorí. - Obaja sme boli chudobní ako „kostolné“ myši, takže naša svadba bola veľmi skromnú. Od mamy som sice dostala základnú výbavu, ale začínať sme nerozdala. Pretože sme nemali kde bývať, prichýlila nás moja babka. Pracovali sme na hospodárstve a sporili sme na kravku, ku ktorej neskôr pribudol aj kôň. Manžel bol tesárom, takže si privyrábal aj pri stavbe domov. V roku 1930 postavil drevený dom, v ktorom dodnes žijem so svojou dcérou Annou.

Jozef Veselovský postavil po 2. svetovej vojne aj dva domy vo Veľkej Lipnici Petronelym bratom Petronely Karolovi a Štefanovi a mnohé pomáhal stavať aj v Pekelníku.

Rodina sa začala rozrástať. Postupne prišlo na svet desať detí: Mária, Helena, Anna, Vladislav, František, Boleslav, dvojčeky Ján a Janina, Tadeáš a Jana, z ktorých však prežilo len sedem.

- Manžel smútil najmä potom, - spomína babička - keď zomrel ako 3,5 ročný náš vytúžený syn Vladko. Dlhho nepožili, žiali, ani dvojčeky, ktoré zomreli ešte v dojčenskom veku. Ďalšie deti však vyrastali zdravo. Snažili sme sa, hoci sme žili skromne, aby im nič nechýbalo. Z detí nám vyrástli poriadni ľudia, na ktorých som hrdá. S manželom som prežila vyše 53 rokov spoločného života a musím povedať, že bol dobrým človekom. Mal veľmi rád naše deti, bol pracovitý a nepozeral ani do pohárika.

Slovenčina v srdci

Hoci väčšina detí Petronely Veselovskej chodila do poľskej školy, rodičia ich doma učili aj slovenčinu. Dcéra Anna a synovia František a Boleslav sa však slovenčinu učili aj v škole. Anna, hoci sa slovenčinu učila len jeden rok (1939), si spomenula aj na to, že ich vyučovala slovenská učiteľka Michaláková, pochádzajúca z Ivánky pri Nitre.

Text a foto: JÁN BRYJA

POKRAČOVANIE NA STR. 11

Pristavba zdravotného strediska

Centrum obce, sprava klubovňa MS SSP

NOVINKY Z NOVEJ BELEJ

Nová Belá nie je súčasťou veľkej obce, ale veľmi starou obcou. Vznikla niekedy v 15. storočí na majetku štärtickej rodiny z Brezovice. Väčšina obyvateľov tejto obce, ležiacej na ľavom brehu Bialky, žije z práce na nevelkých gázodostavách. Žiaľ, s každým dňom je to čoraz ľažšie, preto sa mnohí Belania doma zdržujú len krátko, počas senokosov a žatvy. Potom odchádzajú za prácou mimo obec. Treba povedať, že Novú Belú obkolesujú snáď najúrodnnejšie a určite najravnajšie polia na celom Spiši. Tohtoročné leto sa však pre rolníkov nezačalo príliš optimisticky. Dlhovrájúce dažde značne predĺžili senokosy a ostáva len dúfať, že na žatvu bude počasie priaznivejšie.

Opravy kostola

Popri poľných práciach venujú Belania veľa času obecným záležitosťam. Obdobie pred začiatom jarných prác využili o.i. na opravu kostola sv. Kataríny, v ktorom oteplili strop, vymenili elektrické vedenie a namontovali nové lampy. Všetky elektrikárske práce v kostole vykonal za nevelký poplatok mestný elektrotechnik Jozef Klukošovský so svojimi pomocníkmi. Peniaze na opravu kostola - 10 tisíc zlých - poskytol mestný urbár. Z jari prebiehali tiež reštaurátorske práce na kostolnom organe. Oprava stála takmer 16 tisíc zlých, ale organ hrá teraz ako nový. Belianski farníci

sa na jeho opravu dvakrát skladali po 50 zlých. V budúcnosti chcú Belania vo svojom kostole zaviesť elektrické zvonenie. Okrem tohto kostola je v Novej Belej ešte jeden malý kostolík Márie Magdalény, ku ktorému viedla poľná cesta. Bola vo veľmi zlom stave, preto sa Belania rozhodli opraviť ju, naviezli štrk a cestu riadne vytvrdili. Na opravu využili tzv. rírichtárske peniaze. Na jej asfaltovanie by na jeseň mali dostať prostriedky z gminného úradu.

Zdravotné stredisko - najväčšia investícia v obci

Pred dvoma rokmi Belania začali budovať veľkú prístavbu zdravotného strediska. Do diela sa pustila celá obec. Občania svojpomocne vyučovali väčšinu práce. Na stavbu dostali z gminného úradu 150-tisícovú dotáciu a s pomocou prišiel aj mestný urbár. K úplnému dokončeniu objektu už nie je ďaleko. V celej prístavbe je zavedená elektrická inštalačia, vodovodné potrubia a ústredné kúrenie. Teraz chcú Belania celý objekt omietnuť. Aj keď v súčasnosti práce trošku ustali, veríme, že nové stredisko už čoskoro uvedú do prevádzky. V Novej Belej sa však nielen stavia, ale aj búra. Pred niekoľkými rokmi Belania postavili na farskom pozemku novú faru, a v tomto roku sa rozhodli starú, nevyužívanú faru zbúrať. Čo

si zaumienili, to hned aj vykonali. Dnes už po nej ostala len spomienka.

Dvojjazyčná škola

Výučba slovenčiny na oravských a spišských školách vždy vzbudzuje pozornosť našej redakcie. Neobišli sme ani beliansku školu, ktorá je v tomto príkladom. Je to totiž jediná škola na Spiši so slovenským vyučovacím jazykom (na ostatných školách sa slovenčina vyučuje len ako nepovinný predmet). Miestni žiaci, ktorých rodičia zapísali do slovenskej školy, sa na prvom stupni (1. až 3. ročník) učia všetky predmety v slovenskom jazyku (samořejme majú ešte hodiny poľštiny), a v druhom stupni (4. - 8. roč.) - berúc do úvahy starý školský systém - sa po slovensky učia len niektoré predmety (napr. výtvarnú, telesnú, hudobnú, pracovnú výchovu) a ostatné v poľštine. Slovenčina sa začína vyučovať už od nultej triedy, ktorú v minulom školskom roku navštievovalo 7 žiakov. Rovnako počet ju bude navštievoať aj v tomto školskom roku. V ostatných triedach sa slovenčinu učilo 73 žiakov. Od septembra sa tento počet trošku zmenší, keďže žiaci 6. triedy budú chodiť do gymnázia v Krempech. Ako sme sa dozvedeli, v spomínanom gymnáziu sa bude vyučovať slovenčina, ktorú si ako povinný jazyk zvolilo 14 žiakov. Slovenčinu na belianskej škole učia 6 učitelia: Dominik Surma, Žofia Chalupková, Anna Krištofeková, Beata Florczyková, Anna Majerčáková a Žofia Brawia-

Základná škola v Novej Belej

Kostol sv. Kataríny

ková. Spomeňme ešte, že od septembra sa mení vedenie tejto školy. Jej doterajší riaditeľ J. Szenderewicz (ktorého si Belania pochvalovali), bol totiž zvolený za riaditeľa krempašského gymnázia. Novou riaditeľkou belianskej základnej školy je mgr. Lucyna Klukoszewska.

Belianski futbalisti

Belianska mládež sa určite nenudí, má dosť možností na sebarealizáciu. Stačí spomenúť hoci aj čoraz lepší miestny folklórny súbor, o ktorom sme už písali. Hodne mládeže sa začalo zaujímať o šport. Určite mi mnohí dajú za pravdu, že je to lepší spôsob na trávenie voľného času ako vysedávanie po baroch. V Novej Belej sa čoraz väčšej obľube teší futbal. Aj keď miestny futbalový klub - Ľeđi - vznikol len prednedávnom, počína si celkom dobre. V tejto sezóne obsadiл druhé miesto vo svojej skupine oblastnej ligy, iba s jednobodovou stratou za víťazom skupiny. Výborne si počíname aj ich mladší kolegovia z miestnej ZŠ na futbalovom turnaji o pohár vojta novotarskej gminy. Súťaže sa zúčastnilo 20 školských fut-

Tréning belianskych futbalistov

balových mužstiev zo všetkých obcí tejto gminy. Žiaci z Novej Belej sa prebojovali až do finále, v ktorom remizovali s mužstvom Wałkowského 1:1. Žiaľ, v trestných kopoch im šťastie nežičilo - prehrali 3:2 a obsadili druhé miesto. V športovom zápolení povzbudzuje belianskych futbalistov celá obec. Najlepším

dôkazom jej podpory je výstavba šatne pri miestnom futbalovom ihrisku. Belania ju chcú ukončiť ešte v tomto roku. Dúfame, že sa im to podarí, veď nová šatňa je belianskym futbalistom veľmi potrebná.

Text a foto: JÁN BRYJA

SLOVENSKÉ UMENIE V KRAKOVE

V ochodzi františkánskeho kláštora v Krakove bola 12. júna t.r. otvorená výstava prác slovenskej maliarky Dariny Gladišovej. Usporiadal ju Slovenský Inštitút vo Varšave. Otvorenia sa zúčastnili o.i.: riaditeľka Slovenského Inštitútu Ivona Stankovská, výtvarníčka SI Ludmila Millerová, ako aj predsedka a tajomník ÚV SSP Jozef Čongva a Ludomír Molitoris, a samozrejme autorka vystavovaných prác.

Akademická maliarka Darina Gladišová sa narodila 15. apríla 1953 v Záhorciach. V roku 1980 absolvovala štúdium na krajinársko-figuratívnom oddelení VŠVV v Bratislave u profesora, národného umelca Jána Želibského. Svoju tvorbu reprezentovala už na viacerých domácich i zahraničných výstavách. Umelkyňa za svoje diela získala viacero ocenení, o.i. v roku 1984 2. cenu na Me-

dzinárodnej cene mladých v Moskve a 2. cenu na Medzinárodom trienále mladých v Sofii, v 1985 získala vo Francúzsku zvláštnu cenu poroty Cagnes sur Mer a v 1996 cenu nadacie sv. Cyrila a Metoda na Svetovom trienále maľby v Sofii.

Ústredným motívom jej prác vystavovaných v Krakove je postava sv. Františka. Ako nám umelkyňa povedala, celá jej tvorba je orientovaná na duchovnú sféru, preto sa v jej maľbách možno najčastejšie stretnúť s náboženskými tématami. Výstavované práce nemožno v priamom slova zmysle ani nazvať maľbami. Tvorí ich totiž neobvyklou technikou - nanášaním na podklad viacerých vrstiev zvláštneho materiálu, ktorý sa potom pod vplyvom zvýšenej teploty rozpína a tvorí požadované tvary. Až v poslednom štádiu umelkyňa svoje dielo

maľuje. Týmto spôsobom vzniká zaujímavá priestorová maľba, ktorá veľmi živo pôsobí na predstavivosť návštěvníkov. Diela pútajú pozornosť príjemcov aj živostou farieb (hlavne svetlých) a zretelným motívom kríza, vkomponovaným do každého obrazu. Mnohým návštěvníkom výstava určite poskytla nielen možnosť oboznámiť sa so súčasným slovenským výtvarným umením, ale aj hluboký umelecký zážitok.

Expozícia prác Dariny Gladišovej bola spojená s filatelistickou výstavou venovanou svätemu otcovi Jánovi Pavlovi II. Jej súčasťou boli okrem poštových známok, korešpondenčných lístkov a pohľadníc zobrazujúcich pápeža a jeho cesty po svete aj niektoré školské doklady Karola Wojtylu, ktoré na výstavu sprístupnila Jagelovská univerzita.

Text a foto: JÁN BRYJA

D. Gladišová (sprava) v spoločnosti I. Stankovskej a otca gvardiána

Otvorenia výstavy sa zúčastnili zástupcovia SSP a SI

Na poslednej ceste...

Smútiaca rodina

SPOMIENKA NA AUGUSTÍNA ANDRAŠÁKA

Naše krajanské hnutie postihla nedávno nečakaná a bolestná strata. Dňa 17. júna 1999 zomrel v Jablonke vo veku 63 rokov krajan AUGUSTÍN ANDRAŠÁK

Narodil sa 25. augusta 1935 v Jablonke ako jeden z piatich súrodencov v slovenskej roľníckej rodine Johany a Jozefa Andrašákovcov. Slovenskú základnú školu v Jablonke ukončil v roku 1950. Po ročnej prestávke začal študovať v novozaloženom slovenskom lýceu v Jablonke, kde maturoval v roku 1955. Začal učiť v Čiernej Hore od Tribša a súčasne diaľkovo absolvoval 2-ročné učiteľské štúdium v Krakove. Neskôr učil v Nižných Lapšoch, Repiskách, Rázawke, Kluszkowciach a nakoniec v ZŠ Jablonka-Matonogi. Popri vyučovaní sa aktívne zapájal do nášho krajanského diania. 30. apríla 1961 sa oženil s učiteľkou Helenou Hebdová z Maniów, s ktorou vychovali dve deti - dcéru Uršulu a syna Bogdana a dočkali sa aj šiestich vnukov.

Augustín Andrašák sa nikdy nevyhýbal krajanskej práci, bol všade tam, kde si to situácia vyžadovala. Získal si veľkú dôveru krajanov, ktorí ho na 3. zjazde KSSČaS (1967) zvolili za člena predsedníctva ÚV Spolku. Od 1. októbra 1969 až do roku 1984 plnil funkciu tajomníka a v rokoch 1989-1999 podpredsedu ÚV Spolku. Významne sa podieľal na rozvoji krajanského hnutia na Orave, kde bol predsedom (1989-1994 a od februára 1999) a podpredsedom (1994-1999) Obvodného výboru.

A. Andrašák sa spolu s ďalšími krajanmi významne pričinil k zavedeniu slovenskej sv. omše v rímsko-katolíckom kostole v Jablonke, ktorú po prvý raz odslúžil oravský rodák z Chyžného, biskup Jan Szkodoń dňa 18. augusta 1991. Od roku 1967 (3. zjazd) KSSČaS bol účastníkom všetkých zjazdov Spolku. Aktívne sa podieľal na popularizácii nášho časopisu, pravidelne sa zúčastňoval porád Života a bol členom jeho redakčnej rady. Bol činný pri oživotvorení Spolku sv. Vojtechu na Orave, ktorého sa stal predsedom. Svoju dlhodobú spoluprácu s Maticou slovenskou dovršil založením Miestneho odboru Matice slovenskej v Jablonke (1994).

Ked sa pred niekoľkými mesiacmi pustil s veľkou vervou do príprav tohoročného VI. dňa slovenskej kultúry v Jablonke, ktorý sa mal konáť 20. júna 1999, iste netušil, že sa tohto významného krajanského podujatia už nedočka. Ked bol totiž všetko zabezpečené, krajanov ohromila neočakávaná a bolestná správa: A. Andrašák nežije! Jeho predčasný odchod je veľkou stratou nielen pre jeho najbližších, ale aj pre celé krajanské hnutie v Poľsku.

Za svoju obetavú verejnoprospešnú činnosť a zásluhy v krajanskej práci získal krajan A. Andrašák mnoho počtu a vyznamenaní, o.i. Rytersky kríž Radu odrodenia Poľska, Zlatý a strieborný kríž za zásluhy, odznak Zaslúžilý kulturný činiteľ, strieborný odznak Zaslúžilý pre krakovskú zem, Medailu ČSMS (Praha) za zás-

luhy o rozvoj priateľstva a spolupráce, Pamätnú medailu Spolku sv. Vojtechu, Medailu za zásluhy pre KSSČaS a mnoho ďalších.

* * *

Dňa 20. júna t.r. sa v Jablonke konal pohreb zosnulého Augustína Andrašáka. Pohrebné obady a smútočnú sv. omšu v slovenskom jazyku odbavoval knaz Paweł Kubani. Na poslednej ceste A. Andrašáka - popri najblížej rodine - prišli odpredvadieť početní krajania z Oravy a Spiša, členovia dychovky z Krempáčov, obyvatelia z Jablonky a iných obcí. So zosnulým sa prišli rozlúčiť i predstavitelia Ústredného výboru Spolku s tajomníkom ÚV L. Molitorisom, podpredsedmi ÚV D. Surmom a Ž. Chalupkovou, šéfredaktorom Života J. Šternogom a predsedom OV na Spiši Fr. Mlynárikom. Prišla tiež bývalá riaditeľka DZS v Bratislave Mária Hrklová, režisér, zaslúžilý umelec Jaroslav Ševčík, bývalý jablonský vojt Julian Stopka s manželkou a mnohí iní. Počas smútočnej omše hrala krempašská dychovka a ľudová kapela z Veľkej Lipnice-Privarovky. V mene Ústredného výboru SSP sa so zosnulým rozlúčili L. Molitoris a šéfredaktor Života J. Šternoga.

Odišiel od nás dobrý krajan, neúnavný činiteľ nášho Spolku, vzorný manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Rodine zosnulého Augustína Andrašáka vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**ÚV SSP,
OV SSP na Orave
a redakcia Život**

Modlitba nad hrobom

So zosnulým sa rozlúčili L. Molitoris a J. Šternoga

K 55. VÝROČIU SNP

August sa mnohým Slovákom spája so Slovenským národným povstaním. Mnohí priamí účastníci a svedkovia tejto udalosti z roku 1944 súce od nás už navždy odišli, ale tí, ktorí zostali, ako aj ich potomkovia, budú vždy spomínať na zápas s fašizmom, ktorý sa pred 55 rokmi odohrával pod slovenským nebom.

Slovenské národné povstanie (29. 8. 1944), ktoré sa stalo významným medzníkom v dejinách slovenského národa, v značnej miere prispelo k porážke fašistického Nemecka a zároveň ukázalo hrdinstvo Slovákov a ich snahu po slobode a nezávislosti.

Centrom SNP sa stala Banská Bystrica, kde Slobodný slovenský vysielač 30. augusta o 11.00 hod. vyhlásil, že slovenský ľud povstal so zbraňou v ruke, aby vyhnal zo svojej krajiny hitlerovských votrelcov. Celý svet sa tak dozvedel, že ľud Slovenska sa dal do boja za svoje národné a demokratické práva. Povstanie sa stalo najslávnejšou kapitolou dejín Slovenska a neodeliteľnou súčasťou zápasu národov európskych krajín proti hitlerovskej tyranii.

Pripomeňme, že protifašistický odboj na Slovensku sa aktívne vyznačoval v roku 1943, najmä po veľkých víťazstvach Červenej armády na východnom fronte (bitka na Volge a víťazstvo pri Kursku). Partizánske základne začali vyrastať v Nízkych Tatrách, na Pohroní, v Liptove, v Turci, Kremnických horách i pod Veľkou a Malou Fatrou. Povstalecké Slovensko poskytlo príležitosť na boj proti fašizmu aj tisícom cudzích príslušníkov. Bok po boku so Slovákmi bojovali v SNP Rusi, Francúzi, Bulhari, Česi, Angličania, Juhoslovania, Poliaci, ale aj Maďari, Nemci a ďalší.

Vedúcu úlohu, ako hlavný činiteľ vojenských operácií, zohrala v SNP slovenská ar-

máda. Vojenským veliteľom povstania sa stal pplk. J. Golian. Už 25. augusta 1944 boli pripravení slovenskí vojaci slúžiaci v posádkach v Martine, Ružomberku, Liptovskom Mikuláši a inde. Podvečer toho dňa priviezlo nákladné auto zo Sklabiny na martinské námestie zbrane, ktorými sa začali vyzbrojovať robotníci mestských fabričiek. Strečne partizáni rozobili dve nákladné autá esesákov a veliteľský voz s vysielačkou, vo Vŕtkach a Turanoch zlikvidovali nemeckú stráž a bunku nemeckej polície (SD), ale ozajstné boje sa rozhoreli až potom, keď o pár dní začali prvé nemecké vojenské jednotky obsadzovať Slovensko (29. augusta 1944). Vojaci martinské posádky, spolu s jednotkami v Žiline, Kubíne a partizánskymi jednotkami bránili staroslovne Strečno. Na pomoc povstaniu sa po ťažkých bojoch v oblasti Karpát presunula 2. čs. paradesantná brigáda (formovaná v ZSSR - v Jefremove) a na letisko Tri duby priletel 1. československý letecký stíhací pluk. Sovietske lietadlá zásobovali bojujúcich zbraniami a muníciou. Priebeh bojov v SNP uľahčila najmä Karpatsko-duklianska operácia, ktorá sa začala 8. septembra 1944. Hoci časovo nespĺnila svoju úlohu, predsa viazala veľký počet nemeckých divízii a odčerpávala zálohy, ktoré Nemci nemohli použiť proti povstaniu. Počas SNP ťažké boje s Nemcami prebiehali pri Strečne, Čremošnom, Ružomberku, Telgárte, na horné Nitre, pri Hronskej Dúbrave, Banskej Štiavnicki a v Kráľovianskej tiesňave. Tri týždne sa držali povstalci proti nemeckej presile v dolnom Turci, pri Martine, krvácali a mreli pri Lipovci, Vŕtkach, Priekope, Zátorčí i Sučanoch. Hoci jednotkám povstaleckej armády a partizánom chýbali ťažké protitankové zbrane, de-

lostrelectvo a neraz aj munícia, vzdrovali nemeckej presile (takmer 8. divízii), vyše dva mesiace, do konca októbra 1944.

Keď na porade všetkých armádnych skupín v Banskej Bystrici (24. októbra 1944) zapadol rozhodnutie prejsť z otvorených bojov na partizánsku vojnu, povstalci sa stiahli do hôr a nadálej pokračovali v odboji.

Krajania v SNP

Takmer na všetkých úsekoch povstaleckých bojov SNP bojovali aj desiatky krajanov zo Spiša a Oravy. Viacerí z nich v tomto boji položili i svoje životy. Viacerí z nich prišli na pomoc povstaniu najmä leteckým mostom, ako členovia 2. čs. paradesantnej brigády a alí bojovali ako príslušníci slovenskej armády. Spomeňme aspoň niektorých z nich. Boli medzi nimi Spišiaci: Ján Blahut a František Magera z Kacviny, Andrej Vojtas z Jurgova, Sebastian Milon z Čiernej Hory, Silvester Moš, Alojz Galuš z Krempáča a ďalší. Z Oravcov uvedme aspoň niekolkých: František Svetlák z Malej Lipnice, Andrej Kucek a Alojz Skočík z Veľkej Lipnice, Ignáč Gribáč z Podvlnka, Ferdinand Ďurčák z Hornej Zubrice. So svojimi jednotkami bojovali o. i. na úseku Vŕtky-Strečno-Dubná Skala, pri Hornej Štubni, v Harmanci, Starých Horách. Boli tiež nasadení v oblasti Hronskej Dúbravy-Jalná, pri Ďumbieri, na Donovaloch, Prašivej a inde. Viacerí počas ťažkých bojov za slobodu padli, mnohí boli ranení a po porážke Povstania sa dostali do nemeckých zajateckých táborov. Na svoju účasť v povstaleckej dráme na Slovensku si mnohí z tých, ktorí prežili, spomínajú dodnes. Hoci im pribudli roky, nezabudli na tieto slávne a zároveň dramatické dni. Dnes všetci vystříhajú pred hrôzami, ktoré prežili.

Spracoval: PETER KOLLÁRIK

BODRÁ BABIČKA...

POKRAČOVANIE ZO STR. 7

- Naša paní učitelka bola veľmi pekná - spomína. - Naučila nás toho veľa, za čo som jej veľmi vďačná. Keď som ako 13-ročná skončila školu a nastúpila do služby, o. i. v Chyžnom, Oravke a na majeri nedaleko Trebišova na Slovensku, základy slovenčiny, ktoré som dostala v škole a doma, mi zostali dodnes.

Na svoj slovenský pôvod a korene boli manželia Veselovskí vždy hrdí. V tomto duchu vychovávali aj svoje deti. Nie div, že obaja onedlho po založení Spolku Čechov a Slovákov (1947) vstúpili do jeho radov a predplácali si aj Život. Dodnes ho ešte odoberá o. i. babičkin syn Boleslav.

- Mama, - hovorí Anna Veselovská, - donedávna veľmi rada čítala. Je ešte stále čiperná, pochodí i po dvore, vypije kávu, sama sa umye i poupratuje. Hoci už slabšie vidí, som veľmi rada, že sa v pomerne dobrom zdraví dožila takéhoto pekného veku.

Najstaršia dcéra Petronely Veselovskej Mária (Mišincová) býva nedaleko nich, ďalšia dcéra Helena (Pákozdyová), ktorá sa krátko po vojne odstáhovala na Slovensko býva pri Nitre, syn František zomrel v Handlovej a

Tadeáš býva s rodinou v Novom Targu. Babička sa dožila 23 vnukov a 33 pravnukov. Do ďalších rokov jej želáme dobré zdravie a duševnú pohodu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

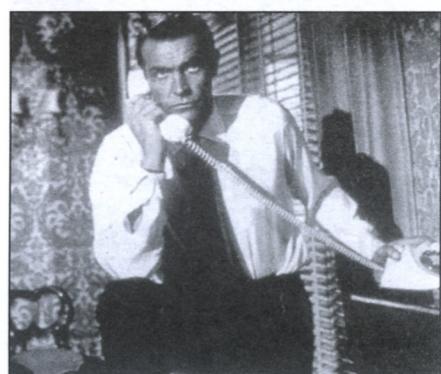
Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje jedného z najznámejších anglických filmových hercov. Hral vo viacero päťdesiatich filmoch, dobrodružných, ale aj umelecky náročnejších. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď povieme, že najväčšiu popularitu na celom svete mu priniesla úloha Jamesa Bonda, agenta 007. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 6/99 sme uviedli fotografie Lucy Lawlessovej. Knihy vyžrebovali: Bar-

tolomej Surma z Krempáča, Eva Bogacká z Katovic a Ivona Durmanová z Rabky.

V poslednom období sme publikovali viažero spomienok našich krajanov na minulé časy a na rôzne udalosti, ktoré sa udiali na Spiši i Orave pred polstoročím, ba aj skôr. Pripojil sa k nim aj krajan Ján Brinčka z Fridmana, ktorý nám poslal niekoľko svojich zápisov. Dnes uverejňujeme prvé dva, popisujúce udalosti tesne pred druhou svetovou vojnou a v poslednom období pred jej skončením.

MANIFESTÁCIA

- Písal sa rok 1938, rok veľkých politických otriasov, napäť a obáv pred vojnou, rok, v ktorom Nemecko po obsadení Rakúska zažiadalo od Československa severozápadné územia (Sudety) a pripojilo ich k Tretej ríši, kým Maďarsko obsadilo východné a južné územia Slovenska. Aj Poliaci vkočili na územia za riekom Olšou

V tomto pohnutom čase bol riaditeľom ľudovej školy vo Fridmane dnes už nežijúci učiteľ Jan Plucinski, veľmi aktívny miestny politický činiteľ, ktorý taktiež chcel prispieť k rozdeleniu Československa. Preto na začiatku októbra 1938 zorganizoval vo Fridmane vo večerných hodinách manifestáciu, na ktorú pozval nielen Fridmančanov, ale aj zástupcov susednej obce Maniowy, ležiacej mimo Spiš, za Dunajcom. Prišla odtiaľ delegácia požiarníkov a členovia vojenskej prípravky, čiže tzv. Streleckého zväzu.

Účastníci manifestácie najprv v strede obce zapálili vatu a zaspievali poľskú štátnu hymnu. Potom sa na pódiu zjavil J. Plucinski a prečítal petíciu, ktorú sám zostavil. Hovorilo sa v nej nasledovné:

Drevený kostolík v Javorine

My, obyvatelia Spiša, zhromaždení na manifestácii v obci Fridman, obraciame sa na poľskú vládu, aby podnikla opatrenia pre pripojenie k Poľsku československých území s obcami Javorina a Lesnica...

Po prečítani petície nikto nejasal, len delegácia z Maniow začala pokrikovať: - Chceme Javorinu a Lesnicu! Zato jeden z Fridmančanov, J. Organišák, verejne vyhlásil, že manifestácia to je hrob pre Poľsko, čo autora petície veľmi rozčíli. Na záver školská mládež, ktorú riaditeľ prinútil prísť na manifestáciu, zaspievala pesničku a všetci sa rozišli.

Chcem podotknúť, že na manifestáciu prišlo len máličko Fridmančanov, aj to skôr zo zvedavosti. Ludia práve vykopávali zemiaky a časť išla radšej do kostola na ružencovú pobožnosť.

Ako mnohí iste vedia, napäťie sa v tom čase stupňovalo a politická situácia sa čoraz viac vyhrocovala. Onedlho zriadenec Gminného úradu v Nižných Lapšoch začal jazdiť na sivom koni po Spiši a rozvážať mobilizačné rozkazy. Do armády povolávali záložníkov. Čoraz viac sa blížila hrozba vojny, ľudia len o nej rozprávali. Napokon došlo k pripojeniu Javoriny a Lesnice k Poľsku, aj keď nakrátko. Počas tejto akcie zahynul poľský major a jeden poddôstojník, o čom písala aj poľská tlač, že to boli zbytočné obete. Rodiny padlých oplakávali svojich blízkych. Spokojný bol len organizátor manifestácie, ktorý za svoju agilnosť dostal od vlády odmenu - rádioprijímač.

ZÁKOPY

Bolo to v roku 1944, piatom roku druhej svetovej vojny. Keď sa východný front blížil k nám, veliteľstvo ustupujúcich nemeckých vojsk rozhodlo vybudovať na Spiši systém opevnení, v ktorých by sa mohli brániť pred útokmi napredujúcej Sovietskej armády. Išlo o líniu zákopov, ktoré sa mali tiahnuť kdesi od Osturne cez juhovýchodnú časť chotárov Lapšanky, Vyšných Lápš a Durština, potom južne od Krempách i Novej Belej a smerovať na sever.

Po zatlačení Slovenského národného povstania do hôr, vládol na Slovensku nemecký vojenský teror, ktorému sa museli slovenské štátne orgány bezpodmienečne podriadiť. Preto vzhľadom na rýchlosť sa približujúci front, vydali nemecké vojenské orgány richtárom nariadenie o začatí práci pri spomínaných zákopoch. Do práce mali nastúpiť všetci chlapci od 18 do 60 rokov.

Práce sa začali koncom septembra 1944 na úseku ležiacom južne od Krempách a mali smerovať k Durštinu. Naši občania z Fridmania chodili kopať zákopy práve na tomto úseku a neskôr aj v oblasti Vyšných Lápš. Do roboty chodili peši, preto museli vstávať veľmi skôtro, aby sa na siedmu, kedy sa začínala práca, dostavili na stanovené miesto. Na pracujúcich ľudí dozerali nemeckí vojaci, vyzbrojení puškami. Robotníci boli rozdelení na skupiny po 20 až 30 osôb, ktorých strážil jeden ozbrojený vojak. Pracovalo sa po osem hodín bez ohľadu na počasie. Všetci robotníci dostali pracovné knižky, ktoré ráno odovzdávali vojakom, a tí ich odnášali do provizórnej kancelárie, zriadenej pri zákopoch. Po práci si ich odoberali so záznamom, že boli v práci. Túto knižku musel každý so sebou poviňne nosiť. Za túto fažkú prácu dostávali robotníci po päťdesiat korún. Občas doviezli Nemci plné auto drevákov, ktoré zdarma rozdávali robotníkom.

Nemeckí vojaci boli väčšinou v staršom veku, po päťdesiatke, a nezriedka aj šesťdesiatnici, ktorí sa zrejme do armády dostali z mobilizácie. Niektorí boli pomerne slušní, ale niektorí veľmi agresívni, ktorí s robotníkmi zaobchádzali veľmi surovo. Práca bola veľmi fažká, tým viac, že robotníci nemali za smenu ani jednu prestávku. Každého, kto si chcel aspoň chvíľu oddýchnuť, vojaci pažbami nutili do práce. Čím viac sa blížila zima, tým fažšie boli dochádzky, no a sama práca, v daždi, blate a neskôr aj fujaviciach. Obyvateľia Fridmania, Falštiny, Novej Belej a Krempách pracovali na spomínanom úseku smerom k Durštinu a neskôr k Lapšom. Naproti tomu v chotári Lapšanky a Vyšných Lápš kopali zákopy - popri domáčich - občania Kacvín, Nedeca a ďalších našich obcí, ale aj zo Spišskej Starej Vsi, Matiašovci, Hanušovici, Vyšných Hágov, Reľova, Lechnice, Lesnice, skrátka z celého Zamaguria. Tí z ďalších obcí prichádzali na celý týždeň a boli ubytovaní v Lapšanke.

Postupne, ako sa front blížil, museli chodiť kopať zákopy nielen muži, ale aj ženy od 18 do 50 rokov, ktoré nevychovávali deti. V decembri nastala ozajstná „pracovná horúčka“, ľudia museli chodiť do práce aj v nedele a vo sviatky. Kopali dokonca cez Vianoce. Za nemecké velenie dozeral na práce dôstojník vysokej hodnosti, ktorý zakaždým obišiel na koni celý úsek. Zákopy mali hĺbkou 2,20 m a šírku više metra. Boli vystužované žrdami a prútím, aby sa zemina nezosypávala. Každých 300 m budovali robotníci bunkre, asi 3 x 3 m, ktoré boli zvnútra spevnené silnými drevenými brvnami. Preto nečudo, že v dôsledku toho boli veľmi zničené všetky okolité lesy.

20. januára 1945 išli naši občania, ako každý deň, do práce pri zákopoch. Trochu sa obávali, lebo predtým bolo počuť kanonádu. Keď došli na miesto, zákopy boli prázdne. Nemcov nikde nebolo. Front totiž rýchlo prehrimel a Nemci ufujaždili, nestihli sa ani poriadne brániť. Všetci sme sa teda celí natešení vrátili domov, že sa naše útrapy konečne skončili...

JÁN BRINČKA

KRONIKA JEDNÉHO ŽIVOTA

V našom krajanskom hnutí sa za vyše 50 rokov jeho existencie vystriedalo niekoľko desiatok aktívnych činiteľov Spolku. V súčasnosti tu pracuje už dokonca druhá či tretia generácia krajanov. V nedávnej minulosti sme uverejňovali spomienky zakladajúcich členov, pravidelne publikujeme tiež profily aktívnych krajanov. Dnes chceme našim čitateľom predstaviť životné osudy jedného z nich, člena výboru MS SSP v Podsrní Emila ZUBRICKÉHO.

Detstvo

Narodil sa 19. augusta 1934 vo Veľkej Lipnici, ako druhý z piatich detí v slovenskej roľníckej rodine Márie (Karlákovej) a Pavla Zubrických.

- Čím začať? - hovorí, - Otec pochádzal zo Zubrike, a snáď aj preto máme priezvisko Zubrický a mama (rod. Karláková), sa narodila vo Veľkej Lipnici. Keď som mal pol roka, zomrel môj 6-ročný brat Eugen. Sestra Emília žije aj s manželom vo Veľkej Lipnici, ďalšia sestra Vilma (Kubacká), žiaľ, už nežije, zomrela v roku 1995 a zostala po nej dcéra Hanka. Najmladšia sestra Mária (Tkáčová) žije aj so svojím manželom, Michalom, pochádzajúcim z východného Slovenska, vo Frýdku Místku v Čechách. Z Oravy odišla do Čiech pracovať, tam sa spoznali a zostali aj bývať. Ja som do slovenskej školy v obci začal chodiť v roku 1940 a učili ma učitelia Štuler a Babka zo Slovenska. V zime som chodil do školy na lyžiach, ktoré mi urobil otec. Na jar a v lete, keď bolo doma najviac práce, som namiesto chodenia do školy musel pomáhať na gazdovstve, pásol som husi a kravy.

Vojnové roky

Prešlo niekoľko rokov a keď sa zdalo, že vojna už-už končí, koncom roka 1944 sa front zastavil aj na Orave. Veľkolipničania museli byť evakuovaní do okolitých obcí. Pred odchodom si stačili zobrať len to najnutnejšie a utekali v snahe zachrániť si aspoň holý život. Rodina Zubrických si našla útočisko v Podvilku.

- Z domu sme odišli po chudobných, vojnových Vianociach roku 1944 - pokračuje Emil. - Strechu nad hlavou nám poskytli v starem mlyne, kde sme strávili štyri mesiace. Spali sme na peci i na zemi, ale boli sme aspoň v bezpečí. Keď sa nám po čase minuli skromné zásoby potravín, jedlo nám poskytli dobrí ludia, ale rodičia pomáhali aj v mlyne, takže sme nejako prežili. Mysleli sme však hlavne na to, kedy sa skončí vojna.

Domov sa Veľkolipničania vracali až koncom apríla 1945. To, čo tam uvideli, mnohých úplne šokovalo. Viaceré domy v obci boli spálené, na okolí sa vŕali prázdne nábojnice, zničené boli polia. Dom Zubrických naštastie aspoň stál.

- Hoci mal úplne zničenú strechu, - spomína, - zdemolované zariadenie a na stenách bolo vidieť diery po guľkách, na rozdiel od mnohých susedov sme aspoň mali kde skloniť

hlavu. Otec sa pustil do práce, onedlho opravil strechu, a hoci sme väčšinou jedli len zemiaky a varenú repu, nestávali sme sa. Tým občanom Veľkej Lipnice, ktorým vojnový požiar úplne zničil domy, pomáhal pri výstavbe susedia, ludia začali pracovať na poliach, požičiavali si osivo a obec sa postupne začala zviechať z vojnovou utrpených rán.

Pamiatky po nedávnych bojoch však na Orave zostali ešte aj dlho po vojne. Počas polných prác ľudia našli mnohé nevybuchnuté náboje, ktoré počas neopatrného zaobchádzania mohli hroziť výbuchom. Nebezpečenstvo hrozilo tiež deťom, ktoré páslí husi či kravy.

- Na svoju chlapčenskú neopatrnosť som mohol vtedy doplatiť aj ja - hovorí Emil. - Bolo to v lete 1947. S kamarátmi Augustínom Vojtašákom a Augustínom Pastvom som pásol kravy, potom sme sa hrali na vojakov a pri tom sme našli niekoľko nábojov. Jeden z nich som hodil do ohňa, vyšľahol plameň a kúsok črepiny ma zasiahol do brady. Rana však naštastie nebola vážna a keď mi krv prestala tiecť, nepovedal som nič ani doma. Horšie bolo, že neskôr začala rana hnisať a ja som musel rodičom povedať pravdu. Rana sa mi však ešte dlho nehojila a hnisať. Ten malý kúsok železa ma trápil ešte rok a potom vyšiel sám... Ďalšie roky po tejto príhode som strávil v rodnej obci, keď som dovršil 19-rokov, absolvoval som polročnú predvojenskú prípravu v Rudnikoch pri Częstochovej a na základnú vojenskú službu som narukoval do Štětína (1954). Domov som sa vrátil na jeseň 1956.

Keď sa Emiliovi v roku 1960 naskytla šanca odísť pracovať do Československa, nezaváhal ani chvíľu.

- Pracovné povolenia, ako aj prieupusty na prekračovanie hranice - hovorí - nám vybavili páni Lamač z Třince a Vavrečka z Ostravy. Do práce robotníkov z Oravy a Spiša vozili dva autobusy. Mnohí z krajanov začali pracovať v Ostrave-Vítkoviciach a ďalší, medzi nimi aj ja, sme sa zamestnali v Pozemných stavbách vo Frýdku-Místku. Pracoval som ako murársky pomocník na výstavbe domov. Do robôty sa chodievalo na mesačné, pozdejšie na týždňové turnusy, medzi ktorými sme mali dva-tri dni volna. V Čechách som bol napokon vyše 16-rokov.

Rodinný život

Keď Emil po práci prichádzal domov, často sa stávalo, že si nestačil ani poriadne oddýchnuť a pomáhal na rodičovskom hospodárstve. Čas neúprosne ubiehal a on bol stále v akomsi pracovnom „kolotoči“ medzi Frýdkom a Lipnicou. Pomaly si tiež začal uvedomovať, že mu pribúdajú roky a bol by teda najvyšší čas aj na založenie rodiny.

- Vo voľných chvíľach, - spomína - hoci som ich doma nemal veľa, sme s kamarátmi chodievali na zábavy. Na jednej tancovačke som

Emil Zubrický

spoznal milé dievča, Emíliu Špakovú z Podsrní, ktorá opätovala moju náklonnosť. Konečne som sa teda mohol usadiť. Zobrali sme sa po polročnej známosti 12. mája 1974 a sobášil nás kňaz Józef Czakaj. Na svadbe hostom hrala kapela z Malej Lipnice. Začali sme bývať u svokrovcov Margity a Františka Špakovcov a po roku sme si z peňazí, ktoré som zarobil v Čechách, kúpili dom v Podsrni. Onedlho sa nám narodil jediný syn Stanislav (1975).

Poznamenajme, že Emil aj dva roky po svadbe pracoval v Čechách (do roku 1976), ale potom už celý celý svoj čas venoval len a len rodine. Spolu s manželkou vychovávali syna, ktorý sa stal pre nich „očkom“ v hlave a pracovali na hospodárstve. Emil sa zapájal do práce v našom Spolku, chodil na schôdzke a porady Života, spolupracoval s predsedom MS SSP v obci Jozefom Zonzelom.

- Roky bežali a syn sa po ukončení základnej školy vyučil v Rabke za automechanika - hovorí. - Pretože oddávna túžil mať svoju dielu, kde by opravoval autá, začali sme ju zariadovať. Prišiel však máj 1996, keď mi po krátkej chorobe zomrela manželka.

Otec a syn zostali sami. Kto by sa vtedy čo len nazdal, že neuplynne veľa a času a život mu prinesie ďalšiu, bolestnú stratu.

- Stanko sa v jeden letný deň 1996 odišiel kúpať do Ludžmierza, - pokračuje Emil, - a to sa mu stalo osudným, utopil sa! V krátkom čase som teda prišiel o obidvoch, najmilších mi ľudí a zostal som sám ako prst. Bolestné straty som prekonával len postupne. Podarilo sa mi to najmä vďaka pomoci blízkych, susedov a pomocnú ruku mi podali aj krajania.

Emil si ako člen výboru MS SSP v obci zobrať na starosť zbieranie predplatného za Život, zabezpečuje jeho roznášanie, chodieva na všetky krajaniske podujatia, skrátka snaží sa, ako len môže, pomáhať. Hoci jeho najbližších mu už nikto nevráti, spomienka na nich bude žiť v jeho srdci stále.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Zahučali hory, zahučali lesy...

Takto sa začína jedna zo slovenských ľudových pesničiek, v ktorých sa spomínajú lesy. Lesy človeku už od nepamäti slúžia rovnako za života ako i po „smrti.“ Matka, spievajúca uspávanku svojmu dieťaťu, kolísala ho v drevnej kolíske a keď mladý muž začína svoje životné dielo, snaží sa riadiť zásadou: zasadť strom, postav dom...

V dávnej minulosti, keď chceli prví osadníci, v tom aj na Orave, získať ornú pôdu, museli najskôr vyklčovať časť lesov a z dreva si stavali svoje domy, strúhali kolesá na vozy, vyrábali riad, varešky, lyžičky. Drevené polená, blkotajúce v ohni, človeka zohrievali a chránili aj pred divou zverou. Náš vrelý vzťah k lesu a drevu pretrval podnes. K lesu sa však musí človek aj náležite správať. Kým z malého stromčeka vyrastie statný strom, do ktorého sa môže zahryznúť drevorubačská píla, musí uplynúť 60 až 100 rokov.

O vzťahu ľudí k lesom a okolitej prírodej som sa zašiel prezvedať do Malej Lipnice. O činnosti tunajšieho urbárskeho spolku mi rozprával jeho predseda Stefan Faculak.

Z história urbárov

Urbár - (lat. *urbarium*-mestská pozemková kniha) - písomnosť obsahujúca súpis pozemkového majetku a povinností poddaných. Urbárske spolky na Orave sú združením spoluľučníkov lesných a pasienkových plôch, vydelených oravským obciam po roku 1848 v období oslobodenia roľníkov z poddanstva v Rakúsko-Uhorsku a najmä po vydaní urbárskeho patentu (1853) a zákona uhorského snehu (1871), ktorý lesné prídeľy dávnych urbárskych obcí dával do spoločného vlastníctva tzv. urbárskych spoločenstiev.

- Hoci každý urbársky spolok, vtom aj náš, pôsobí na základe svojich stanov, - hovorí S. Faculak - a má pomerne veľkú samostatnosť v spravovaní svojho majetku, jeho pôsobnosť sa musí zhodovať s platnými predpismi týkajúcimi sa lesného hospodárstva v štáte. Členovia urbáru, čiže podielníci sú roľníci, ktorí vlastnia pôdu. Z ich podielničstva im vyplývajú rôzne

výhody, napr. majú právo kupovať (licitovať) drevo určené na predaj. Ich ročný prídel je určený podľa rozlohy vlastnej pôdy (za 1 ha je to 150-200 dm³ dreva), čiže za 5 ha dostávajú asi 1 m³ dreva.

Ako som sa dozvedel, malolipnický urbársky hospodári na celkovej ploche 341,03 ha, z čoho vyše 98 % tvoria lesy. Podľa veľkosti spoločného majetku patrí k strednému na Orave. Pre porovnanie uvedme, že napr. urbársky spolok v Dolnej Zubrici má vyše 500 ha, v Chyžnom asi 450 ha a v Jablonke vyše 1000 ha. Na vzorne udržiavaných lesných plochách rastú hlavne ihličňany (smreky, smrekovce a sosny), pomerne málo je listnatých stromov (buk a jelša), ktoré začali vysádzat až v posledných rokoch. O dávnej minulosti tunajšieho urbára som sa, žiaľ, nedozvedel (chýbajú mi záznamy), ale St. Faculak mi poskytol aspoň mená predsedov, ktorí stáli v čele urbára po 2. svetovej vojne. Boli to: Józef Ferenc (1945-69), Józef Kobroň (1969-78) a Marcin Bochaczik (1978-93), no a Stefan Faculak (1993-dodnes).

Súčasnosť

Tajomníkom urbára je František Kubacka, pokladníkom Edward Adamczyk a predsedom revíznej komisie Zygmund Bialoň.

- Predsedov urbára sa vyberá na obdobie troch rokoch. Hlavnou úlohou všetkých členov urbára je starostlivosť o les. K našim povinnostiam patrí o.i. sadenie stromčekov, čistenie lesa, oprava urbárskych ciest a mostíkov, vyusušovanie lúk, meliorácia a pod. V máji t.r. sme vysadili vyše 7 tisíc mladých stromčekov, z toho 4 tisíc smrekov, 2 tisíce červených smrekov a 1,5 tisíc bukov, na celkovej ploche 2,4 hektára. Na vysádzanie mladých stromčekov sme najali aj 5 žien. Veľký problém v lese tvoria škodcovia, najmä črvotoče a lykožrúti. Napadnuté stromy treba čím skôr vyrúbať a odstrániť, aby škodcovia nenapadli aj ďalšie stromy. Povinnosťou členov výboru je každý mesiac kontrolovať zdravotný stav stromov a označiť napadnuté a vysychajúce, ktoré hned

Predsedu urbára S. Faculak

vyrúbavame. Potom to nahlásime richtárovi a ten poinformuje občanov. Takéto nehodnotné drevo, vhodné len na kúrenie, si odoberajú bud' naši podielníci (na prídel) alebo si ho odkupujú ostatní občania. Cena za 1 m³ je okolo 100 zlôtých a majitelia musí svoje drevo z lesa odvieziť na vlastné náklady, najneskôr v priebehu 1-2 týždňov. Doplňme, že na výrubanie a predaj dreva musíme mať povolenie lesného úradu v Novom Targu.

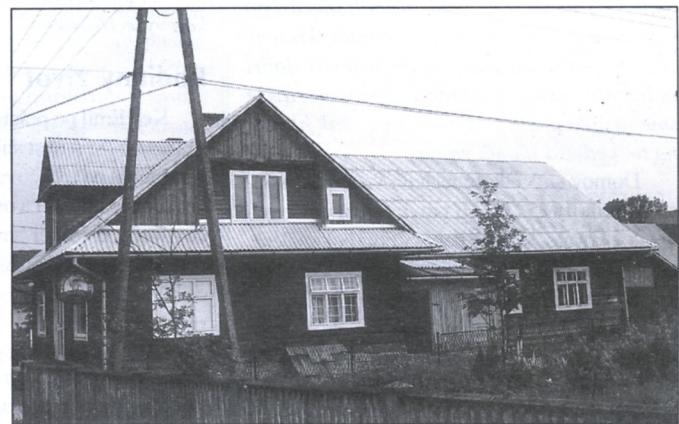
V minulom roku dostali malolipnickí podielníci vyše 290 m³ dreva a občanom predali asi 550 m³.

- Každý člen urbárskeho výboru má nárok na 2 m³ dreva ročne zdarma - hovorí - a obeecný hájnik, ktorým je Jan Górká, dostáva 4 m³. Urbár podporuje aj súkromných stavebníkov. Každému, kto začína výstavbu domu, dávame zdarma 1 m³ dreva. Pravidelné prídeľy dreva na kúrenie dostáva aj náš kňaz a organista. Povolená ročná tažba v lesoch patriacich nášmu urbáru predstavovala v minulom roku 803 m³ dreva. Zdravého dreva môžeme vytážiť 294,6 m³. Urbár sa musí starať aj o tzv. lesné „popravky“, t.j. pravidelne vysádzat mladé stromčeky namiesto tých, ktoré sa neujali a vyhynuli. Takto sme zalesnili už vyše 5-hektárovú plochu, čo je spojené s nevyhnutnými výdavkami. Najväčšiu sumu teda vynakladáme na kúpenie sadeníc, platíme dane (11,6 tisíc

Mapa lipnického chotára

Urbársky dom v Malej Lipnici

zlých ročne), ktoré odvádzame do gminnej pokladne v Jablonke, členom urbáru a hájnikovi platíme tzv. dňovky a podobne.

Aj dnes, podobne ako pred vyše storočím, je urbár bohatstvom každej obce, spoločným majetkom viacerých účastníkov, ktorí prispievajú aj na rôzne obecné verejnoprospešné ciele, napr. na výstavbu škôl, zravotných stredísk, cest, mostov, kostolov a fár, požiarnych zbrojníc a pod.. Možno teda povedať, že urbárske spolky na Orave boli a nadalej sú najvýznamnejšími sponzormi väčšiny verejných investícii, ktoré prispievajú k rozvoju obcí. V minulom roku venoval spolok v Malej Lipnici na rôzne ciele vyše 100 m³ dreva, z toho na výstavbu novej ZŠ č. 1 v obci (38 m³), na výstavbu auly pri lýceu v Jablonke (10 m³). Zisky do urbárskej pokladne plynú najmä z predaja dreva a prenájmania lúk a pasienkov.

- Do vlaňajška sme časť našich lúk prenájimali bačovi zo Starého Šačza, - hovorí S. Faculak, - ktorý vypásal vyše 250 oviec. Pretože v tomto roku pasie na Šmietanove v Hornej Zubrici, lúky si po ňom prenajal občan z Malej Lipnice. Na časti zasial oves. Jednu asi hektárovú lúku prenajímame už vyše 15 rokov skautom zo ZHP v Čeľmku, ktorí sem na prelome júla a augusta prichádzajú táborig.

Od vzniku urbárskych spolkov na Orave sa ich podielníci stretávajú s väčšimi či menšími prípadmi krádeží dreva. Urbárski hájníci sa často sťažujú, že nie sú v stave uchrániť les. Zdá sa, že v Malej Lipnici sú takéto prípady už minulosťou, hoci úplne vykorenit sa ich asi nepodarí ani im. Ako však hovorí S. Faculak, krádeží je, naďalej, už oveľa menej. Pochvaluje si tiež, že výbor nemá problém s odovzdávaním prídelov, ľudia sa nehádajú a

čoraz viacej dbajú o svoj spoločný majetok.

- Mnohým začína záležať na tom, - hovorí, - aby sa naše lesy zvelaďovali, vedľajším potomkom chcú odovzdať tunajšie zelené bohatstvo neporušené. Ako sa dnes my budeme starat o les a o okolitú prírodu, tak sa nám ona neskôr odmení.

Na záver dodajme niekoľko pripomienok urbárikov adresovaných turistom, prichádzajúcim každoročne na Oravu, ako aj miestnym občanom. V lese sa snažte chovať ticho, neplaňte zverinu a vtáctvo, nezapalojte ohniská tam, kde je to zakázané, vyhýbajte sa využívaniu smetí do lesa a vytváraniu tzv. divých skládok. Chráňte lesy, ktorých šum, prítmie a vôňa nás tak príahuje.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

O les sa treba starat

Naši dávni predkovia pokladali lesy za čosi dané prírodu. Veď nikto ich nesadil a boli také rozsiahle, že sa rýchlosť ich rozrastania a obnovy zdala neobmedzená. Až keď ľovek začal spotrebúvať drevo vo veľkom, uvedomil si, že lesné dreviny si vyžadujú takú istú stastlivosť, ako každá iná rastlina, z ktorej chceme mať úžitok. Lesy sú nielen zdrojom drevej suroviny, ale zároveň zabraňujú erózii pôdy, najmä v horách, pôsobia tiež ako vetroľamy, čím chránia poľné kultúry. Zmenšovaním výparu dažďovej vody zo zeme pomáhajú narušať opakovany cyklus záplav a ničivého sucha, ktorý je v mnohých bezlesných oblastiach bežný. Žiaľ, lesných porastov z roka na rok ubúda, aj keď ľovek začal lesy sadiť a starat sa o ne. Nie je tomu ináč ani na Spiši, kde vopakreky rozsiahle lesy (hlavne smrekové, charakteristické pre podtatranskú oblasť) dnes zo dňa na deň rednú. Väčšina týchto lesov je súkromným majetkom jednotlivých rolníkov alebo urbárskych spolkov, ktoré existujú tak-

mer v každej spišskej dedine. Urbárske spolky sa na Spiši zachovali ešte z čias Márie Terézie. V niektorých obciach vlastnia okrem lesov aj pasienky, ornú pôdu, ba aj nejaké objekty. Ich členmi je väčšina gazdov v obci. Zaujímalo nás, ako tieto spolky hospodária, a hlavne ako sa starajú o lesy. Preto sme sa za členmi urbárov vybrali do Tribša, Vyšných Lapš a Novej Belej.

Tribš

Tribšký urbársky spolok vlastní 150 hektárov lesov. Ako nám povedal predseda MS SSP A. Vaksmanský, tieto lesy obkolesujú tribšký chotár zo všetkých strán. Celý urbár je rozdelený na 58 častí - tzv. štvrtiek a zdrzuje 140 účastníkov. Vedenie urbára tvorí štvrčlenný výbor: predseda - František Miškovič, tajomník - Jozef Pavlica, pokladník - Vincent Rabiansky, hájnik - Vincent Pavlica. Účastníci sa každoročne schádzajú na výročnej schôdzi, počas ktorej diskutujú o hospodárení Spolku a rozhodujú, koľko dreva a na čo určia.

- Každý rok určujeme na vyrúbanie vysychajúce alebo vetrom polámané stromy, - hovorí F. Miškovič. - Toto drevo sa potom rozdeľuje medzi účastníkov podľa počtu ich podielov. Niektorí totiž majú viac, iní menej. V minulom roku sme rozdelili 571,86 m³ dreva, na jednu štvrtku pripadlo po 5,5 m³.

Samozrejme urbársky spolok poskytuje drevo aj pre potreby celej obce, napr. na výstavbu prístavby školy. V minulom roku dal 15 m³ dreva na nové požiarne auto a v tomto roku poskytol drevo na zastrešenie šatne pri miestnom futbalovom ihrisku. Podľa slov predsedu, vopakreky ich urbár mohol dávať viac, lebo mal menšie vydávky. Mal vlastne lesné škôlky, v ktorých pestoval stromčeky na sadenie. Teraz tribškí urbárnici musia sadenie kupovať. Ročne vysadia okolo 4 tisíce

Tajomník vyšnolapšanského urbára E. Bižiak

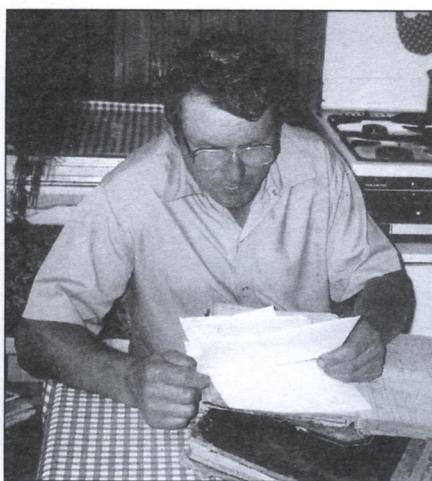
sadeníc. Okrem toho každý urbár musí platiť daň, napr. Tribšania platia ročne 900 zlých. Na daň sa skladajú všetci členovia. Podľa Jakuba Lapšanského, člena miestneho urbára, davnajšie sa ľudia lepšie starali o les ako dnes.

- Kedysi sa drevo v urbárskom lese prideľovalo len raz do roka - v zime. Cez týždeň si potom každý zobrať svoj prídel a les po sebe upratil. Dnes mnohí nechávajú konáre rozrážzané po celej hore. Sú aj takí, ktorí v lese nechávajú drevo napadnuté červotocom, a tak sa škodcovia prenášajú na ďalšie stromy. Lesy pekne rástli dovtedy, dokedy ľudia vytahovali stromy koříni, lebo ich predtým gazdovia pekne očistili, aby sa ľahšie klzali. Dnes mnohí traktormi tahajú cez les neokresané kmene a vôbec sa nestarajú o to, že tým poškodzujú porast, nehovoriač o tom, kolko malých stromčekov polámu tažké kolesá traktorov.

Vyšné Lapše

Areál urbárskeho spolku vo Vyšných Lapšoch zabiera plochu 102 hektárov, v podstate lesov, kedže len okolo 0,5 ha sú pasienky. Urbárske lesy sú roztrúsené na viacerých miestach lapšanského chotára: na Kurosovce, v

F. Miškovič z Tribša pri urbárskych knihách

Kicere, v Losku, na Foldovke, v Regloch či pri Zimnej Vode. Podobne ako v Tribši, aj v Lapšoch je urbár rozdelený na tzv. štvrtky, ktorých je 104. Jeho predsedom je už dlhé roky Jozef Blazošek, tajomníkom Eduard Bižiak a pokladníkom Jan Bylina. Urbár združuje 145 účastinárov. Raz v roku, obyčajne na fašiangy, sa koná schôdza všetkých členov, na ktorej pre-rokúvajú všetky otázky súvisiace s hospodárením v urbáre, o.i. aj výšku tzv. voľnice, čiže ročný prídel dreva pre účastinárov.

- V minulom roku sme na jednu štvrtku dávali podielnikom 1,40 m³ dreva, - hovorí E. Bižiak. - Vyrúbavame len vysychajúce, alebo škodcami napadnuté stromy. Drevo, určené na vyrúbanie, ktoré po rozdaní prídelov ostane nazvyš, predávame členom urbáru. Za získané peniaze potom kupujeme sadenice - hlavne smreky a jedle, platíme lesnú daň - okolo 1000 zl. ročne, alebo ich určíme na nejaký verejnoprospečný cieľ. V tomto roku sme napr. kúpili stavebný materiál na opravu kaplnky sv. Antona na miestnom cintoríne. Drevo predávame iba účastinárom, a vždy len toľko, aby uhradili spomínané výdavky. So súhlasom členov dáva urbár drevo aj na iné účely, napr. na pomoc pohorelcom, či na nejakú obecnú stavbu. V minulosti pridelil isté

množstvo aj na výstavbu krajanskej klubovne a požiarnej zbrojnice.

Ochrana a starostlivosť o urbársky les je povinnosťou každého účastinára. Každý člen - závisle od veľkosti podielu - musí v urbáre odpracovať určitý počet dní pri sadení stromčekov, čistení lesa a pod. V minulom roku to boli 4 dni na jednu štvrtku.

Nová Belá

Beliansky urbár je rozlohou najväčší a prináša aj najväčšie príjmy. Hospodári na okolo 208 hektároch a združuje 161 účastinárov. Okrem lesov patrí mu aj orná pôda a pasienky, ktoré vedenie urbáru dáva miestnym rolníkom do prenájmu. Značnú časť urbárskeho lesného areálu tvoria mladé lesy, sadené v päťdesiatych, šesťdesiatych rokoch. Urbár tvorí 136 celých podielov. Ako sme sa dozvedeli, voľakedy bol urbár rozdelený rovnako medzi všetkých členov, každý mal po 1 podiele. Lenže kto chcel, mohol svoj podiel (alebo jeho časť) predať inému gazdovi, resp. dokúpiť si iný podiel. Predsedom urbáru je Jozef Kukošovský, tajomníkom Andrej Gronka a pokladníkom Jozef Majerčák. Urbár dáva účastinárom ročne 1 m³ dreva na 1 podiel. Podobne ako v iných obciach, aj v Belej sa vyrubujú

iba vysychajúce, polámané alebo škodcami napadnuté stromy. Beliansky urbár drevo nepredáva, a do urbárskeho lesa majú vstup povolený iba jeho členovia. Belania svoje lesy každý rok čistia a sadia v nich mladé stromčeky. Okrem lesov a pasienkov patrí belianskemu urbáru aj niekoľko väčších objektov v obci. Sú v prenájme a prinášajú pekný príjem. Sú to budovy miestnej kaviarne a obchodu, píla, budovy bývalého rolníckeho krúžku (v súčasnosti je tam betonáreň) a zdravotného strediska. Najväčšie príjmy - až 125 tisíc ročne - má beliansky urbár z prenájmu pozemku pod gminné smetisko. Tieto príjmy využíva v súčasnosti na dokončenie prístavby zdravotného strediska.

Na záver ešte jedna zaujímavosť. Počas veľkej povodne v roku 1934 rieka Bialka zmenila koryto, ktoré sa dostalo do užívania urbárskeho spolku. Dnes toto koryto, plné bielych okruhliakov, vzbudzuje obavy členov belianskeho urbáru. Prednedávnom totiž bolo navrhnuté vytvoriť pozdĺž rieky Bialky chránenú prírodnú rezerváciu. Ak by sa tak stalo, Belania by prišli o značnú časť urbárskych lesov, tiahnúcich sa okolo tejto rieky.

Text a foto: JÁN BRYJA

delostrelecký granát z odobia 2. svetovej vojny. Nebezpečný nález zaistili mŕtvi z Děbice.

* * *

V posledných týždňoch zaznamenali na Orave viacero krádeží. Napr. v polovici júna ukradli zlodeji v Pekelníku osobný automobil Fiat 126 P, čím majiteľovi spôsobili škodu 4 tisíc zlотовých. Zasa v Jablonke zmizol nový automobil značky Dodge s americkou ŠPZ v hodnote okolo 100 tisíc zlотовých a z domu vo Veľkej Lipnici ukradol páchateľ 1000 šilingov. Zatiaľ iba v poslednom prípade polícia zadržala páchateľa.

* * *

20. júna t.r. sa stali na Orave dve dopravné nehody. V Malej Lipnici havaroval vodič osobného automobilu Ford Escort, ktorý v snahe nezrazil opitého chodca náhle odbočil a narazil do stromu a vo Veľkej Lipnici nesprávne predbiehajúci vodič Fiata 126 P zrazil 11-ročného

KRÁTKO Z ORAVY

V tomto mesiaci sa 50 rokov dožívajú Karol Lyš z Chyžného (28. 8.) a Augustína Laciaková z Podsrnia (30. 8.), 55 rokov Eugen Sarniak z Jablonky (28. 8.), 60 rokov Genovéva Kadlubeková z Podsrnia (14. 8.) a 65 rokov Emil Zubrický z Podsrnia (19. 8.) a Benjamín Folfas z Chyžného (24. 8.). Jubilantom k ich sviatku srdečne blahoželáme.

* * *

V Jablonke ukončili rekonštrukciu samoslužnej predajne, nachádzajúcej sa vedľa budovy Poľnohospodárskej banky a v obci pokračujú aj ďalšie stavebné práce, o.i. na adaptácii reštaurácie na námestí, opravujú sa cechy, chodníky a pod.

* * *

Pozornosť turistov v Dolnej Zubrici pútajú umelé terasovité stupne na potoku Zubričanka,

ktoré tvoria zaujímavú kaskádu, nevŕtanú v iných obciach (na snímke).

* * *

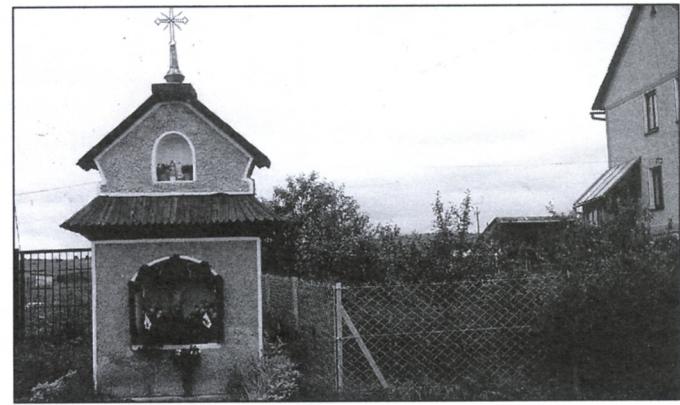
Na júnovom zasadnutí gminnej rady v Czarnom Dunajci rozhodli určiť 2 tisíc zlотовých na nákup lekárskeho zariadenia pre zdravotné stredisko v Pekelníku a ďalších 5 tisíc zlотовých na sanačné práce v tomto stredisku. Rada sa tiež rozhodla pomôcť občanovi Podsklia, ktorý nedávno vyhorel, a dať mu bezplatne 1100 kvádrov.

* * *

Na Orave zreštaurovali v poslednom období viaceré kaplnky a božie muky. V Pekelníku nás upútala táto pekne reštaurovaná kaplnka Ježiša Krista (na snímke), ktorá sa nachádza nedaleko miestneho zdravotného strediska.

* * *

Dňa 13. júna t.r. našiel občan Veľkej Lipnice na brehu potoka Lipničanka nevybuchnutý

SLÁVNY SLOVENSKÝ BANKÁR

V 19. a 20. storočí odišlo za chlebom zo Slovenska okolo 2,5 miliónov Slovákov. Ich cesty viedli na Dolnú zem, ale aj do západných európskych krajín, no azda najviac Slovákov sa vydalo do zámoria, predovšetkým do Spojených štátov a Kanady, ba aj do Brazílie Argentíny a inde. Vodilo sa im rôzne, jedni sa vrátili domov rovnako chudobní, ako boli predtým, iní si vďaka veľkému odriekaniu niečo naspobili a zabezpečili si aspoň trochu lepšie živobytie. Viacerým sa však v cudzine podarilo nájsť vhodné uplatnenie. Svojou usilovnou prácou v novej krajine nielenže dosiahli bohatstvo, ale niezriedka aj významné spoločensko-politicke postavenie. Patrí k nim nepochybne aj Michal BOSÁK, o ktorom sa na Slovensku takmer pol storočia mlčalo. Pripomienime preto túto osobnosť, keďže práve v tomto roku uplyva 130 rokov od jeho narodenia.

Michal Bosák sa narodil 10. decembra 1869 v Okrúhom na východnom Slovensku. V rodnej obci vychodil štyri triedy ľudovej školy, kde sa naučil čítať, písat a počítat. Mal sotva necelých 17 rokov, keď sa rozhadol odísť do Spojených štátov. Na cestu mal len jeden dolár, ktorý mu daroval strýko. Svoj vysťahovalecký život začal v meste Hazleton. Šťastie mu prialo, lebo sa mu

cyklistku, ktorá utrpela zranenie hlavy a otrás mozgu.

* * *

V druhej polovici júna t.r. zavítal do viacerých obcí v gmine Jablonka cirkus CRAMER. Vystúpenia artistov, prezúvky zvierat, ako aj veselé kúsky klaunov sledovalo množstvo najmenších divákov.

* * *

Počas kvalifikačných pretekov na Majstrovstvá malopoľského vojvodstva v ľahkej atletike, ktoré sa konali v Rabke, dobre obstáli aj pretekári z Oravy. V skoku do diaľky dievčat skončila na druhom mieste Iwona Mandryková zo ZŠ č. 1 v Jablonke a vo vrhu guliou bol druhý Rafał Grobarczyk zo ZŠ č. 2 v Hornej Zubrici.

* * *

V Jablonke sa uskutočnil ďalší konkúr na miesto riaditeľov základných škôl. Riaditeľkou ZŠ č. 2 v Malej Lipnici sa stala Teresa Wójciková a v ZŠ Jablonke-Bory Iwona Pałeniková.

* * *

Na poľsko-slovensko hranici bolo začiatkom júla t.r. otvorených 18 nových hraniených priechodov, určených pre peších turistov, v tom dva na Orave - vo Veľkej Lipnici-Privarovke a na Babej hore. K prekročeniu hranice cez nové priechody stačí občiansky preukaz.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

vôbec podarilo nájsť prácu, aj keď slabo platenu. Začal pracovať pri breke, čiže zariadení na preberanie a triedenie uhlia, kde zarábal len 75 centov denne, čo bolo na vtedajšie pomery skutočne veľmi málo. Postupne vystriedal viaceré zamestnaní, dokonca istý čas roznášal aj pivo. Dá sa povedať, že práve ono sa mu stalo osudným. M. Bosák sa totiž rozhodol podnikať. Roku 1893 sa prestáhalo do mesta Olyphant v štáte Pensylvánia a otvoril nevelký bar, v ktorom o.i. predával aj pivo. Bol veľmi usilovný, naučil sa dobre po anglicky a vďaka svojej šikovnosti sa jeho podnik pekne rozvíjal. To všetko mu dovolilo aj účinne pomáhať mnohým slovenským prisťahovalcom.

Postupne sa Bosákov podnik začal meniť na lodnú agentúru. Jeho cit pre finančné transakcie mu zároveň otvoril cestu do sveta peňazí. Už v roku 1897 otvoril M. Bosák vlastnú banku a stal sa jej prezidentom. Bol vôbec prvým slovenským bankárom v USA. Čoskoro založil buď bol spoluzačladateľom niekoľkých ďalších bank, v tom Slavonic Deposit Bank a Bosak State Bank. Angažoval sa aj v iných bankách, akými boli napr. Miners Saving Bank a American Bank and Trust Co., zároveň odkúpil veľkú časť akcií viacerých bank, vďaka čomu sa stal prezidentom First National Bank v Olyphante.

V tom čase americká vláda povoľovala niektorým dobre prosperujúcim bankám vydávať doláre. Takéto povolenie na základe vysokého rejtingu dostala aj jeho banka - First National Bank. Preto neprekvapuje, že sa jeho podpis, ako jej prezidenta, skvie na desaťdolárovej bankovke, ktorú banka vydala 25. júna 1907.

Neskôr sa M. Bosák prestáhal do mesta Scranton, kde otvoril dve továrne na spracovanie hodvabu a niekoľko výrobní liehovín. Veľkej obľube sa tešilo najmä Bosákovo horké víno. Popri bankovníctve sa M. Bosák začal angažovať aj v politike. Demokratická strana ho dokonca navrhla na senátora. Odmiel však kandidovať. Obchodné a finančné úspechy nezatienili jeho záujem ani o otázky svojich rodákov. Dokazuje to aj jeho podpis na historickej Pittsburgskej dohode z 30. mája 1918.

Michal Bosák

Hoci väčšinu svojho života strávil M. Bosák v Spojených štátach, na svoje rodné Slovensko nezabúdal. Roku 1920 založil Americko-slovenskú banku, ktorá mala sídlo v Bratislave a 12 filiálok po celom Slovensku. Budovu tejto banky dal postaviť aj v Prešove, ktorá je aj dnes jednou z najkrajších secesných budov v tomto meste. O jeho vrelom vzťahu k Slovensku svedčí i pekná škola, ktorú dal vybudovať v rodnom Okrúhlom, ako aj opravené kostoly v Prešove a Stropkove. Vďaka jeho iniciatíve došlo tiež k významnému stretnutiu s americkým prezidentom Franklinom D. Rooseveltom, ktorý prijal v Bielom dome delegáciu amerických Slovákov.

Osud mu, žiaľ, neboli vždy priaznivo naklonený. Veľká svetová hospodárska kríza ho v roku 1929 doslova zrazila na kolén. O dva roky neskôr sa jeho podnikateľská činnosť končí umele vykonštruovanými obvineniami a krachom bank. Zomiera v roku 1937. Viac sa o tomto slávnom Slováku možno dočítať v knihe *Michal Bosák - americký bankár zo Šariša*, ktorú zostavili jeho potomkovia Martin a Rudolf Bosákovci. (jp)

Desaťdolárovka s podpisom M. Bosáka (sprava)

L. Molitoris a Z. Mäková otvárajú súťaž

J. Bizubová z Krempáč

D. Bednarčíková z N. Belej

RECITAČNÁ SÚŤAŽ '99

V pondelok 7. júna t.r. bolo v kacvínskej základnej škole veľmi rušno. Konal sa tu totiž Deň slovenskej poézie a prózy, čiže recitačná súťaž, ktorú už tradične - spravidla pred koncom školskeho roka - organizuje náš Spolok s redakciou Života, zakaždým v inej škole. Priomeňme, že v tomto roku to bol jubilejný, už 40. ročník tejto súťaže.

Pred jedenástou hodinou, kedy bol začiatok súťaže, sa v jednej z tried novej kacvínskej školy zišlo až 48 detí takmer zo všetkých spišských a oravských základných škôl, na ktorých sa vyučuje slovenský jazyk. Mnohé z nich sa už poznali z predchádzajúcich ročníkov tohto podujatia, ktoré sa v Kacvíne uskutočnilo vžbec po prvýkrát. Účastníkov súťaže aj s ich učiteľmi slovenčiny dovezol do Kacvína osobitný autobus. Aj keď žiaci boli veľmi dobre pripravení, v napäti očakávali na začatie súťaže.

Podujatie otvorila krátkym príhovorom riaditeľka kacvínskej školy Zofia Mäková, po ktorej tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris srdečne privítal všetkých účastníkov súťaže a hostí. Boli medzi nimi: inšpektorka Delegatúry školského kurátoria v Novom Targu Halina Michalska, vojt nižnolapšanskej gminy Anto-

ni Kapoľka a samozrejme učiteľky a učitelia slovenčiny z jednotlivých škôl, ktorí žiakov pripravovali a na súťaži ich aj vrelo povzbudzovali.

Potom už slovo patrilo mladým recitátorom, ktorých výkony hodnotila štvorčlenná porota v zložení: tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternogá, Anna Lenczowská a Katarína Reisová - učiteľky slovenčiny na Orave. Kým však učiteľka Žofia Bogačková z Nedeca, ktorá celé podujatie moderovala, predvolala prvého žiaka, porota určila zásady súťaže, teda zadelenie účastníkov do troch kategórií: 0.-1. tr., 2.-4. tr. a 5.-8. tr. Prednesy poézie a prózy trvali vyše tri hodiny. Všeobecne možno konštatovať, že mali veľmi slušnú úroveň, aj keď medzi jednotlivými recitátormi boli predsa len nepatrné rozdiely. Hoci väčšina súťažiacich zvládla svoj text výborne, u niektorých sa výskytli drobné chybky, napr. nesprávna výslovnosť mäkkých slabík, nedodržiavanie zásad rytmického zákona a pod. V niekoľkých prípadoch sa recitátorov zmocnila tréma, čo sa prejavilo o.i. krátkodobým zlyhaním pamäti. Tieto zaváhania však boli také krátke, že porota ich mohla uznáť

- s prižmúrením oka - za umelecký prvok prednesu. Mladší žiaci si na súťaž volili najčastejšie básne Ľudmily Podjavorinskej a Milana Rúfusa, kým starší texty F. Šelingera a M. Rázusovej-Martákovej. Nechýbali však ani básne P. O. Hviezdoslava, J. Bottu, S. Chalupku a ďalších autorov. Mnohí žiaci sa dokonale vžili do svojich úloh a prednes dopĺňali i vhodnou mimikou a gestikuláciou, čo u poslucháčov zanechalo neopakovateľný dojem. Súťažiaci si vedeli veľmi dobre poradiť aj s pomerne dlhými a interpretačne náročnými textami.

Súťaž bola o to zaujímavejšia, že sa neopakoval žiadnen z prednásaných textov. Výborne si počívali najmladšie účastníčky súťaže z nultej triedy: Dominika Bednarčíková a Izabela Dluhá z Novej Belej. Uznanie si zaslúžil i Jozef Lorenc z Krempáč, ktorý svoje rozprávanie O spievajúcom vlkovi obohatil aj pekným spevom. Veľmi sa páčili aj výkony ďalších žiakov, ako napr. Gregora Ďubeka z Jablonky, Paulíny Pavlákovej z Hornej Zubrice, Anety a Magdalény Vojtasovej z Jurgova či Márie Majerčákovene z Novej Belej.

Po vyše trojhodinovom maratóne sa do práce pustila porota, ktorá mala neľahkú úlohu objektívne zhodnotiť súťažiacich. Kedže ich úroveň bola veľmi vyrovnaná, porota mala sku-

Jurgovské žiačky tradične v krojoch

Súťaž pozorne sledoval aj vojt A. Kapoľka

T. Kozubová z Kacvína

Súťažná porota pri práci. Sprava inšpektorka H. Michalaková

točne problém s určením víťazov v jednotlivých skupinách. Preto napr. v prípade prózy (skupina najstarších žiakov) musela udeliť dve rovnocenné prvé a druhé miesta.

Kým porota zasadala, účastníci súťaže sa pobrali na obed do susednej Nedece. Po obeде nasledovalo netrpezlivé očakávanie výhlásenie výsledkov. Víťazi súťaže dostali diplomy a hodnotné vecné odmeny, ktoré hradil ÚV Spolku Slovákov v Poľsku, no a pekné slovenské knihy. Aj ostatní účastníci dostali malé darčeky a knihy.

Na záver podujatia šéfredaktor J. Šternogov odovzdal do rúk učiteľov pekné odmeny pre účastníkov výtvarnej súťaže Života, o ktorej sme písali v č. 4/99.

Skončil sa teda jubilejný, 40. ročník Dňa slovenskej poézie a prózy. Za jeho prípravu a peknú úroveň podakoval žiakom, učiteľom, ako aj hostiteľom tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris. Zároveň už teraz všetkých pozval na budúcu súťaž. Účastníkov súťaže pochválila a podakovala im taktiež inšpektorka Halina Michalska a riaditeľka miestnej školy Zofia Małkowá.

Text a foto: JÁN BRYJA

VÝSLEDKY:

Najmladšia skupina

1. Mária MAJERČÁKOVÁ z Novej Belej za prednes básne Bola raz jedna trieda,
2. Izabela DLUHÁ z Novej Belej za prednes básne Hra s farbami,
3. Dominika BEDNARČÍKOVÁ z Novej Belej za prednes básne Mamička.

Stredná skupina

1. Aneta VOJTASOVÁ z Jurgova za prednes básne Už ho vezú,
2. Magdaléna VOJTASOVÁ z Jurgova za prednes básne Zvedavý,
3. Paulína CHALUPKOVÁ z Novej Belej za prednes básne Koza odratá a jež.

Najstaršia skupina

Poézia

1. Gregor ĎUBEK z Jablonky za prednes básne Lastovičky,
2. Paulína PAVLÁKOVÁ z Hornej Zubrice za prednes básne Modlitba za Slovensko,
3. Miroslava GVOŽDŽOVÁ z Nedece za prednes básne Dedinôčka je to.

Próza

1. Gabriela ZGAMOVÁ z Jablonky za prednes rozprávky O človeku, čo nikdy nehrešil, Paulína KLUKOŠOVSKÁ z Novej Belej za prednes rozprávky O princeznej pod ze-mou,
2. Monika BARTKOVIAKOVÁ z Hornej Zubrice za prednes povesti Z uhorskej doliny, Mária ŠOLTÝSOVÁ z Novej Belej za prednes rozprávky Chlapec a vlk,
3. Marta KUBASKOVÁ a Emilia FUNKE-TOVÁ z Kacvína za prednes rozprávky Mechúrik Koščúrik.

Ceny poroty:

Jozef LORENC z Krempách za prednes rozprávky O spievajúcim vlkovi,

Uršula PACIGOVÁ a Monika PŁÓKA-RZOVÁ z Kacvína za prednes poviedky Kôň v meste,

Karolína SOLAVOVÁ z Hornej Zubrice za prednes poviedky Močidló tetky Katreny,

Margita ZBELOVÁ z Chyžného za prednes poviedky Kto koho oklamal.

Netrpezlivé očakávanie na výsledky súťaže

J. Šternogov a L. Molitoris odovzdávajú odmeny

RICHARD M. ELLIS

NIELEN MLADÍ SNÍVAJÚ O SLÁVE

Homer Doyle práve dopíjal šálku vlažného čaju, keď sa pri hlavnom vchode ozval zvonček. Odložil šálku s čajom na pult - po polnoci nikdy nepíjal kávu - zdvihol sa zo stoličky a prešiel krížom cez vestibul k tažkým zaskleným dverám. Uvoľnil závoru a ochýlil dvere na niekoľko centimetrov. Na prahu stál neznámy mladík. Homer si ho mlčky premeral od hlavy po päty a čakal.

- Chcel by som sa opýtať, či sa tu náhodou neobjavila moja sestra, - povedal mladý muž a previnilo doložil: - Viem, že už veľmi neskôr nočná hodina, ale...

- Takmer tri hodiny ráno, - upresnil ho Doyle. - Vaša sestra tu nie je. Možno sa ubytovala v nejakom inom hoteli.

Mladý muž zvraštíl čelo:

- Vylúčené! Určite mala v pláne prísť z letiska rovno sem. Nechápem, čo sa mohlo stať.

- Možno sa v lietadle s niekým zoznánila...

- Oh, nie. Betty nie je taká! - ohradil sa rezolutne mladík.

Homer Doyle si rozpačito odkašľal. Už dlhší čas pracoval ako nočný vrátnik v Cragmore, malej ubytovni pre ženy, a tak z vlastnej skúsenosti vedel, že takmer všetky dievčatá sú „také.“ Avšak radšej nič nešlovedal, iba pokrčil plecami:

- Je mi naozaj ľúto, ale k nám neprišla. Od vašej poslednej návštevy sa tu neubýval nijaký nový host.

Po týchto slovách začal pred nevítaným nočným návštěvníkom pomaly privierať dvere.

- A nemohol by som vojsť do haly a použiť váš telefón? - nedal sa návštěvník a ukázal za seba na opustenú tmavú ulicu. - Nezdá sa, že by tu nablízku bolo ešte niečo otvorené... Chcem zavolať na políciu. Začínam si robiť o Betty starosti...

Homer Doyle chvíľu váhal. Ženský hotel Cragmore sa riadil určitými pravidlami a po polnoci sa tam nesmeli zdržovať nijakí mužskí návštěvníci. V tom čase sa hlavný vchod zamýkal a otváral sa až ráno. Napokon však prikývol na súhlas, ved' chlapca zaujímalo jedine to, či sa jeho sestre nebodaj niečo neprihodilo, a telefónny automat bol vo vestibule.

Ked' chlapec vošiel dnu, Doyle zavrel vchodové dvere a zaistil ich závorou. Vestibul bol ponorený do tmy. Iba recepcný pult bol osvetlený

stolnou lampou so zeleným tienidlom a nad výťahovými dverami svietila malá žltá žiarovka.

- Teraz to tu vyzerá celkom inak, - povedal mladík. - Predtým tu bola kopa pekných dievčat...

Homer Doyle roztržito prikývol. Chlapec sa tu zastavil už včera večer okolo desiatej či pol jedenastej. Vypytoval sa na svoju sestru, ktorá mala údajne pricestovať do mesta ešte v popoludňajších hodinách. Pricestovať sice mohla, ale v hoteli Cragmore sa rozhodne neubytovala.

Mladý muž sa predstavil ako Bob Ed Lambeth. Niekoľko minút postál pri recepcnom pulte, kým Doyle skontroloval prihlásovacie karty, dokonca dvakrát, no vždy s tým istým negatívnym výsledkom. Napokon sa pobral k telefónnemu automatu vo vestibule. Doyle mu ešte pripomenal, že by mal zavolať aj na letisko, či sestrino lietadlo náhodou nemeškalo.

Mladík si siahol do vrecka:

- Čože?! Aha, áno... Tuším budem potrebovať nejaké drobné...

Homer Doyle si rezignované vzduchol a sklonil sa k zásuvke pod recepcným pultom. Vtom pocítil prudký úder do hlavy a pred očami sa mu roztancovali milióny jagavých hviezdičiek. A potom sa celý svet ponoril do tmy...

Prebral sa na znájomom mieste, na stoličke za recepcným pultom, ale s neznáomou bolestou hlavy. Zastenal a pokúsil sa pochnúť rukami. Nedalo sa. Len s veľkou námahou sa mu podarilo rozoznať ustarenú tvár mladého muža, ktorý chcel predtým použiť telefón.

- Vďakabohu, - povedal Bob Ed Lambeth, - už som mal obavy, pán Doyle, že som vám zasadil pritvrdý úder.

- Čože...

- Nechcete sa napiť vody?

Doyle potriasol záporne hlavou, zažmurkalo a znova sa pokúsil pochnúť rukami. Vtedy zistil, že jeho ruky, rovnako ako ostatné časti tela, sú hrubým povrazom penevne priviazané ku stoličke, na ktorej sedí.

- Je mi veľmi ľúto, - povedal opäť Lambeth ospravedlňujúcim tónom, - že som vás musel priviazať, ale neboli som si istý, či náhodou nemáte pri sebe revolver, alebo niečo podobné... Nemohol som to riškovat.

- Revolver? - zamrmial Doyle omámenie.

- Prečo nie? Napokon ste tu na celom prízemí sám, nie je tu nijaký detektív ako v bežnom hoteli. Iba vy, no a ešte riaditelka ubytovne, pani McWeyová, ale tá, pochopiteľne, v tomto čase sladko spí vo svojej izbe na najvyššom pochodi...

Doylemu v doráanej hlave poriadne hučalo, no postupne v ňom narastala aj zúrivosť a hnev. Hnev na seba samého a svoju neodpustiteľnú dôverčivosť. Ako len mohol byť taký hlúpy a naletieť takému holobiadkovi! Potichu klial a vtom mu zrak padol na malý trezor zabudovaný v stene. Jeho dvierka nezvykli byť sice vždy zamknuté, ale bývali aspoň zavreté. Teraz však boli doširoka otvorené.

- Ako vidím, už ste stihli vyplieniť aj náš trezor! - oboril sa zlostne na Lambetha. - Dúfam, že tých stopäťdesiat dolárov, ktoré ste tam našli, vám bude stačiť, lebo to je totiž všetko, čo tu momentálne máme.

Ked'že sa nezdalo, že by jeho slová na Lambetha nejako zvlášť zapôsobili, Doyle ironicky doložil:

- Pravdaže, aby som nezabudol, v mojej peňaženke je ešte nejakých päť dolárov...

- Aby som bol presný, šesť, - opravil ho Lambeth s opovržlivým úsmevom. - Pre-

hľadal som vás, kým ste boli v bezvedomí. Objavil som aj revolver v malej zásuvke pod pultom. Pre istotu som si ho vzal... Ale aby som bol úprimný, nezaujímajú ma ani peniaze, ani zbrane. Toto je to, čo som hľadal, - ukázal prstom na päť hárkov tvrdého papiera na recepčnom pulte. Boli to situáčne plány jednotlivých poschodí hotelu, každé podlažie na jednom hárku. Malé terčíky označovali izby, ktoré boli práve obsadené. Homer Doyle naňho nechápavo hľadel.

- Nie, už sa nesnažím nájsť svoju sestru, - povedal Lambeth veselo, - pravdu povediac predpokladám, že Betty v tomto čase hlboko spí doma, vo svojej posteľi. Ďaleko v Seattle, v štáte Washington. Pred pár rokmi, keď príšla do týchto končín na návštavu, naozaj vo vašom hoteli bývala. Neskôr mi všetko o tomto mieste rozprávala. Povedala, že tu možno nájsť veľmi tiché, slušné a po každej stránke príjemné ubytovanie.

Doyle mladíka nenápadne pozoroval. Všimol si, že napriek pokojnému a zdvořilému vystupovaniu, chlapec má na čele kvapky potu a chvejú sa mu ruky.

- Vo vrecku máte všetky peniaze, ktoré ste tu mohli získať, - povedal mu. - Čo vás tu ešte drží? Prečo sa čím skôr nepoberiete kade ľahšie!

- Ešte nie je pol štvrtaj, - povedal Lambeth a ukázal na nástenné hodiny. - Nedá sa robiť nič iné, iba čakať...

- Čakať na čo?

Lambeth ho ráznym pohybom ruky preruší:

- Máte radi svoju prácu?

- Počúvajte ma...

- Nočný vrátnik v ženskom hoteli, jediný muž medzi tolkými ženami... Podľa mňa je to celkom zaujímavá práca. Stavím sa, že by ste mohli o svojich zážitkoch napísť bestseler, však? Dokonca aj vo vašom veku, to musí byť nesmierne vzrušujúce!

- Žartujete?!

Lambeth iba pokrčil plecami a vrhol pohľad na nástenné hodiny. Potom si vyzliekol sako a úhladne ho poskladal na stoličku.

- Predpokladám, že keby ste boli rodeným zvrhlíkom, - povedal pomaly, - nikdy by ste túto prácu nezískali. Aspoň určite nie v takomto serióznom hoteli... Ako vidím, čas sa pomaly naplnil. Iba...

- Čas na čo? Dočerta! Čo to všetko má znamenať? - vykríkol znepokojene Doyle a začal sa nervózne zmieňať na stoličke, ktoré bol priviazaný. No keď si všimol, že povraz sa pomaly uvoľňuje, radšej s tým rýchlo prestal, aby to Lambeth nezbadal. Nemusel sa však obávať. Lambeth bol plne zaujatý prípravami. Vyzliekol si košelu a odhalil hladkú nezarastenú pokožku. Jeho hrud' pokrývali zvláštne kresby, nakreslené

pastelkami: svetložltá špirála a z nej vychádzajúce červené a zelené lúče...

Lambeth vybral z vrecka malé zrkadlo a svetložltú pastelku a starostlivo si namaľoval na čelo slinu a na hladko vyholené líca hviezdy. Doyle ho s vyvalenými očami pozoroval.

- Posledné úpravy, - vysvetlil mu Lambeth s rozpačitým úsmevom. - O týchto veciach sa vždy podrobne píše v novinách...

- Určite, - prisvedčil Doyle horivo. Do teraz ho zamestnával hnev na seba samého, na to, že tak hlúpo naletel takému mládenčekovi. Teraz si však uvedomil, že ten mládenček je psychopat. To znamená, že by mohol byť veľmi nebezpečný...

Lambeth nespúštal oči z nástenných hodín. - Tri tridsať. Výborne! Presne o takomto čase zomrel pred niekoľkými rokmi aj môj otec. Istého horúceho letného rána, boli tri hodiny a tridsať minút... Zomrel na otravu alkoholom, pán Doyle. Dohnala ho k tomu moja matka. Čo na to poviete?

- Ja, ja... Je mi to veľmi ľúto, - povedal Doyle a draplavým jazykom si ovlažil vysušené pery.

Lambeth sa takmer nepríčetne rozosmial:

- Nemusíte sa namáhať. Medzi nami, môj tatko zomrel na infarkt, ale takto to vyznieva ovela zaujímavejšie.

- Určite.

- Dajme sa teda do práce, - povedal Lambeth. - Preštudoval som si tieto plány a zdá sa mi, že vrchné poschodie je najlepšie. Je tam obsadených sedemnásť izieb, väčšinou jednoposteľových. Viete, to mi prácu značne zjednoduší...

- Nerozumiem, o čo vám vlastne ide...

- Pozrite, v trezore som našiel tento univerzálny kľúč. Môžem ním potichu otvárať jednu izbu za druhou. V každej izbe je iba jedno dievča, až na pár prípadov, keď sú na izbe dve... takže by nemal vzniknúť nijaký problém ani panika.

Doyle pokrútil boľavou hlavou. Dúfal, že sa mu to všetko iba sníva. Bolesť v hlave však bola príliš skutočná a rovnako aj dlhý nôž s veľmi ostrým hrotom, ktorý Lambeth vybral z puzdra na opasku. Neostávalo mu, žiaľ, nič iné iba mlčky pozorovať, ako si šíalenec vzal nákres horného poschodia pod pazuchu a jemne si pohmkávajúc nejaký nápev, kráčal križom cez vestibul k výťahu.

- Počkajte! - zakriačil za ním, - predsa nechcete...

- Ale áno, chcem! - odvetil Lambeth, ktorého tvár sa leskla od potu i množstva pastelovej farby. - Dočerta! Onedlho budem mať dvadsaťtyri rokov a kto kedy niečo počul o Robertovi Edwardovi Lambethovi? Nikto! Ale už o pár hodín, pán Doyle, budem najslávnejším mužom v krajinе a možno aj na celom svete!

- Ale...

- Vrátim sa dolu tak skoro, ako to len bude možné. Potom vás odviažem a môžeme sem zavolať televíziu i novinárov a, samozrejme, aj polišov... aspoň predpokladám, - uškrnul sa ironicky Lambeth. - Nemusíte si robiť najmenšie starosti, pán Doyle. Napokon vy budete tým mužom, ktorému sa dobrovoľne vzdám. Tak teda - držte mi palce!

Lambeth privolal výťah, nastúpil a kým sa za ním zatvorili dvere, ešte raz Doylemu priateľsky zamával.

Doyle sa horúčkovite snažil vymaniť z púta. Ak sa mu to podarí, možno bude mať ešte čas dostať sa k rozvodovej doske a stačiť vypínač výťahu. Kabína s Lambethom by ostala visieť mezi dvoma poschodiarmi...

- Bože dobrativý, - stenal zúfalo, - zabije sedemnásť žien...

Zápasil s povrazom, a pritom nespúštal oči z výťahových dverí. Červené svetlo na displeji ukazovalo, že výťah sa pomaly posúva z druhého na tretie poschodie. Ten psychopat sa chystá pozabíjať všetky tie nevinné ženy, jednu za druhou. Vkradne sa do ich izieb a skôr než pochopia, čo sa deje, jednoducho ich prebodne. Všetkých sedemnásť! Bude to ten najotrasnejší zločin...

Avšak Lambeth bude slávnym!

Doylemu sa napokon podarilo čiasťočne vstať zo stoličky, ale nohy mal ešte stále spútané. Displej nad výťahovými dverami ukazoval trojku. Zvyšovalo teda ešte štvrté a piate, posledné, poschodie.

Ešte stále bol čas! Rozvodová doska bola po pravej strane recepčného pultu, iba pár krokov od Doyleho stoličky.

- Slávny?! Lambeth bude viac než slávny. Nakrútia o ňom celé hodiny televízneho vysielania, popíšu kilometre článkov v novinách, neskôr možno aj vydajú nejaké knihy... ak tomu on, Homer Doyle, v nasledujúcich sekundách nezabráni!

A čo sa stane s mužom, ktorý prichytil Lambetha pri čine? Momentálne by to neznamenalo nič mimoriadne. Ale po sedemnásťich vraždách... Ten muž sa predsa stane prinajmenšom takým slávnym, ako samotný Lambeth!

Homer Doyle zostal nerozhodne stáť, uvoľnené slúčky povrazu mu viseli z ramien. Horúčkovito premýšľal. Potom pomaly klesol späť na stoličku. Fascinované pozoroval displej nad výťahovými dverami. A zrazu si začal napraváť slúčky povrazu okolo svojho tela. Poriadne ich pouťaoval.

Napokon nielen mladí snívajú o sláve...

Medzi divákmi (sprava): L. Molitoris a J. Čongva

Koncertujú J. Kyselová (zľava) a J. Vahančíková

SLOVENSKÝ VEČER S VÁŽNOU HUDBOU

25. júna t.r. sa v Mestskom kultúrnom stredisku v Krakove konal zaujímavý slovenský večer s vážnou húdbou, ktorý môžeme považovať za úvod do pripravovaných na jeseň 6. dní slovenskej kultúry v Malopoľsku. Jeho organizátormi boli: Spolok Slovákov v Poľsku a Mestské kultúrne stredisko, v ktorého priestoroch sa zhromaždili nielen milovníci vážnej hudby, ale aj Slovenska a Slovákov.

Len čo tajomník ÚV SSP L. Molitoris privítal zhromaždených, medzi ktorými bol i predseda Zväzu poľských skladateľov J. Staniewicz a predseda SSP J. Čongva, začal sa krásny koncert. Hrdinkami večera boli dve Slovenky z Banskej Bystrice: flautistka Jana Kyselová a klaviristka Jana Vahančíková. Veľmi mladé (J. Kyselová ešte študuje na Vysokej škole muzických umení v Bratislave), ale veľmi nadané, čoho dôkazom je i fakt, že J. Vahančíková bola dva roky štipendistkou Hudobnej akadémie v Krakove. Najhlavnnejšie je však to, že počas koncertu si každý mohol nájsť (vypočúť) niečo pre seba. Mladé umelkyne totiž dokázali majstrovsky predviesť veľmi zložitý, náročný a rôznorodý repertoár.

Počuli sme teda úchvatnú barokovú Sonátu g-mol od J. S. Bacha pre flauto a klavír, klasicistický Koncert e-mol od F. Bendu, ale aj úplne modernú skladbu V. Didiho - Musicu pre flauto a klavír, ktorá bola predvedená po prvýkrát. Všetky skladby boli udržané vo svojom charaktere a hoci sú pre interpreta technicky náročné, mohli sa poslucháčom zdať jednoduché, ľahké a príjemné. Ako hovoria recenzenti, obom umelkyniam sa podarilo vyriešiť najväčší problém všetkých hudobníkov - zo zložitých skladieb urobili hudbu naozaj zaujímavú, príťažlivú a pre poslucháčov milú.

Dodajme na záver, že koncert sa mohol uskutočniť vďaka Stredisku záhradníckej kultúry POLSAD, ktoré hradilo pobyt slovenských hostí v Poľsku.

KARINA BOCZAR

SLOVENSKO-POĽSKÁ SYNTÉZA DEJÍN SPIŠA

Knižku pod titulom *Dejiny Spiša* si zatiaľ ešte nemôžeme zaobstarat. Je to dielo, ktoré má len vzniknúť v spolupráci slovenských a poľských odborníkov a vyjde tlačou v slovenčine a poľštine.

Zámer vydáť objektívne napísané spoločné dielo, venované história Spiša, sa vynoril na určitej etape činnosti dvoch slovensko-poľských komisií. V roku 1996 slovenské Ministerstvo školstva a poľské Ministerstvo národného vzdelávania vytvorili spoločnú Komisiu humanistických vied pre poľsko-slovenskú spoluprácu. Jej predsedom sa stal poľský historik, profesor Michał Pułaski. Takmer v tom istom čase vznikla tiež spoločná Komisia pre cezhraničnú spoluprácu, ktorej predsedá profesor Jozef Hvišč z Bratislav.

V dňoch 21. až 24. septembra 1998 sa v poľskom Tešíne uskutočnilo tretie zasadnutie Komisie humanistických vied, spojené s konferenciou o národnom povedomí Slovákov, Čechov a Poliakov v 19. a 20. storočí. A práve vtedy, 21. septembra 1998, bola vytvorená Pracovná skupina pre Spiš. Jej úlohou je spracovať a výdať do roku 2001 poľsko-slovenskú interdisciplinárnu syntézu dejín Spiša. Členovia skupiny a pozvaní hostia, medzi nimi aj ja, mali v dňoch 26.-27. apríla 1999 pracovné stretnutie v Nedeci. Nedeckú konferenciu viedol tajomník Humanistickej komisie, dr. Ryszard Gładkiewicz z Vratislavskej univerzity. Počas konferencie mgr. Tomasz Grabiński predstavil výsledky výskumov poľských historikov Spiša, kym dr. Martin Homza - predsedá Pracovnej skupiny - prehľad bádateľského úsilia slovenských historikov. Stretnutie v Nedeci - za účasti odborníkov, predstaviteľov ministerstiev školstva oboch krajín, ako aj Centra Badań Śląskoznawczych i bohemistycznych vo Vratislavi, ktoré túto konferenciu organizovalo v spolupráci so Slovenským inštitútom vo Varšave - splnilo svoj cieľ. Boli formulované organizačné pokyny a základné princípy publikácie o dejinách Spiša. Pracovná skupina sa uznesla, že syntéza dejín Spiša bude mať okolo 500 strán a bude obsahovať

24 tematických okruhov, formulovaných ako osobitné kapitoly.

Slováci v Poľsku ideu vydania objektívnych dejín celého Spiša vítajú s veľkým nadšením. Vedľa bude pre nich nielen prameňom pre obohatenie vedomostí o minulosti, ale aj obranným štítom pred útokmi viacerých pseudovedcov, podľa ktorých na severnom Spiši žili a žijú len Poliaci.

JOZEF ČONGVA

OBYVATEĽSTVO NA ORAVE

Keby sa vás náhodný turista spýtal, kolko ľudí žije vo vašej obci, vedeli by ste mu odpovedať? Zrejme nie. Obrátili sme sa preto na gminné úrady, aby nám poskytli aktuálne údaje o počte obyvateľov v jednotlivých oravských obciach. V zátvorkách uvádzame údaje z roku 1995.

Gmina JABLONKA:

1. Jablonka - 4566 (4513) osôb,
 2. Malá Lipnica - 3144 (2977) osôb,
 3. Horná Zubrica - 2853 (2639) osôb,
 4. Podvilk - 2320 (2186) osôb,
 5. Dolná Zubrica - 1585 (1514) osôb,
 6. Chyžné - 1071 (1156) osôb,
 7. Oravka - 951 (887) osôb,
- V celej gmine Jablonka žije 16 490 osôb.

Gmina VELKÁ LIPNICA:

8. Veľká Lipnica - 4853 (4695) osôb,
 9. Kyčory - 597 (573) osôb.
- V celej gmine Veľká Lipnica žije 5450 osôb.

Gmina CZARNY DUNAJEC:

10. Pekelník - 2206 (2101) osôb,
 11. Podsklie - 823 (794) osôb.
- V celej gmine Cz. Dunajec žije 20 402 osôb.

Gmina RABA WYZNA:

12. Podsrnie - 776 (765) osôb,
 13. Harkabuz - 522 (526) osôb,
 14. Bukovina - 211 (211) osôb.
- V celej gmine Raba Wyżna žije 13 031 osôb.
- Spolu na Orave žije 26 478 (25 537) obyvateľov.

P. K.

OSLAVA SV. CYRILA A METODA V RÍME

Veľvyslanectvo SR pri svätej stolici pri príležitosti sviatku patrónov Evropy sv. Cyrila a Metoda zorganizovalo 8. júla na poludnie v Bazilike sv. Klimenta pri hrobe sv. Cyrila Liturgiu slova, ktorú celebroval kardinál Jozef Tomko. Po slávnostnej bohoslužbe veľvyslanec SR pri Svätej stolici Mária Servátka usporiadal na nádvorí kláštora spoločenské podujatie, na ktoré prijali pozvanie významní predstaviteľia Svätej stolice, diplomatický zbor, hostia zo Slovenska na čele s biskupom J. Hirkom a slovenská komunita pôsobiaca vo Vatikáne a v Ríme.

Veľvyslanectvo v spolupráci s Pápežským slovenským ústavom sv. Cyrila a Metoda a biskupom J. Zlatňanským zo Štátneho sekretariátu Svätej stolice pripravilo príležitosť publikáciu s textom liturgie slova, ktorá sa konala pri oltári nad hrobom sv. Cyrila, ktorý dali postaviť slovenskí emigranti v roku 1952.

Veľvyslanec SR pri Svätej stolici v príhovore v rámci podákovania reagoval na streďajší pozdrav Sväteho otca slovenským pútnikom, v ktorom pripomenal význam misie oboch svätcov. (ms)

KOLOVRÁTOK V JABLONKE

V rámci pohraničnej kultúrnej výmeny nás často navštievujú viaceré slovenské súbor. Patrí k nim i detský folklórny súbor (DFS) Kolovrátok z Kanianky (okres Prievidza), ktorý v minulom roku vystúpil v Malej Lipnici a 19. júna t.r. zavítal do Jablonky.

- Tradície nášho súboru - hovorí jeho vedúca, učiteľka Magdaléna Píšová - sa začali v obci Koš, ktorá sa odnedávno stala časťou Kanianky. Pri ZŠ v Kanianke DFS Kolovrátok pôsobí od roku 1993. Naše deti, väčšinou žiaci 1. až 4. ročníka, majú za sebou už mnohé úspešné vystúpenia. Zúčastňujú sa na všetkých školských a obecných podujatiach, na Fasiangových slávnosťach, na slávnosti víťania novonarodených detí, vystupovali na okres-

ných folklórnych prehliadkach v Prievidzi a pod. Vani sme po prvýkrát vystupovali v Malej Lipnici, na pozvanie vášho OV SSP na Orave.

V súbore Kolovrátok v súčasnosti tancuje a spieva okolo 50 detí. Terajšia návšteva, ako aj ich vystúpenie v Jablonke, boli však trochu iné ako zvyčajne. Prišli totiž na slávnosť VI. dňa slovenskej kultúry na Orave. Hoci sa dozvedeli, že podujatie bolo odvolané, nedidli naprázdno. Zaspievali a zatancovali na improvizovanom javisku, na dvore manželov Hilaszekovcov, u ktorých sa ubytovali. Svoje vystúpenie venovali všetkým krajanom a najmä paní učiteľke Katarína Reisovej, ktorá v minulosti učila v ZŠ v Kanianke. Pozdravili ju tiež pri príležitosti ukončenia jej 7-ročného učiteľovania na Orave.

Malé tančnice, členky súboru Kolovrátok Romana a Laura Štorcelové a Nina Pastierková, v spoločnosti svojich chlapčenských „partnerov“ Mirka Huja a Matúša Kováča, predviedli bohaté folklórne pásmo *Oj zelené leto*, skladajúce sa z veselých detských hier z Koša a mnohých slovenských ľudových pesničiek. Ich zvonivé hlásky, rozliehajúce sa v tento príjemný júnový večer pritiahlí aj viacerých občanov z okolitych domov, ktorí ich odmenili zaslúženým potleskom. Milé stretnutie sa skončilo posedením a rozhovormi s našimi priateľmi zo Slovenska. Tešíme sa na ďalšiu návštevu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

CINTORÍNY SLOVÁKOV V ZAHRANIČÍ

Slováci, ako všetky stredoeurópske národy, sa roztrúsili po svete. Zaznamenať rozsiahle hroby Slovákov po končinách sveta sa podujal Projekt starostlivosti o hroby Slovákov v zahraničí, ktorého vykonávateľom sa stal Dom zahraničných Slovákov, ale i viaceré expertných skupín ministerstiev Slovenskej republiky. Správu o čiastočnej realizácii tohto projektu podáva publikácia Michala Babiaka

a Lubice Bartalskej Cintoríny Slovákov v zahraničí, ktorú vydalo Ministerstvo kultúry SR. Dostalo sa nám takto do rúk množstvo informácií o významných slovenských osobnostiach, ktoré v zahraničí pôsobili a v zahraničí zakončili svoju životnú púť, ako aj informácie o uchovávaných stopách po väčších slovenských komunitách vo svete.

Informácie o hroboch Slovákov, a zvlášť o hroboch slovenských osobností, sú najpresnejšie zaznamenané v prípade Juhoslávie, neúplné sú v prípade Madarska, Rumunska, USA, Talianska a Kanady. V prípade záznamov z ostatných štátov, kde Slováci a slovenské osobnosti žili, sú informácie v tejto publikácii tiež neúplné. Uvedené údaje by zaistie mohol rozšíriť a prehĺbiť ďalší výskum. Dúfame, že zahrnie aj naše cintoríny na Spiši a Orave. Aj napriek neúplnosti této publikácia, prvá svojho druhu v slovenskom svete, je nesmierne užitočná pre tých, ktorí chcú život zahraničných Slovákov poznáť komplexnejšie.

EUROLIGA MTB „TATRY '99“

V rámci súťaže Euroliga „Tatry“ sa uskutočnilo dňa 20. júla t.r. v Podvilk už druhé kolo medzinárodných pretekov v jazde na horských bicykloch, ktorých sa zúčastnilo vyše päťdesiat pretekárov. Na trati sa mimoriadne dobre darilo najmä domácim pretekárom.

VÝSLEDKY:

JEDNOTLIVCI (ročník 1989 a mladší)
chlapci: 1. D. Pryliński (Podvilk), 2. M. Galica (Bukowina Tatrzanska), 3. M. Papiež (Podvilk).

dievčatá: 1. A. Figurová (Bukowina Tatrzanska), 2. A. Grapová (Podvilk), 3. M. Chowaniecová (Bukowina Tatrzanska).

ročník 1988-89

chlapci: 1. R. Torba (Podvilk), 2. G. Futro (Rabka), 3. P. Knechta (Podvilk)

dievčatá: 1. D. Jaworská (Podvilk), 2. K. Solusová (Bukowina Tarzanska), 3. T. Knapová (Bialka).

Na pamiatku fotografia z Jablonky

Tancujúci Kolovrátok

ročník 1986-87

chlapci: 1. A. Grajcarz (B.Tatrzańska), 2. M. Zubek (Bukowina Tatrzańska)
dievčatá: 1. E. Grapová (Podvlk), 2. K. Chlebeková (Podvlk), 3. I. Misiniecová (Horná Zubrica).

ročník 1984-85

chlapci: 1. M. Wojtanek 2. S. Czernik, 3. S. Chowaniec (všetci Bukowina Tatrzańska)
dievčatá: 1. M. Jaworská (Podvlk), 2. B. Rzepková, 3. J. Suchocká (obe Bukowina Tatrzańska).

ročník 1981-83

chlapci: 1. T. Szyszka (Nový Targ), 2. M. Murín (Slovensko), 3. W. Pilch (Jablonka).
dievčatá: 1. K. Głodkiewiczová (Nový Targ).

ročník 1970-80

chlapci: 1. T. Głodkiewicz, 2. K. Mrugała. 3. K. Kepa (všetci Nový Targ).

DOSPELÍ:

muži (ročník 1950-59): 1. M. Berzik (Zakopané), 2. A. Głodkiewicz (Nový Targ), 3. M. Warchał (Krościenko).
ženy: 1. T. Mazurová.
ročník 1939-49: 1. J. Jaworski (Povlk).
ročník 1933-38: 1. J. Koprzak (Skawica). (pk)

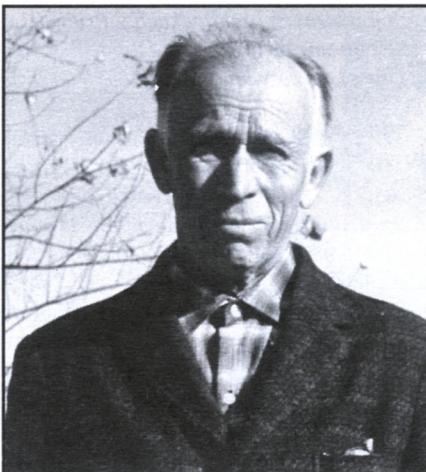
PAMIATKE ANTONA ŠPYRKU

V týchto dňoch uplyva 100 rokov od narodenia jedného z najobetavejších krajanských činiteľov na Orave, spoluzakladateľa nášho Spolku a propagátora Života, Antona ŠPYRKU z Veľkej Lipnice-Privarovky.

Narodil sa 18. augusta 1899 v chudobnej roľníckej rodine Márie a Antona Špyrkovcov, ako najstarší z troch súrodencov. Do maďarskej ľudovej školy chodil len štyri zimy, ale rodičia ho naučili aj po slovensky. Detstvo nemal ľahké, sotva dovršil 13 rokov zomrel mu otec. Ako 17-ročný musel narukovať a zúčastnil sa 1. svetovej vojny. Dostal sa až do Kragujevaca a odišiel na taliansky front.

Po vojne si odišiel hľadať prácu na Slovensko. Pracoval v Pezinku, na Žitnom ostrove a v Bratislave. Do rodnej obce sa vrátil až v roku 1932, kde sa oženil s krajankou Paulínnou Gracikovou. Počas 2. svetovej vojny ako človek v strednom veku nemusel narukovať, vojna si ho však našla aj doma. Keď sa v januári 1945 front zastavil vo Veľkej Lipnici, zhorel mu dom a onedlho ho postihlo ďalšie nešťastie. Po falošnom obvinení ho zatkli a odvliekli na nútené práce do Ruska, odkiaľ sa vrátil až po troch rokoch.

Keď sa v období po 2. sv. vojne krajania v Poľsku začali pripravovať na založenie svojej organizácie - Spolku Čechov a Slovákov, A. Špyrka sa medzi prvými zapojil do organizačných prác vo svoje obci. Chodil potajomky na schôdze, pomáhal pripravovať zoznamy členov a ukladať plány budúcej činnosti. Keď

na jar 1948 vznikla Miestna skupina KSSČaS vo Veľkej Lipnici, krajania zvolili A. Špyrku najskôr za člena výboru MS, potom za tajomníka a od roku 1960 aj predsedu MS. Kranjan A. Špyrka patril od začiatku k najaktívnejším činiteľom Spolku. Vo veľkej mieri pripadol k otvoreniu slovenského vyučovania v základnej škole vo Veľkej Lipnici-Skočíkoch a v roku 1968 k založeniu samostatnej MS v Privarovke, ktorej predsedal až do roku 1983, kedy zo zdravotných dôvodov a pre vysoký vek (mal už 84 rokov) z funkcie predsedu odstúpil. Vtedy ho krajania zvolili za čestného predsedu MS.

Anton Špyrka bol delegátom na šiestich jazdoch nášho Spolku, od začiatku patril k horlivým čitateľom a propagátorom Života. Za veľké zásluhy o rozvoj nášho Spolku bol kranjan A. Špyrka ako prvý vyznamenaný medailou Za zásluhy pre KSSČaS. Jeho šľachetné srdce dotíklo 5. augusta 1995 vo veku 96 rokov. (pk)

DEKLARÁCIA K ZAHRANIČNÝM SLOVÁKOM

Národná rada Slovenskej republiky schválila na svojom zasadnutí dňa 5. júla t.r. Deklaráciu k zahraničným Slovákom. V tejto Deklarácii, priatej veľkou väčšinou hlasov, sa okrem iného uvádzá, že „Slovensko a SR vždy považovali a považujú Slovákov v zahraničí za integrálnu národnú súčasť, ich život a dejiny za súčasť slovenských národných dejín a ich kultúru za súčasť národného kultúrneho dedičstva. Slovenská republika si je vedomá, že Slováci vo svete sú spoločnými duchovnými nositeľmi slovenskej štátnosti a oceňuje ich prínos ako integrujúceho činitela a mosta preklenujúceho hranice medzi materskou krajinou ich predkov a ich novou vlastou.“

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 18. júna 1999 zomrel v Podsrní vo veku 76 rokov krajan

KAROL RAPÁČ

Zosnulý bol dlhoročným aktívnym členom MS SSP v Podsrní a horlivým propagátorom i čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

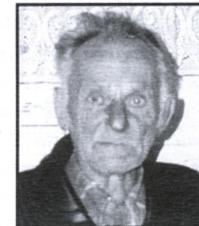
Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Podsrní

* * *

Dňa 9. júla 1999 zomrel v Malej Lipnici vo veku 79 rokov krajan

FRANTIŠEK SVETLÁK

Zosnulý bol obojárom druhej svetovej vojny a priamym účastníkom SNP. Po vojne patril k spoluzakladateľom a funkcionárom nášho Spolku. Pôsobil v divadelnom krúžku v Malej Lipnici a v rokoch 1970-1983 bol predsedom MS SSP v tejto obci, ako aj členom Obvodného výboru SSP na Orave. Bol tiež obetavým propagátorom a čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Malej Lipnici,
 OV SSP na Orave
 a redakcia Života

Z KALENDÁRA NA AUGUST

Záhradkári

Tento mesiac je na Spiši a Orave obdobím zberu úrody, predovšetkým žatvy. Samozrejme okrem nej je však aj množstvo iných prác, na ktoré si roľníci musia taktiež nájsť čas.

V zeleninových záhradkách treba nutne pokračovať v boji proti burine, buďto vytrhávaním, alebo okopávaním. Na záhonoch po zbere skorej zeleniny možno ešte vysievať napr. skorý kalieráb, redkovku, špenát alebo šalát, čím si zabezpečíme čerstvú zeleninu (pri vhodnej ochrane pred mrázikmi) do neskorej jesene. V auguste sajeme tiež zeleninu pre budúcoročnú úrodu, napr. ozimnú cibuľu, pór, šalát a pod. Nadalej pravidelne zberáme uhorky (najlepšie ráno), tekvicu, cibuľu, cesnak a čiastočne i korenovú zeleninu (mrkvu i petržlen), aby sme ju preriedili. Cibuľu, ktorú sme pozberali skôr a je už preschnutá, môžeme pripraviť na uskladnenie tak, že koriency opatrne odrezeme a vňať odtrhneme rukou. Musíme sa snažiť, aby sme cibuľu nepoškodili a stiahli čo najmenej šupín, aby nám potom počas skladovania nezačala hniť.

Ovocinári

majú v tomto období taktiež plné ruky práce. Oberáme plody skorších druhov jabĺk a hrušiek. Treba to robiť vždy niekoľko dní pred dosiahnutím plnej zrelosti. Zároveň podopierame kolíkmi konáre bohatu zarodených stromov neskorších odrôd, aby sa nepolámalí. V tomto mesiaci treba už definitívne ukončiť letný rez jadrovín a súčasne pokračovať v očkovaní jabloní, hrušiek a iného ovocia. Samozrejme, rany po reze, prípadne miesta s odretou kôrou, treba vhodne ošetriť. Ak sme na viazanie pri očkovaní použili lyko, uvoľníme ho, len čo sa začne zarezávať. Neujaté očká môžeme kon-

com augusta alebo začiatkom septembra preočkovať.

Dôležitou úlohou záhradníkov je neustála ochrana stromov a krov pred škodcami, a to buď postrekmi alebo mechanicky. Striekame najmä proti roztočom, listovým voškám, ale aj proti chrastavítosti jabloní a hrušiek. Americkú múčnatku, ktorá napadá konáriky drobného ovocia, napr. egreša, ničíme postrekmi alebo odstrihávaním napadnutých konárikov. Zvlášť dôležité sú v tomto období postreky proti červivosti sliviek. Spôsobujú ju dvaja škodcovia: v skoršom období larvy piliarky a neskôr obaloč (červenkasté húseničky v slivkách), ktorého škodlivosť je oveľa väčšia. Len čo si všimneme jeho výskytu, treba sa poradiť s agrónomom o najúčinnejšom prostriedku proti tomuto škodcovi, aby sme nestratili celú úrodu.

Proti mníške zlotorítke, ktorej húsenice vytvárajú na konci výhonkov pavučinové zámotky, mníške veľkohlavé a priadkovcovu obrúčkavému (ich vajíčka tvoria na kmeňoch a spodných konároch krémovohnedé vankúšiky bud prstienky), bojujeme mechanicky - odrezeme ich a spálime alebo rozmliažidime.

Chovatelia

V auguste je spravidla teplo a hrabavej hydine až príliš. Preto sa začína zbavovať starého peria. Hovorí sa tomu, že hydina pŕchne. Väčšina sliepok, najmä ľahkých nosivých plemien, to už skôr signalizuje predovšetkým zníženou znáškou, no a tratením peria. Pŕchnu len staršie sliepky, mládky v prvom roku života - nie. Skúsený chovateľ sa snaží čas pŕchnutia oddiaľiť podľa možnosti čo najďalej do jesene, predovšetkým pravidelnosťou vo výžive a ošetrovaní sliepok. Dobre je usmeriť čas pŕchnutia tak, aby prebiehalo naraz a

krátko, čo možno vyvoláť obmedzením bielkovín v kŕmnej dávke. Keď to dosiahneme, pridávame bielkoviny, ktoré podporujú naranšanie nového peria. Potom sa znáška opäť zvyšuje.

August je obdobím, keď treba znova podsklbať husi, aby zbytočne nestrácali perie, potrebne v každej domácnosti do perín, paplónov a vankúšov, ktoré je zároveň vyhľadávaným vývozným artiklom. V tomto čase môžu byť husi celý deň na paši, preto ich zvlášť nekŕmim.

Včelári

Po slnovrate sa včelstvá začínajú pripravovať na zimovanie. Správne zazimovanie predpokladá: 1. Prevahu mladých, zdravých, neopotrebovaných včiel idúcich do zimy; 2. Zúženie plodiska na mieru primeranú sile včelstva; 3. Doplnenie zásob vo včelstvách, aby vystačili nielen cez zimu, ale až do najbližej jarnej znášky.

Ak už niesu znášky, odstráňme medníky. Plasty so zavieckovaným medom uschováme pre jarnú potrebu, kým plasty s nezavieckovaným medom vytocíme. Včelstvám poskytujeme cukrový roztok, aby sme ich podnietili k intenzívnejšiemu plodovaniu. Musíme dávať pozor na rabovku, preto roztok predkladáme len večer. Tým dosiahneme, že sa koncom augusta a začiatkom septembra liahnu vo včelstvách silné kádre mladých včiel, v ktorých je záruka dobrého zimovania. Pri podnecovaní k plodovaniu dávame včelstvám každý druhý deň aspoň liter cukrového roztoku. Samozrejme základnou úlohou včelárov v tomto mesiaci je sústavná kontrola včelstiev, či nie sú niektoré bezmatkové. Ak také nájdeme, pridávame k nim zásobné včelstvá alebo matku v kletke. Ak nemáme zásobné včelstvo, bezmatkové včelstvo rozdelíme na polovice a zadelíme do susedných včelstiev. (jš)

ZBIERAME BYLINY

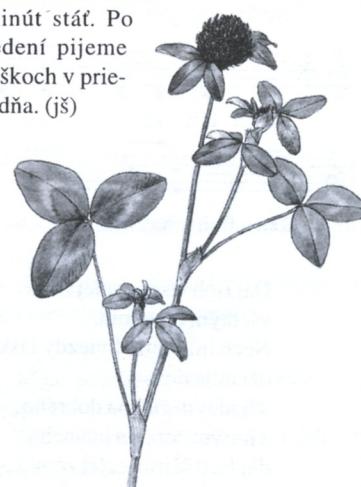
Dnes sa porozprávame o rastline, ktorú každý z nás pozná, aj keď o jej liečivých účinkoch málok vie. Ide o ĎATELINU LÚČNU (lat. *Trifolium pratense* L., poľ. konicyna), ktorá rastie hojne na našich poliach i lúkach, preto by bolo zbytočné podrobnejšie ju popisovať. Dodajme len, že je to znamenitá krmivina pre dobytok, ktorá má veľký význam aj pre včelárov ako bohatý zdroj nektáru.

Predmetom zberu je kvet (červený i bielej), ktorý zbierame bez stopiek na začiatku kvitnutia (jún-september) a rýchlo sušíme v tenkých vrstvách na vzdušnom zatielenenom mieste alebo aj umelou teplotou do 35°C. Homoeopatia využíva aj čerstvé listy, ktoré tiež sušíme ako kvety. Poznamenajme, že kvet ďateliny obsahuje najmä triesloviny, silicu, glukozid, trifoliín, flavonidy, organické kyseliny, ktoré listy asparagín a iné aminokyseliny.

Ďatelina lúčna má v liečiteľstve veľmi široké uplatnenie. Silica z tejto rastliny má dezinfekčné účinky, ktoré sa spolu s účinkami trieslovín uplatňujú pri tráviacich fažkostiah zapríčinených premnožením črevnej flóry. Podporuje teda trávenie o.i. tým, že prispieva k výdatnejšiemu vylučovaniu tráviacich štiav. Kedže má dezinfekčné a stahujúce vlastnosti, využíva sa i pri aplikovaní zvonka na mokvajúce kožné ochorenia, pri zápaloch ústnej dutiny a hltana (vo forme kloktadiel). Nakoľko silica má príjemnú chut a vôňu, zlepšuje tiež chuť do jedenia,

Veľmi osožná je ďatelina najmä pri hnačkách, zápaloch priedušiek a vôbec pri chronických ochoreniach horných dýchacích ciest, keďže podporuje tvorbu ochranných hlienov a zároveň pôsobí dezinfekčne. V ľudovom liečiteľstve sa využíva aj pri reumatizme, úsade, opuchoch žliaz, pri bielom výtoku, cukrovke a pri poruchách žalúdočnej sekrécie.

Ďatelinový zápar pripravujeme nasledovne: 6 lyžičiek drogy (sušených kvetov) zalejeme dvoma pohármi vriacej vody, prikryjeme a necháme 10 minút stáť. Po precedení pijeme po dúškoch v priebehu dňa. (jš)

KMOTROVSTVO MATEJA KRÁĽA

Raz sa bola hlučná spoločnosť z Muráňa uberala na Spiš. Pri Hrone spoločnosť odbočila z cesty a zamierila na vysoké hole. Medzi družinou bol aj kráľ Matej, ale podľa odevu by ste ho neboli poznali. Dvorania vyparádení - šaty samá čipčeka... a kráľ Matej v starších šatách popri nich ako hociktorý sluha.

Za Hronom býval kráľovský hájnik; toho si bol na častých poľovačkách kráľ Matej obľúbil. Aj teraz poslal po hájnika a poveril ho, aby viedol spoločnosť.

Zle-nedobre zazerali dvorania na kráľovského hájnika, ale on si z ich hnevu veľa nerobil. Odvdačil sa im: rozostavil poškujúcich dvoranov tak, aby sa im dostalo poberať sa na hole prudším brehom.

Nadháňačom, ktorých pojhal kráľovský hájnik, nebolo treba veľa vysvetľovať; vedeli, čo je ich povinnosťou. Zavše významnými tichými posunkami naznačili, že hned tam, hned zasa inde voľačo vidia, a jednostaj mali dvoranov v napäti a poľovníckom strehu.

Ked' sa boli už dosť umotkali, pravda, kráľ Matej s hájnikom po miernom svahu, vrtkí nadháňači vyplašili kamzíka. Kráľ Matej neleinil a istou rukou zasiahol bystronohé zvieru.

Ukonaní dvorania ledva lapali dych, no zato mali ešte vždy dosť chutí na vystavovačné reči. Tie už nemohol ani hájnik počúvať a bol rád, keď ho kráľ Matej zavolal na túlačky.

Chodili, kráľ Matej i hájnik, chodili - len si tak halaškovali, kde ich oči zaviedli. Bolo sa aj zvečerilo, ale tma ich nemýlia. Hájnik veda, že nablízku sú pastierske drevenice.

Ako tak badkali tmavou nocou, jasne rozoznali zvuky ľudského spevu. Kráľa Mateja naveky tahalo za spevom. A dobre sa nadarili; v drevenci, vystrčenej bokom, boli práve krstiny.

Hodovníci privítali hájnika, a pravdaže, privítali aj neznámeho. Ani sa nevyzvedali, kto je, čo je. Oboch podchvíľou vynukovali zájedkom i medovinou.

Rozvravení hodovníci sa viac obracali na známeho hájnika, ale otec novorodeniatka si väčšmi všímal toho druhého, neznámeho hosta.

- Bratku, dávno už slúžiš pri kráľovskom hájnikovi?

- Len pred týždňom som prišiel, - odpovedal pokojne kráľ Matej, nechtiac sa prezradíť.

Zrazu sa otec novorodeniatka obráti na hodujúcich.

- Už či je tak, či onak, ale mali by sme odbaviť kmotrovskú povinnosť!

Hodovníci pokyvkávali hlavami a kdektorý z nich prstom ukazoval na hájnika ako na budúceho kmotra.

- A ja som rozhútal... - pokračuje otec, - že za kmotra popýtam tuto tohto pána, pána sluhu!

Kráľovský hájnik zdúpnel, keď počul takúto reč; už-už otváral ústa, že napraví chýbu... No razom sa zháčil: kráľ Matej ho štuchol do boka a nebadaným posunkom naznačil, aby čušal.

- Ja by som aj, - osviedčal sa vyhliadnutý kmotor, čo ho za sluhu mali, - ale neviem, či ulahodím!

- Ulahodíš, pravdaže ulahodíš! - uistoval otec novorodeniatka a už mu aj podával naplnenú krku s medovinou.

- Len by si aj ja nedbal uctiť krstňa a vás všetkých: či budete súhlasiť?

- Istotne, kmotrík náš spravodlivý, akože by sme nesúhlasili!

- Tak by som potreboval dvoch chlapov a ty, kráľovský hájnik, nože ich odved', nech prienesú, - mrkal Matej na hájnika, - ved vieš...

Hájnik a dvaja hodovníci sa zaraz pobrali von.

- Kmotrík môj, ale ten tvoj pán, - nepratala sa vec otcovi do hlavy, - ako fa to poslúchol: to len preto, že si mi kmotrom?

- No... či nemôže raz aj pán sluhovi poslúžiť? - zahládzal kráľ.

Kráľovský hájnik už zďaleka zbadal vatru, a keď s pomocníkmi prišiel bližšie, videl, ako nadháňači dopekajú kamzíka. Pravda, páni dvorania odpočívali po namáhavej poľovačke. Hájnik kázal chlapom, aby kamzíka zobraли i s drúkom, čo ho na ňom opekali, a nadháňačom len tak nakrátko vrkol:

- Pánov dvoranov nechajte, nech si pospinkajú, nalačnô sa im krajšie bude snívať! - a odišiel za vôňou dobre, do ružova poopekaného kamzíka.

Chlap s rozvoniacajúcim kamzíkom prišli, a všetko sa vyjavilo, keď hájnik Matejovi hlásil:

- Vykonal som, kráľovská jasnosť, ako si rozkázal...

Hájnik sa chystal za ústa, keď naňho kráľ zaškúnil.

V drevenci všetko zmíklo, iba novorodeniatko sa plačom ohlásilo.

- Pán kráľ, tak už z nášho kmotrovstva nebude nič!

- Darmo je, ďalej sa nemôžem skrývať, - hlásil sa kráľ Matej, - ale pamätajte: kráľom som v Budíne a na Muráni, tu som len kmotor! Sem pečienku. A dieťa na pamiatku dnešného dňa volajte Kamzíkom. A už na všetko zabudnime!

Hodovníci sa pomaly preberali zo stípnutia. Hodovali a hodovali až do bieleho rána, kým len milého kamzíka do zbla nestrovili.

Kráľ Matej prišiel po čase do kmotrovcov opäť, pozrieť svoje krstňa. Kmota chcel pojať do Budína za úradníka, ale ten ani počut! A to je istá pravda, lebo Kamzíkovci podnes bývajú na Šumiaci.

(M. J. Huska, J. Poliak:
Slovenské povesti, Bratislava 1979)

MOTÝĽ

Ponad lúky, ponad skaly
lieta biely motýľ malý.

Nad jazerom nedozerným
rozľahuje biele cverny.

Neleť motýľ, neleť svetom,
dám ti plnú náruč kvetov.
Medom vonia celý kraj,
tu sa so mnou milo hraj.

DEZIDER BANGA

Daj Boh šťastia tejto zemi

Larghetto $\text{♩} = 60$

Daj - Boh štás - tia tej - to ze - mi, všet - kým lu - dom v nej.
 Nech im sln - ko jas - ne svie - ti kaž - dý bo - ží deň.
 Nech ich su - sed v lá - ke má, nech im pria - zeň, po - koj dá,
 Daj - Boh štás - tia tej - to ze - mi, všet - kým lu - dom v nej.

Daj Boh šťastia celej zemi,
všetkým národom.
Nech im svetlo hviezdy lásky
ožiaruje dom
Hladným chleba dobrého,
chorým zdravia pevného,
daj Boh šťastia celej zemi,
všetkým národom.

Dopraj Božie svojmu dielu
večné trvanie,
nech sa samo nezahubí
všetci prosíme.
Rybám čistej vody daj,
vtáctvo a zver zachovaj,
dopraj Božie svojmu dielu
večné trvanie.

OSEMSMEROVKA

Kedže sú prázdniny a máte viac voľného času, prichystali sme pre vás dve úlohy. Najprv musíte nájsť a vyčiarknuť v osemmerovke nižšie uvedené zvieratká. Z písmen, ktoré vám ostanú, utvoríte názov obľúbeného kresleného seriálu. Vašou druhou úlohou bude pospájať čísla od 1 do 99, vzniknutý obrázok pekne vymaľovať a spolu s riešením osemmerovky poslať do redakcie. Najkrajšie práce odmeníme slovenskými knihami.

V predošom čísle knihy vyžrebovali: Dorota Šoltýsová z Jurgova, Margita Radecká z Kacvína, Anton Svočík z Vyšných Láp a Madzia Małysa z Krakova.

Š	L	M	J	A	Z	O	K
M	O	Í	A	B	R	P	R
E	Y	L	Š	Ý	O	I	O
D	H	Š	T	K	P	C	K
V	U	K	E	B	A	A	O
E	S	D	R	A	K	O	D
Ď	I	V	O	R	I	A	Í
Ž	A	B	A	K	A	R	L

VESELO SO ŽIVOTOM

Pani učiteľka hovorí na vyučovaní:

- Neslobodno bozkávať psa.

Miško sa prihlási:

- To je pravda. Moja teta raz pobozkala psa a on do roka zdochol.

Inštruktor sa pytá absolventky vodičského kurzu:

- Opfšte mi prácu motora!

- Môžem vlastnými slovami?

- Áno.

- Brm, brm, brm!

- Zuzka, prečo tvoj pes tak čudne na mňa pozerať?

- To robí vždy, keď niekto je z jeho taniera.

PASTIER

Ked'e padá dáždik
do trávy,
zanôť si, pastier,
na pŕštalke,
tráva sa razom objaví,
vypije z kríčkov
kvapky sladké.

Tráva je na stráni
krásne zelená.
spásajte, ovečky,
sladučkú trávu
z koreňa.

DEZIDER BANGA

ČO JE TO

Hádaj, Veronika,
ktorá harmonika
nevie hrať,
vie len hriat'!
(rotáidaR)

Na oblohe viselo,
tvárilo sa veselo,
ale už sa netvári,
schovalo sa za chmáry.
(oknls)

Dlhé uši,
krátke chvost,
v lete hojnosť,
v zime pôst.
(cajaZ)

Schrúmne horu kostí,
hlasno víta hostí,
na mačky sa zlostí.
(seP)

- Eva prečo má ten šalát takú čudnú chut?
- pýta sa mama.

- Neviem, veď som ho aj mydlom umyla.

Janko volá mamičku:

- Mami! Už viem písat!

- Hej? A čo si napísal?

- Neviem. Ešte neviem čítať.

Pracovník ZOO pribehne na políciu a hlási stratu slona.

- Upokojte sa, - hovorí mu policajt, - najprv mi povedzte, ako vyzerá.

- Máte prázdný pohár! - hovorí čašník policajtovi. - Prosíte si ešte jeden?

- Zbláznili ste sa? Čo by som robil s dvojma prázdnymi pohármami?

NEPORAZITEĽNÝ

Dnes v našej rubrike venujeme pozornosť pästiarstvu, o ktorom sa u nás v poslednom období veľa hovorí, najmä v súvislosti s nedávnym víťazstvom poľského profesionála A. Gołotu nad Američanom Q. Navarreom, vďaka čomu vzrástajú jeho šance na stretnutie so slávnym Mikeom Tysonom. Nebudeme však písat o Gołotovi, ale o oveľa slávnejšom americkom pästiarovi, akým je Oscar De La HOYA, o ktorom niektorí znalci tímy tvrdia, že je vôbec najlepší na svete.

Je paradoxné, že tlač o tomto pästiarovi (ktorý sa sice narodil v Mexiku, ale od malička býva v Spojených štátach), píše dosť zriedkavo, aj keď dosiahol veľa úspechov. O. De La Hoya je totiž pästiarom bojujúcim v polostrednej váhe, čiže v kategórii do 66,6 kg, ktorá nie je tak populárna ako najľažia hmotnosťná kategória, v ktorej bojuje spomínany Tyson. O. Hoyalovi sme prvykrát počuli azda v roku 1992, keď na Olympijských hrách v Barcelone vybojoval zlatú medailu. Neskôr sa priznal, že z olympijského víťazstva sa teší dvojnásobne, lebo ním zároveň splnil sľub, ktorý dal predtým zomierajúcej matke, že jej z hier dovezie zlato.

Krátko po OH sa O. De La Hoya stal profesionálom. Jeho manažéri v ňom videli nie len veľký talent, ale aj iné črty, ktoré sa dobre predávajú na profesionálnom ringu a mimo neho, teda najmä to, že spájal v sebe proti-

kladné črty - športovú silu i ambície s lahodným, priam anjelským vzhľadom zdvorilého chlapca zo školských lavíc. No a videli v ňom samozrejme budúceho majstra sveta. Preto mu na prípravu zabezpečili dobrých trénerov a vôbec najlepšie podmienky.

O. De La Hoya svojich manažérov a sponzorov nesklamal. Už po niekoľkomesačných prípravách vybojoval na profesionálnom ringu svoj prvý zápas a presvedčivo vyhral na body. Dostal zaň 75 tis. dolárov. Potom jeho cena začala rýchlo stúpať. Čoskoro nasledovali ďalšie zápasy, samozrejme so stále silnejšími súpermi. Všetky vyhral, až napokon, kdesi po dvoch rokoch, nadišiel ten najdôležitejší - súboj i titul majstra sveta, ktorý v peknom štýle aj vybojoval. Odvtedy vychádzala na ring už len obhajovať svoj titul. Doteraz získal už 19 pásov majstra sveta. Medzi súpermi, nad ktorími zvíťazil v prvom období svojej kariéry, boli o.i. takí známení pästiaři, ako J. J. Molina, R. Ruelas, G. Hernandez a J. Leja. Preto neprekvapuje, že ho v roku 1995 vyhlásili za pästiera roka.

Celkovo do mája t.r. O. De La Hoya zvieadol na profesionálnom ringu 31 zápasov a všetky vyhral, v tom 25-krát knokautom. Stal sa skrátka, ako sme naznačili v titule článku, neporaziteľný. Medzičinným v roku 1996 zvíťazil nad legendou Mexika - J. C. Chavezom, čo však jeho rodáci prijali dosť chladno. Je zaujímavé, že túto úctyhodnú sériu víťazstiev mu nepretrhla ani častá zmena trénerov, ktorých pästiar striedal skoro každý rok.

Všeobecne možno povedať, že vo svojej hmotnosťnej kategórii nemá Hoya seberovných. V poslednom období zdolal o.i. uchádzačov o majstrovský titul - P. Whitakera a I. Quarteya a v máji t.r. aj O. Carra. Ostal mu iba jeden súper - Felix Trinidad, majster vo verzii IBF, s ktorým má už dohodnutý zápas na 18. septembra t.r. Má zaň dostať (bez ohľadu na to, či vyhra alebo prehrá) 15 miliónov dolárov. Bude to zároveň jeho posledný súboj v kategórii 66,6 kg. Potom chce získať tituly vo vyššej hmotnosťnej kategórii. Keď sa mu to podarí, bude mu zaslúžene patrīť meno najlepšieho na svete v klasifikácii *pound-for-pound* (bez rozdielu na hmotnosťné kategórie). Nuž čože, uvidíme!

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády

METALLICA

Je to, ako mnohí iste vedia, známa americká heavymetalová skupina, ktorá na začiatku júna t.r. koncertovala na štadióne „Gwardie“ vo Varšave. Jej vystúpenie, ktoré priamo na tribúnach sledovalo skoro 30 tis. divákov a pri televízoroch i rozhlasových prijímačoch ďalších niekoľko miliónov poslucháčov, označili viačer kritici za najväčšiu hudobnú udalosť roka.

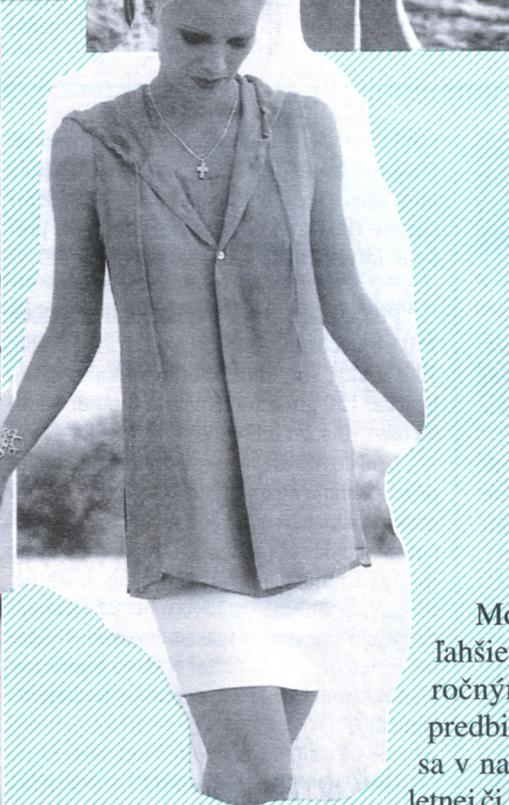
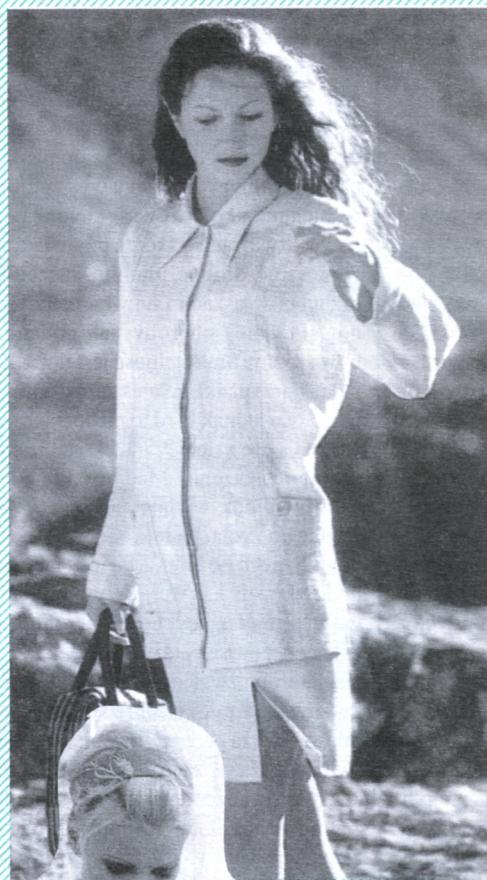
Pripomeňme, že skupinu založil v roku 1981 bubeník Lars Ulrich, narodený sice v Dánsku, ktorý sa však v mladom veku so svojím otcom, známym profesionálnym tenistom, presťahoval do Los Angeles. Kedže bol zbožňovateľom britského radikálneho metalu, rozhodol sa v Amerike, kde takej hudby nebolo, založiť vlastnú metalovú skupinu. Získal do nej gitaristu Kirkha Hammetta, považovaného za jedného z najlepších na svete, basistu Cliffha Burtona (v r. 1986 ho nahradil Jason Newsted), no a najmä ďalšieho gitaristu, vokalistu i frontmana Jamesa Hatfielda, ktorý je autorom väčšiny skladieb tejto skupiny.

Dá sa povedať, že Metallica, ktorá má na svojom konte niekoľko desiatok platní a iných nahrávok, vdýchla do heavymetalovej hudby nového ducha. Už jej prvé albumy *Kill' Em All*, *Ride The Lighting* a *Master Of Puppets* sú podnes rockovým kánonom. Ktosi nazval Metalligu najhlučnejšou skupinou. Možno preto, ale najmä vďaka vynikajúcej platni *Metallica* z roku

1990, obsahujúcej také hity, ako *Enter Sandman* alebo *Unforgiven*, si skupina získala svetovú slávu, ktorú ešte upevnila ďalšie nahrávky *Load* a *Reload*. O popularite tejto skupiny v Poľsku svedčí nielen tak početná účasť na spomínanom koncierte, ale aj fakt, že jej posledný album *Garage Inc* bol za niekoľko dní vypredaný v náklade vyše 70 tis. výliskov. (js)

ĽAHKO, VZDUŠNE, POHODLNE

Móda, ako máločo iné, sa najlahšie a najrýchlejšie prispôsobuje ročným obdobiam. Spravidla ich predbieha a pripravuje nás na to, čo sa v nadchádzajúcej sezóne, jarnej, letnej či inej, bude nosiť, čo bude módne, vkusné, populárne... A len od nás, nášho vkusu, a niekedy aj finančných možností záleží, čo si vyberieme. Dnes vám na letné, horúce dni ponúkame niekoľko ďalších návrhov, ktoré sú nielen módne, ale aj ľahké, vzdušné a pohodlné. Páčia sa vám? (jš)

POMÓR ŚWIŃ

Jest to choroba zaraźliwa, na którą zapadają świńce bez względu na wiek i porę roku. Zarazek pomoru jest bardzo odporny na działanie różnych czynników zewnętrznych. Zimno nie niszczy go, wprost przeciwnie - niskie temperatury ułatwiają mu dłuższe przetrwanie. Również i sól nie niszczy zarazka, bowiem w miesiącu solonym może on utrzymać się przy życiu do pół roku. Ze środków odkażających najlepiej i najszybciej zabija wirusa pomoru roztwór sody żrącej, a także roztwór wapna chlorowanego. Zarazka pomoru świń zabija również wysoka temperatura, a więc gotowanie. Zarażenie następuje przez bezpośrednie zetknięcie się świń zdrowych z chorymi, lub pośrednio - przez zakażoną wodę do picia czy pasze zanieczyszczone odchodami chorych zwierząt. Zarażenie może również nastąpić wskutek podawania świńom wody z płukania mięsa pochodzącego ze świń podanych ubojowi z konieczności lub pokątnego handlu. Objawy choroby występują między 4 a 20 dniem od chwili wtargnięcia zarazki do organizmu świń. Zależy to od odporności organizmu, na którą wpływają warunki utrzymania i żywienia. Od warunków tych zależy również przebieg choroby. Objawy te

uzależnione są od przebiegu choroby. Jeśli choroba przebiega szybko, śmierć następuje nagle. Jeżeli choroba przebiega wolniej, objawy są wyraźne: świnia traci apetyt, jest smutna, zagrzebuje się w słomie, chód ma chwiejny, a niekiedy wydaje się, że jest sparalizowana. Choroba może też objawiać się w ten sposób, że świnia szybko chudnie, ma podkasaną brzuch, chętnie pije gnojkę a temperatura ciała wynosi 40,5 - 41,5 stopnia. Poza tym przy powolnym przebiegu występuje cuchnąca biegunka koloru szaro-zielonkawego lub nawet krwawa. Na skórze pojawiają się czerwono-sine drobne plamki, szczególnie na brzuchu, w uszach i na wewnętrznej stronie nóg. Przebieg choroby, jak podano wyżej, bywa różny. Śmiertelność jest duża. Znane są jednak przypadki, że niektóre sztuki zdrowieją. Są one jednak bardzo niebezpieczne, gdyż wydalają one z siebie zarazki i stają się źródłem nowego zakażenia. Maciory, które przechorowały pomoru, wydają na świat prosiątka nie zdolne do życia. Padają one zaraz po urodzeniu lub nieco później. Maciory takie należy z hodowli usuwać. W razie wystąpienia objawów wzbudzających podejrzenie pomoru, należy bezzwłocznie wezwać lekarza. Pomór jest chorobą zwalczaną z urzędu. W celu zlikwidowania zarazy chore świń zabija się a mięso odkasta przez gotowanie. Po usunięciu świń odkasta się zagrodę roztworem sody żrącej. Wprowadzenie zdrowych świń do takiej zagrody dozwolone jest dopiero po uchyleniu zarządzeń weterynaryjnych. W zapobieganiu

pomorowi należy zwrócić uwagę na to, aby kupować świńce tylko z gospodarstw wolnych od chorób świń, a kupując na targu żądać od właściciela świadectwa miejsca pochodzenia. Zdarzają się bowiem i tacy, którzy wywożą swoje prosiątka na targ wtedy, gdy w ich chlewie pojawią się choroba. Świnie nowonabytych nie wprowadza się od razu do chlewa, lecz przetrzymuje w oddzielnym pomieszczeniu przez okres miesiąca.

ROBACZYCA PŁUC U OWIEC

Przyczyną choroby są długie cienkie robaki dostające się do płuc. Robaki te mogą zatkać oskrzela, to jest przewody doprowadzające powietrze do płuc. W ten sposób część płuc, których oskrzela zostają zatkane robakami, pozbawione są dopływu powietrza i przestają pracować. Na robaczyce płuc najczęściej chorują młode owce i kozy. Chora owca lub koza kaszląc wykrztusza z oskrzeli pasożyty lub niewidoczne goły okiem jaja pasożyta, które zanieczyszczają otoczenie. Przy kaszlu jaja mogą się dostać również do gardła i zostają wtedy połkniete. Wówczas w żołądku takiej owcy rozwijają się z jaja dojrzale robaki, które przechodzą przez przewód pokarmowy i z kałem wydalane są na zewnątrz. Jeśli owce zjadą paszę lub wypiąją wodę, w której są jaja pasożyta, to w ich organizmie rozwinię się robak, który wędruje do płuc i tam wywołuje wspomnianą chorobę. Pierwszym objawem choroby jest posmutnienie zwierzęcia i kaszel,

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

HOVÄDZIE ZÁVITKY. 600 g hovädzieho stehna, 8 plátkov šunky, 100 g tvrdého syra, soľ, mleté čierne korenie, hladká múka, olej, 1 cibuľa, 100 ml bieleho vína.

Mäso pokrájame na 4 rezne, naklepeme, osolíme a okoreníme. Každý rezeň položíme na plátok šunky, prikryjeme druhým plátkom, na šunku položíme hranolček syra. Mäso zvinieme, zopneme ihlu alebo špáradlom. Závitky obálime v múke a zo všetkých strán oprážime na rozohriatom oleji. Pridáme nadrobno pokrájanú cibuľu, krátko ju popräžíme, prilejeme víno, podľa chuti soľ a prikryté dusíme do mäkkia.

FRITOVARÉ ZUESO. 250 g ovčieho syra, 3 lyžice posekaných byliniek (petržlenová vŕňať a tymián), 4 prelisované strúčiky cesnaku, hladká múka, 1 vajce, 1 bielok na obaľovanie, olej na fritovanie.

Syr pokrájame na 8 rovnako hrubých plátkov, osolíme a okoreníme. Cesnak zmiešame

s bylinkami a potrieme ním syr z oboch strán. Obalíme v múke a rozľahantom vajci. Múka musí dobre presiaknuť vajcom. Fritujeme pri teplote 180 stupňov. Na záver odsajeme prebytočný tuk kuchynskou servítkou.

PEZINSKÉ BRAVČOVÉ REBIERKO. 750 g bravčového karé, 50 g oleja, 25 g masla, 10 g múky, soľ, mleté čierne korenie, 150 g hrozna, 150 g marhufového kompotu, 50 ml bieleho vína, 25 ml brandy.

Bravčové karé narežeme na rezne, naklepeme, osolíme a okoreníme. Na zohriatom oleji rezne postupne na obidvoch stranach opečieme, potom ich dáme na panvicu, rozdelíme na ne maslo nakrájané na plátky, hrozno, marhule, podlejeme vínom i brandy a na 10 až 15 minút dáme zapieť. Potom mäso s ovocím vyberieme, pokladieme na tanier a šťavu jemne zaustíme múkou. Hotovú porciu podlejeme šťavou.

GAZDOVSKÁ HRACHOVÁ POLIEVKA. 500 g sušeného hrachu, 200 g údeného bôčika, 4 väčšie párky, mrkva, petržlen, kúsok zeleru, petržlenová vŕňať, soľ, mleté čierne korenie.

Umytý hrach zalejeme 2 litrami osolenej vody, priviedieme do varu, vložíme bôčik a

varíme pod pokrívou asi hodinu. V poloviči varenia vložíme do polievky očistenú a nadrobno pokrájanú zeleninu, a 5 minút pred koncom varenia vložíme aj ošúpané párky. Potom z polievky vyberieme bôčik a pokrájam ho na tenké pásky, vyberieme tiež párky a prekrojíme ich na polovice a všetko opäť vložíme do polievky. Podľa chuti osolíme, okoreníme a posypeme nadrobno posekanou petržlenovou vňaľou.

MÚČNIKY

SVIATOČNÁ ROLÁDA. 10 vajec, 300 g kryštálového cukru, 300 g polohrubej múky.

Na plnku: 500 g masla, 200 g práškového cukru, 1 balíček vanilínového cukru, 700 ml mlieka, 1,5 balíčka pudingového prášku, 3 lyžice kakaa, rum, ovocie.

Z 5 bielkov a 150 g cukru vyšľaháme sneh, pridáme 5 žltkov a múku. Cesto rozdelíme na polovice a na mastnom papieri upečieme rolády. Na jednej zvinieme obe (kratšie) strany do stredu druhú skrútime do tvaru valca. Maslo vymiešame s práškovým a vanilínovým cukrom. Z mlieka a pudingového prášku uvaríme hustejší pudding, a keď vychladne, zmiešame ho s maslom. Rozdelíme na 2 časti, do jednej pridáme kakao a rum. Na prvú roládu

który na początku jest słabszy, potem silniejszy i częstszy. Zwierzę w czasie kaszlu postępuje a z nosa wycieka mu śluz, który czasem zawiera krew. Wyciek powoduje swędzenie nosa i dlatego chore zwierzę trze nosem o ziemię. Oddychanie staje się coraz bardziej utrudnione. Jeśli choroba trwa dłużej, to zwierzęta duże leżą, chudną i pojawiają się u nich obrzęki na dolnej części szyi, na powiekach, brzuchu i dolnej części klatki piersiowej. Źle odżywione, a zwłaszcza młode zwierzęta, gorzej przechodzą chorobę, która wtedy przeważnie kończy się śmiercią. Nie uniknie się w przypadku tej choroby wezwania lekarza. Aby zapobiec chorobie, dobrze byłyby wypasać zwierzęta kwaterami, to znaczy co 5 dni przepędzać je na nową kwatery. Oczywiście, niezbędne jest także okresowe odrobaczanie owiec.

OBRZEKI U CIĘŻARNYCH KRÓW

Zdarza się, że w ostatnim okresie ciąży serce krowy jest osłabione. Wtedy wskutek utrudnionego krażenia krwi na tylnych nogach, wymieniu i podbrzuszu powstają ciastotwore obrzęki (po nasiennictu palcem powstaje wolno wypełniający się dołek). Skóra w miejscach obrzęku jest napięta i błyszcząca. Aby zapobiec tym objawom, cielna krowe należy codziennie wypuszczać na spacer, ponieważ w czasie ruchu lepiej krąży krew i wtedy obrzęki ulegają wessaniu. (js)

natrieme svetlý krém, okraje zvinieme, do stredu poukladáme ovocie (kivi) a navrch položíme druhú roládu natretú tmavým krémom, do ktorej môžeme vložiť banán. Pospájame krémom a polejeme čokoládovou polevou.

MLADÝM GAZDINÁM

- Ak sme presolili polievku, stačí do nej vložiť polovicu očisteného jablka. Prebytočná soľ doho vysiakne.
- Pri vyprážaní na masle alebo oleji tuk často prská. Zabráníme tomu, keď na dno panvice dáme trochu jemnej soli.
- Keď chceme zavárať uhorky a zistíme, že všetky kúpené uhorky sú horké, nemusíme ich vyhodiť. Treba ich len namočiť na šesť až deväť hodín do studenej vody a vodu niekoľkokrát vymieňať. Potom ich možno zavárať ako zvyčajne.
- Pri pražení cukor často prihorí a nemá potom peknú zlatistú farbu. Aby sme tomu predišli, pridáme podľa množstva cukru potrebné množstvo masla.
- Gaštany pred pražením treba narezať na vypuklej strane. Aj vnútornú šupku z nich odstráňme za okamih, ak ich niekoľko minut popräžime na troche oleja. (js)

PRAWNIK

PRZEJAZD KARETKĄ

Pacjent może zostać za darmo przewieziony karetką pogotowia ratunkowego tylko w pewnych wypadkach. Aby mógł on być przez nią zabrany do szpitala, musi wcześniej uzyskać odpowiednie zlecenie od lekarza tzw. pierwszego kontaktu. Bezpłatnie zostaną przewiezione te osoby, które wymagają natychmiastowego leczenia w zakładzie opieki zdrowotnej, lub te ze schorzeniami zagrażającymi ich zdrowiu i życiu. Pacjent nie płaci także wtedy, gdy musi być przewieziony po to, aby zachować ciągłość leczenia (jeśli schorzenie zagraża zdrowiu i życiu). Za darmo z karetki korzystają osoby z dysfuzją narządów ruchu, które z tego powodu nie mogą jechać np. środkami komunikacji miejskiej. Chodzi tutaj o przejazd do najbliższej lecznicy i z powrotem. W pozostałych wypadkach ubezpieczony pokrywa częściowo lub całkowicie koszty przejazdu. O wysokość opłat i sposobie ich uiszczania decyduje regionalna Kasa Chorych.

KARTA UBEZPIECZENIOWA

Osoba objęta ubezpieczeniem zdrowotnym otrzymuje z Kasy Chorych dokument, którym legitymuje się u lekarza, aby nie płacić za poradę, badania i leczenie. Może ona otrzymać książeczkę usług medycznych lub kartę ubezpieczenia zdrowotnego. Taka karta jest zwykle wykonana z plastiku i ma wmontowany układ elektroniczny. Może również być plastikowa lub papierowa i nie mieć układu elektronicznego. Jeżeli ktoś utraci swoją kartę, to do czasu otrzymania nowej posługuje się zastępczą, wykonaną z papieru. O tym, że utraciło się kartę, należy niezwłocznie wawiadomić Kasę Chorych oraz złożyć wniosek o wydanie nowej. Nową kartę powinniśmy otrzymać w ciągu 30 dni od złożenia wniosku. Kasa Chorych może odebrać nam kartę, gdy wygaśnie nasze członkostwo w kasie. W takiej sytuacji jednak warto ubezpieczyć się dobrowolnie (Rozp. z 18.03.1999 r. - Dz.U. nr. 30, poz. 289).

ROZWÓD I ALIMENTY

Jeżeli przed sądem toczy się sprawą o rozwód, a rozводzący się małżonkowie mają wspólne dzieci, to sąd (na wniosek tego z rodziców, przy którym dzieci zostały) może zabezpieczyć sprawę wypłacania alimentów aż do uprawomocnienia się wyroku o rozwód. Orzekając o rozwodzie, sąd musi ustalić też wysokość alimentów. Sprawy rozwodowe ciągną się jednak latami, dlatego ważne jest zabezpieczenie alimentów do zakończenia sprawy. Na wniosek np. matki, z którą dziecko zostaje, sąd musi zobowiązać drugiego rodzica do ponoszenia kosztów utrzymania i wy-

chowania dziecka, określa kwotę, którą powinien on płacić. Jest to coś w rodzaju alimenców tymczasowych, gdyż ostateczną kwotę sąd ustali dopiero wydając orzeczenie o rozwodzie. Orzeczenie tymczasowe jest tak samo ważne, jak kolejne, kończące postępowanie w sprawie. W wyroku rozwodowym sąd może orzec alimenty wyższe lub niższe od tych występujących w orzeczeniu wydanym w trakcie toczącej się sprawy. W trakcie postępowania mogą bowiem ujawnić się dowody przemawiające za podwyższeniem lub obniżeniem pierwotnej kwoty (Art. 128-144 oraz 56-60 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Osoby chorujące przez dłuższy czas, zanim zaczną ubiegać się np. o dodatek pielęgnacyjny, powinny przedtem ustalić stopień niepełnosprawności. W zależności od stanu zdrowia mogą otrzymać jeden z trzech stopni: znaczny, umiarkowany bądź lekki. Aby uzyskać orzeczenie o takim stopniu, muszą złożyć wniosek do powiatowego zespołu do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności. W jego skład wchodzą specjalisci z różnych dziedzin: lekarze, psychologowie, doradcy zawodowi itd. Zespół orzeka nie tylko stopień niepełnosprawności, ale również wskazuje na przyczyny, które tę niepełnosprawność spowodowały. Wniosek o ustalenie stopnia niepełnosprawności powinien zostać rozpatrzony najpóźniej w ciągu 3 miesięcy od dnia zgłoszenia, a w przypadku konieczności wykonania badań specjalistycznych, nawet 4 miesiące. Pacjent może też zostać skierowany na obserwację do szpitala.

DZIEDZICZENIE W TESTAMENCIE

Gdy nie chcemy, aby dziedziczyli po nas wszyscy krewni, powołani do tego z mocy ustawy, wówczas musimy sporządzić testament i wskazać w nim tą osobę (albo osoby), która po naszej śmierci otrzyma nasz majątek. Przypominamy, że bez testamentu dziedziczą po nas dzieci i małżonek. Jeśli nie mamy dzieci, wtedy dziedziczy nasz małżonek razem z naszymi krewnymi, np. rodzeństwem i rodzicami. Jeśli więc nie chcemy, aby dziedziczyli oni razem z naszym mężem, musimy sporządzić testament i cały majątek zapisać mężowi. Gdy do spadku powołujemy dwie osoby, to zapisujemy im majątek np. po połowie. Nie możemy natomiast w testamencie wymieniać konkretnych przedmiotów, które chcemy przekazać każdej z nich. Aby w testamencie pominięci krewni nie mogli później wystąpić o tzw. zachówek, to już w testamencie powinniśmy ich wydziedziczyć. Musimy oczywiście podać powód pominięcia ich w testamencie, i to powód istotny, np. niedopełnianie wobec spadkodawcy obowiązków rodzinnych lub obraza cieci itp. (Art. 1008, 1009, 1010 kodeksu cywilnego).

HVIEZDY O NÁS

PANNA (24.8.-23.9.)

Čoskoro sa ukáže, že na staré priateľstvá sa môže vždy spoľahnúť. Pomôže ti to zbaviť sa problémov, ktoré ti už dlhší čas nedovoľujú pokojne spáť. To, čo sa deje okolo teba, sa ľa netýka, preto sa nemusíš zbytočne trápiť. Len tak si udržíš duševnú rovnováhu. Tvoje neustálne obavy a pochybnosti ti prekážajú v stykoch s ľuďmi. Zbav sa ich.

VÁHY (24.9.-23.10.)

V podstate sa nedeje nič nové, všetko sa točí dosť jednotvárne, čo ľa už začína otravovať, ba vôbec unavovať. Potreboval by si nejakú zmenu a trochu čerstvého vzduchu. Zišla by sa ti napr. nejaká cesta v milej spoločnosti. Zažiješ chvíle obáv, ktoré si sám zaviníš. Vzmuž sa, konaj rozvážne a zbytočne sa nestrachuj.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Celkom zbytočne si kazíš náladu, ba nielen sebe, ale aj iným. Neospravedlňuj sa pred sebou, že ti pribúdajú roky. Aj starší človek môže byť vyrovnaný a pokojný, kým mladý netreplivý a nervózny. Teraz potrebuješ najmä trošku trpežlivosti a silné nervy, aby si vydržal chvíle sklesnutosti. Ešte nič nie je stratené.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Trochu preháňaš; vec, ktorú si po-kladal za veľmi dôležitú, bude mať vedľajšie následky. Tie ľa nemusia zaujímať. Tvoje úsilie prinesie znamenité výsledky, ktoré ďaleko predčia tvoje očakávania. Osoba, ktorú si neznášal, sa ocitne blízko teba, navyše zistíš, že sa v konkrétnych otázkach môžete celkom dobre dohodnúť.

NÁŠ TEST

Ste idealista alebo realista?

1. Myslíte si, že prvá reakcia je vždy tá správna?
a/ Správnosť reakcie sa potvrdí, až keď odznie - 10; b/ Možno nie je, ale je účinná - 3; c/ Svedčí skôr o rýchlosť ako o správnosti - 8; d/ Treba reagovať rýchle a veriť, že to vyjde - 1.
2. Snažíte sa získať si ideálneho partnera?
a/ Áno, snívam len o takom - 1; b/ Partner má byť spoľahlivý - 8; c/ Partner sa má približovať k ideálu - 4; d/ Partner má byť skôr primeraný - 10.
3. Tešíte sa na niečo, hoci ešte nie je isté, ako to dopadne?
a/ Skôr v úspech verím, ako neverím - 4; b/ Teším sa, ak je všetko isté - 10; c/ Áno, musí to vždy dobre dopadnúť - 1; d/ Najprv zvažujem všetky možnosti - 7.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Mal by si vedieť, že znášanlivosť a zhovievavosť sú dobré vlastnosti, ale všetko má svoje medze. Nemôžeš bez slova prijímať každú urážku. Ak nechceš reagovať, prestaň sa aspoň s takými ľuďmi stýkať. A vôbec už je najvyšší čas, aby si si uvedomil, že pri sebe potrebuješ mať dôveryhodných ľudí, na ktorých sa môžeš spoľahnúť, a nie intrigantov.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Tvoj prvý krok, na ktorý sme ťa upozorňovali, bol dobrý. Nečakaj s ďalšími príliš dlho. Pred tebou sa vyskytnú nové problémy, ktorým sa budeš musieť venovať. Vďaka vlastnej iniciatívnosti a spolupráci s okolím sa ich podarí hladko prekonáť. V citovom živote ťa čakajú dobré zmeny. Prestaneš sa cítiť osamotený a opustený a ďalšie dni budú plné tepla a radosti.

RYBY (19.2.-20.3.)

Nie je všetko také ružové, ako sa ti na prvý pohľad zdalo. To však ešte vôbec neznamená, že máš spustiť hlavu a vzdáva sa. Priznaj sa konečne, že sa ti, napriek určitým tažkostiam, nevodí tak zle, predovšetkým vďaka tomu, že ti priatelia podali pomocnú ruku. Iste neočakávané správy zdaleka vzbúria hladinu tvojho života, ale - naštastie - len nakrátko.

BARAN (21.3.-20.4.)

Pravdepodobne už v najbližšom období počuješ trochu klebiet. Nebude to však nič konkrétné. Nepočúvaj, čo rozprávajú neseriózni ľudia. Udalosti sa môžu rýchle vyvíjať, ale nedaj sa vyviesť z rovnováhy. Všetko bude závisieť len od teba, najmä od toho, aby ťa maličkosti neodviedli od hlavného cieľa. Mohlo by to spôsobiť aj mateřílné komplikácie.

BÝK (21.4.-20.5.)

Tvoja situácia je celkom jasná a vyravnána. Napriek tomu si neustále vyhľadávaš nové a nové problémy, ktoré chceš riešiť. V najbližšom čase dostaneš súhlas na transakciu, o ktorú si vôbec nežiadal. Na druhej strane sa v istej záležitosti, na ktorej ti veľmi záleží, tvoje nádeje, žiaľ, nesplnia. Nie je vylúčené, že sa opäť vrátiš k pôvodným plánom.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Celkom dobrý mesiac. So svojím nedávnym rozhodnutím budeš celkom spokojný. Máš všetky podmienky k tomu, aby si ho v praxi uskutočnil. V podstate môžeš očakávať len všetko najlepšie. To, čo sa ti doteraz zdalo tak veľmi zložité a tažké, sa samo vyrieši. Celkom kľudne môžeš myslieť na ďalšie zmeny. Všetko nasvedčuje tomu, že tažkosti budú menšie, ako by si očakával.

RAK (22.6.-22.7.)

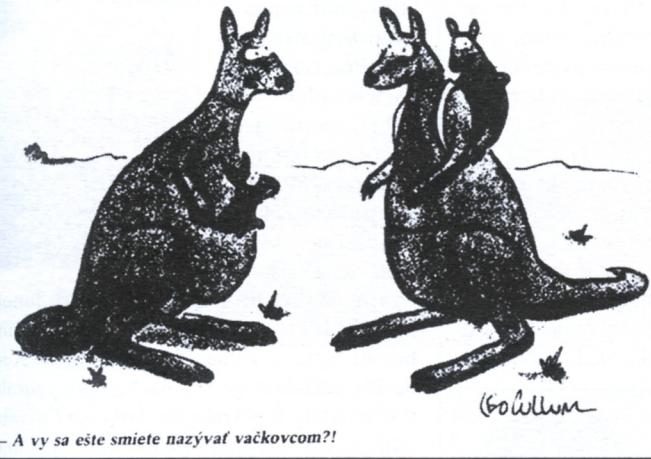
Naskytne sa ti niekoľko zaujímavých možností. Skôr, ako sa pre niektorú z nich rozhodneš, požiadaj o radu niekoho skúseného. Nedaj sa zapliesť do sporov a intríg, čo by nevedlo k ničomu dobrému. V osobnom živote sa veľa ujasní, zmena okolia ti urobí dobre. Čaká ťa vôbec viac úsmevov ako smútkov. Váž si to a nedaj sa ničím popliesť.

LEV (23.7.-23.8.)

V poslednom období sa ťa zmocnila akási nervozita, mávaš menlivú náladu, čo je pre tvoje okolie dosť nepríjemné. Ludia sa ti začínajú vyhýbať. Vzájomné výhrady a premlčané urážky zbytočne kazia ovzdušie na pracovisku. Všetkým by iste veľmi prosperelo, keby ste sa úprimne porozprávali a všetko si ujasnili. K tomu je však potrebné aj to, aby si sa viac ovládal. (jš)

4. Je to pravda, že odvážnemu šťastie praje?
a/ Verím, že ma šťastie nikdy neopustí - 1; b/ Odvahe má predchádzat správnu úvaha - 10; c/ Teším sa, hoci nie som si vždy istý - 3; d/ Musím sa k tomu aj sám pričiniť - 8.
5. Oddávate sa snenu aj cez deň?
a/ Viem snívať aj s otvorenými očami - 1; b/ Nie - 8; c/ Áno, a je to veľmi príjemné - 2; d/ Snažím sa dopátrať sa pravdy, ale nič si neidealižujem - 10.
6. Veríte, že tretí pokus musí byť úspešný?
a/ Každý môj pokus bude úspešný - 1; b/ Úspešnosť nie je výsledkom viery - 10; c/ Možno už druhý pokus - 3; d/ O úspechu nerozhoduje počet pokusov - 9.
7. Je lepšie poznať vinu, alebo mať dobrú výhovorku?
a/ Rád vymýšľam výhovorky - 3; b/ Logickejšie je priznanie viny - 10; c/ Mať dobrú výhovorku - 1; d/ Na vysvetlenie nie je potrebná výhovorka - 8.
8. Ste dosť vynaliezavý v sľuboch?

- A vy sa ešte smeriate nazývať vačkovcom?

Komorník hlási Angličanke, majiteľku zámku;

- Mylady, v knižnici je zlodaj.

- Áno? A čo číta?

* * *

Známy americký spisovateľ G. B. Shaw sa raz zúčastnil rozhovoru na tému nedokonalosti ľudského organizmu. Na záver konštatoval:

- Páni, nemožno sa tomu čudovať. Ked' Boh stvoril svet, bola veda ešte na veľmi nízkej úrovni...

* * *

Istý vdovec sa oženil so sestrou zomrelej manželky.

- Ona sa ti tak veľmi páči? - spýtal sa ho jeho priateľ.

- Ani nie, ale predsa si nebudem na staré kolena zvykať na novú svokru!

* * *

Sudca sa prísně sptyuje Cigána:

- Obžalovaný, prečo ste ukradli sliepku?

- Ja som, prosím, chcel vziať

iba vajcia, ale sliepka tak úpenivo prosila, aby som ju neodlučoval od detí...

* * *

V pôrodnici sa pýta ošetrovateľka kolegyne:

To plaču tak hlasno tie štvorčatá, čo sa dnes narodili?

- Nie, - odpovedá kolegyňa, - ich otec.

* * *

Janko príde domov a otriasený volá:

- Mama! Tú mačku, ktorá sa vyhrievala na streche nášho domu, zrazilo auto!

- Čo nepovieš, - odpovedá mama, - kam sa len zahnalo to auto!

* * *

Pýta sa farmár farmára:

- Čo si myslíte, urobil som dobre, ked' som si dal farmu poistiť proti ohňu a krupobitiu?

- Oheň, to ešte chápem, - odpovedá sused, - ale ako chcete urobiť krupobitie?

MENO VEŠTÍ

LUBOMÍR - jasné, dobré, teplé a príťažlivé meno.

Človek s týmto menom máva najčastejšie svetlohnedé alebo tmavohnedé, obyčajne kučeravé (niekedy však aj rovné) vlasy. Býva stredne vysoký, zavalitý, niekedy však aj štíhly, ale vždy silný. Má sivé, hnedé alebo aj čierne oči. Od najmladších rokov je veľmi pohyblivý, hoci občas stretávame aj farbavé typy. Má rád spoločnosť, ale aj výtržnosti. V škole sa učí len priemerne, keďže však má technické nadanie, končí často priemyslovku a niekedy aj vysokú technickú školu. Je veľmi prefíkaný, sebecký a vie sa starať o svoje záujmy.

Lubomír pochádza obyčajne z mnohotetnej, nezámožnej robotníckej alebo úradníckej rodiny. Od malíčka má dosť komplikovaný život a často sa dostáva do ťažkých situácií, z ktorých len s najväčšou námahou nachádza východisko. Žení sa dosť neskoro, obyčajne z lásky. Často sa však stáva, že manželka, ktorú si konečne po dlhom hľadaní našiel, ho podvádzia, preto nezriedka len kvôli deťom žijú v jednej rodine. Keď však nemajú, rozvádzajú sa. Je to však dosť zriedkavo.

Lubomír máva v manželstve obyčajne dve deti - chlapca a dievča, ktorým nie je práve najstarostlivejší otcom. V zamestnaní ho povalujú za pomalého a neveľmi zaujímavého pracovníka. Lubomír je niekedy hazardér a rád si vypije. Býva z neho dobrý mechanik, údržbár, vodič a niekedy aj rolník. Jeho matka, ináč temperamentná žena, ho niekedy dosť zanedbáva. Aj otec, ktorý je príliš zapracovaný, nemá pre syna veľa času, preto sa chlapec často odcudzuje a cíti sa osamotený. Keď sa Lubomír žení po druhý raz, berie si obyčajne staršiu, ale veľmi energickú ženu, ktorá sa oňho dobre stará. Druhé manželstvo je spravidla trvalejšie ako prvé.

Najšťastnejšie obdobie pre Lubomíra je spravidla vo veku 40 až 50 rokov. Často máva problémy s očami a nezriedka nosí okuliare. Lahko podlieha stresom a trpí na srdcové neurózy. Dožíva sa však pomerne vysokého veku. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Ladviny vidieť - zdravé deti.

Lakomec - strata peňazí.

Lakové topánky - si obklopený pochlebovačmi.

Lanovka - šťastie v podnikaní.

Lastovičky v hniezde - očakávaj radosť; vidieť ich vletieť do domu - dozvieš sa nejaké noviny; švitoriace počuť - dostaneš dobrú správu; vidieť lietať - tvoje želanie sa splní; ich hniezdo vidieť - pokojná domácnosť.

Levandula - čaká ďa pravdepodobne utrpenie.

Ležať seba vidieť - onedlho sa ďa zmocní smútok.

Liaheň umelú vidieť - požehnanie na deťoch.

Lichôtky počuť - sklamané nádeje; hovoriť - za úslužnosť získaš šťastie.

List, vidieť ho - pred tebou nejaká výhra; niesť vidieť - dozvieš sa novinku; čítať - si zvedavý.

Lístie zelené - zažiješ niečo príjemné; vidieť opadávať - daj si pozor v práci.

Listonoš - splnenie všetkých tajných prianí.

Lodička, vidieť ju - tvoje plány sú nereálne; plaviť sa v nej - tvoje prianie sa splní; vidieť sa potápať - koniec srdcových ťažkostí; vypadnúť z nej - strata peňazí.

Lojová sviečka - budeš dlho žiť.

Lopata - budeš ľažko pracovať; pracovať ňou - priateľ ti pomôže.

Lodenica - niekto ti zastaví smelé plány.

Lodivod - čakaj priaznivú zmenu osudu.

Lokomotíva - šťastie musíš hľadať. (jš)

a/ Používam aj rôzne zdrobneniny - 1; b/ Radšej volím uvážené roz-hodnutia - 8; c/ Dokážem nasľuovať všeličo - 2; d/ Snažím sa o vynaliezavosť v riešení a nie v slúbovaní - 10.

HODNOTENIE

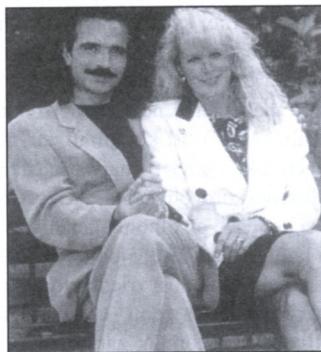
8-22 bodov: Patríte medzi výrazných idealistov. Akákoľvek snaha dosťať sa na zem vám nemôže uškodiť. Nemusíte sa úplne vzdať fantazirovania, ale pestujte sklon k tomu, že v zásadných veciach budete skôr realista.

23-35 bodov: Aj keď nie ste vyložený idealista, k skutočnému realistovi vám ešte dosť chýba. Snažte sa častejšie analyzovať situáciu a až potom prijímať riešenie.

36-60 bodov: Nemáte sklon k idealizovaniu situácie. Viete sa reálne hodnotiť i odhadnúť možnosti riešenia.

61-80 bodov: Ste výrazný realista. Nemusíte na tom nič meniť. Pre rozvíjanie vašej tvorivosti sa môžete občas oddať aj príjemnému sneiniu. Mierne fantazirovanie vám neuškodí. (jš)

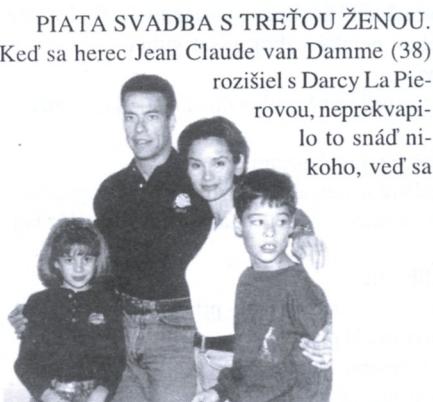
ZALÚBENÝ DO KLENOTOV. Keď sa známa americká herečka Linda Ewansová (58), ktorú poznáme ako Cristle Carringtonovú v seriáli Dynastia, až po uši zaľúbila do o 12 rokov mladšieho gréckeho gitaristu Yanniho, zdalo sa, že ich idyla je večná. Hoci mnohí priatelia ju upozorňovali, že je to playboy,

ktorý myslí len na jej peniaze, nepočúvla dobré rady. Pre Yanniho zanedbala kariéru, chodila s ním na koncerty do Číny a Indie, snažila sa zapáčiť jeho rodine. Všetko sa ukázalo nedostačujúce. Po 4 rokoch známosti ju Yanni opustil a zobrajal si so sebou aj jej klenoty. Po škandále sa Linda utiahla do svojej vily Rose v Beverly Hills, kde jej spoločnosť robia tri perzské mačky a francúzsky bulldog Jimmy. Rada sa venuje práci v zahrádke a jej ruže získavajú ocenenia na rôznych výstavách. Po sklamanií v láske však nezatrpkla a myslí aj na seba. V Kalifornii si kúpila 15 fitness klubov, vystupuje v reklamách kozmetických firiem a hoci nemá deti, hovorí: dosiahla som úplne štastie. Na snímke: Linda a Yanni.

ZEBRA, ČI LEVICA? Na ceremonii odovzdávania cien americkej Spoločnosti na obranu práv gejov a lesbičiek sa zúčastnila aj americká herečka Sharon Stoneová (41), ktorá podobne ako iná filmová hviezda Whoopi Goldbergová, zostala ocenená za svoju podporu seksuálnym menšinám. Hoci na slávnosť prišla v šatách typu „zebra,” výraz jej tváre pripomínal skôr levicu. Na snímke: Sharon Stoneová.

PIATA SVADBA S TREŤOU ŽENOU. Keď sa herec Jean Claude van Damme (38) rozišiel s Darcy La Pierovou, neprekviplio to snáď nič koho, veď sa

rozvádzal už štyrikrát. Nikto však ani neprípúšťal, že sa tak rýchlo znova ožení. A to s kým! Nie s akousi mladučkou hviezdom, ale ... so svojou bývalou manželkou, s ktorou sa rozvedol pred 14 rokmi a zobrajal si práve Darcy. Je ňou americká kulturistka Gladys Portugiesová (41), ktorá je navyše matkou dvoch detí van Dammea. Na snímke: Jean Claude van Damme s manželkou a deťmi.

TEN ISTÝ CHIRURG? Na tvári speváka Michaela Jacksona a herečky Joan Collinsonove môžeme vidieť rovnakú bledosť. Nie je to

však jediná podoba, ktorá ich spája. Obaja majú podobne úzke nosy, neprirodzené veľké oči, taký istý výraz tváre ... Že by boli príbuzní? Alebo využívajú služby toho istého plastického chirurga? Čakáme na ďalšiu časť premien Joan. Je snáď už načase, aby si obliekla aj čiernu uniformu, akú často nosí Michael. Na snímke: Joan Collinsonová a Michael Jackson.

PIJE ALEBO NIE? Hoci v známom a oblúbenom televíznom seriáli Z archívu X rieší Gillian Andersonová (agentka FBI Dana Scully), spolu s Davidom Duchovným (Fox Mulder), tie najnepravdepodobnejšie problémy, zdá sa, že sama má vážny problém. Chodí totiž pravidelne na stretnutia do klubu Anonymných alkoholikov. Na poslednom bola aj so svojou 4-ročnou dcérkou Piper Maru.

Ako sama priznala, v minulosti mala väzne problémy s pitím a prestala ako 21-ročná vďaka klubu AA. Jej účasť na týchto stretnutiach však nemusí znamenať, že Gillian má znova problémy. Bývalí alkoholici totiž často udržiavajú blízke kontakty s inými nepijúcimi a to aj mnoho rokov po úspešnom vyličení. Na snímke: Gillian Andersonová.

PIPPI MÁ 40 ROKOV. Ostrihala si vrkoče, vyhodila vlastnoručne šité šaty, nenosi už ani čierne, oveľa väčšie topánky. Namiesto malého dievčatka je z nej teraz príjemná dáma v strednom veku. Reč je o Inger Nilssonovej (40), herečke pochádzajúcej z malého švédskeho mestečka Kisa, ktorá sa preslávila

stvárnením neposedného dievčatka Pippi v krajinie Taka Tuka. Do tohto filmu, ktorý bol jej prvým a jediným úspechom, ju vybrali pred 30 rokmi spomedzi tisícok dievčatiek. Dnes však preklína, že sa na ňu vtedy usmialo šťastie. - Ludia dodnes so mnou zaobchádzajú ako s 10-ročným dievčatom, hovorí Inger. - To sa už nedá vydržať! Keď neskôr skúšala svoje sily ako herečka, zahrala v divadelnej hre vrahynu. Šokovaní diváci však jej úlohu neprijali a hovorili: - Pippi ako zločiniec? To nie je možné! Na snímke: Pippi

dnes. Dnes však preklína, že sa na ňu vtedy usmialo šťastie. - Ludia dodnes so mnou zaobchádzajú ako s 10-ročným dievčatom, hovorí Inger. - To sa už nedá vydržať! Keď neskôr skúšala svoje sily ako herečka, zahrala v divadelnej hre vrahynu. Šokovaní diváci však jej úlohu neprijali a hovorili: - Pippi ako zločiniec? To nie je možné! Na snímke: Pippi

7,5 MILIÓNA DOLÁROV ZA REKLAMU. Známa americká speváčka Madonna (40), známa o.i. zo svojho excentrického spôsobu života, bude v najbližom období pracovať ako modelka jednej z naznámejších svetových kozmetických firiem Max Factor. Za prepožičanie svojej tváre do niekoľkých filmov a na plagáty dostane Madonna 7,5 milóna dolárov. Speváčka bude reklamovať najnovšie kozmetické výrobky firmy Max Factor, určené najmä pre bohaté ženy, obľubujúce intenzívny nočný spoločenský život. Na snímke: Madonna.

NOVÁ DIEVČINA BONDA. V najnovšom filme o anglickom superagentovi 007 Jamesovi Bondovi *The world is not enough*, zahrá po boku Piercea Brosnana posledný veľký objav talianskeho filmu, herečka Maria Grazia Cuccinottaová (26). O tmavovlasej Marii, ktorú v súčasnosti pokladajú za najslupejšie sa vyvíjajúcu európsku herečku, sa už teraz hovorí ako o nástupkyni Giny Lollobrigidy. Iste za to vďačí svojej neobyčajne sexi postave a ohnivému temperamentu. Diváci sa o tom budú môcť presvedčiť aj na vlastné oči. V novom filme o Bondovi sa totiž v scénach prenasledovania na mori objaví v plavkách ... Na snímke: Maria Grazia Cuccinottaová. (pk)

Čierna Hora
Durštín

Jablonka-Matonogi
Veľká Lipnica-Murovanica

LETNÉ OBRÁZKY ZO SPIŠA A ORAVY

Foto: P. Kollárik a J. Bryja

Nižné Lapše
Vyšné Lapše

Kyčory
Dolná Zubrica

Senokosy v Jablonke. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

TSP
TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE

WYDAWNICTWO
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	9,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Światła – wybór poezji</i> , Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999	20,00 zł
<i>Slovakistika v Poľsku – Zborník materiálov z 1. slovakistickej konferencie</i> , Warszawa–Kraków 1999	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100